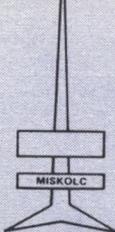

AZ IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM
BÜNTETÉSVÉGREHAJTÁS ORSZÁGOS PARANCSNOKSÁGA

MÓDSZERTANI FÜZETEK

2.

1983

Avas Kupa '83

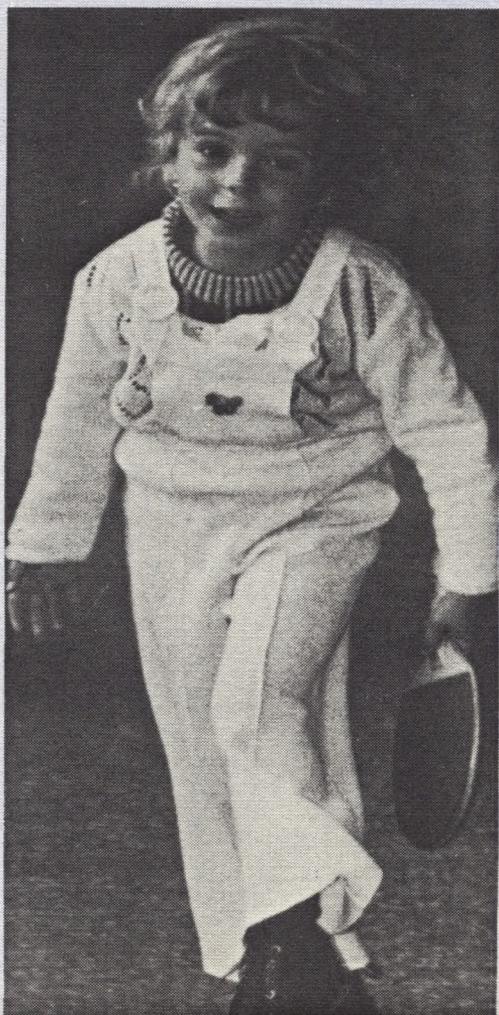

A részt vevő intézetek csapatai

Lépésfontolgatás

Az egyik legifjabb résztvevő

AZ IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM
BÜNTETÉSVÉGREHAJTÁS ORSZÁGOS PARANCSNOKSÁGA

Belső használatra

MÓDSZERTANI FÜZETEK

2.

1983

Szerkeszti:
a szerkesztő bizottság

Elnök: Nagy Tibor bv. vezérőrnagy

Tagjai: Fejes Imre bv. őrnagy, dr. Ilovsky Vladimir bv. ezredes,
Kudor Zoltánné bv. százados, dr. Márton János bv. ezredes, Palotás Miklós bv. ezredes,
Tusják János bv. ezredes, Vincze Tamás bv. ezredes

Szerkesztő: Udvari Gábor bv. főhadnagy

A szerkesztőség címe: Budapest, Steindl Imre u. 8. 1054.

A fotókat készítette:
Doba Károly, Udvari Gábor, Zimmermann Béla

Kézirat gyanánt

***Az MSZMP XII. kongresszusa határozataiból
az igazságügyi szervekre háruló feladatok
időarányos végrehajtásáról****

Hagyományainknak megfelelően azért hívtuk össze országos tanácskozásunkat, hogy közösen értékeljük az MSZMP XII. kongresszusa határozatai végrehajtásának helyzetét az igazságügyi szervek tevékenységében. Nem az az elsődleges célunk, hogy jóleső érzéssel nyugtázzuk az elért eredményeket, hanem az, hogy tevékenységünk kritikus elemzésével hozzásegítsük magunkat ahhoz, hogy az elkövetkezendő időszak feladatait is becsülettel és az eddigieknél is magasabb színvonalon teljesíthessük.

További tevékenységünkben minden eddiginél jobban figyelembe kell vennünk azt a politikai helyzetet, amely a világot, s hazánkat is jellemzi. Ebben a XII. kongresszus óta jelentős változások történtek, s bizony nem mindig a legkedvezőbb irányban.

A világ helyzetében a negatív tendenciák felerősödtek. A nemzetközi politikában – elsősorban az ultrakonzervatív és reakciós amerikai imperialista körök jóvoltából – az enyhülés korszaka végetért, s a háborús, a konfrontációs veszély megnőtt. Ezzel párhuzamosan a világgazdaságban is komoly válságjelenségek ütötték fel a fejüket. Kár lenne tagadni, s ezt nem is tesszük, hogy mindez hátrányosan hat ki a szocialista országok, köztük hazánk életére is.

E hátrányok politikai hatása nálunk csak kis mértékben érzékelhető. Népünk döntő többsége változatlanul bizik abban a politikában, amelyet pártunk negyedszázada követ és amelynek eredményeként rendkívüli sikereket értünk el az élet minden területén. Ennek a bizalomnak a hű kifejezője az, hogy az állampolgárok zöme aktív támogatója és cselekvő részese a fejlett szocialista társadalom felépítését célzó programunk végrehajtásának.

Ugyanakkor nem szabad szemet hunynunk afölött sem, hogy a szocialista országok ellen indított ideológiai és politikai háború, a reakciós imperialista körök ideológiai és politikai fellazítási törekvései hazánkban is éreztetik hatásukat. Kétségtelen, hogy az utóbbi időszakban bizonyos mértékig felélénkült az ellenséges, illetve ellenzéki tevékenység, terjedőben van a politikai közömbösség, s gyakrabban kerülnek felszínre a mi felfogásunktól idegen eszmék és nézetek. A reális értékeléshez az is hozzátartozik, hogy egy nehezebb gazdasági helyzetben – amiben mi is vagyunk – az emberek felfogásának és gondolkodásmódjának megzavarására irányuló törekvések eleve nagyobb sikerre számíthatnak.

* Elhangzott az Igazságügyi Minisztérium 1983. évi országos vezetői értekezletén.

Mi a teendők ebben a helyzetben? Mindenekelőtt az, hogy ideológiai és politikai nevelő munkánk hatékonyságát lényegesen fokozzuk. Vegyük végre igazán komolyan azt a követelményt, hogy a szocializmus építésének sikere egyaránt függ a szocialista gazdaság fejlesztésétől és az emberi tudat átalakításától. A szocialista tudat kialakulása pedig nem valamiféle automatikus folyamat eredménye. Kétségtelen, hogy az emberi gondolkozásmódra és életszemléletre önmagában is hatnak a társadalom és a gazdaság fejlesztésének azok az eredményei, amelyeket elérünk. Ezek azonban legfeljebb csak megalapozhatják azt a tevékenységet, amelyet nap mint nap kell folytatnunk az ideológiai és politikai tudatosság magasabb szintjének eléréshez.

Pártunk Központi Bizottságának kezdeményezésére nemrég országos ideológiai konferencián vitatták meg ideológiai és kulturális életünk, valamint az agitációs és propagandamunka időszerű kérdéseit. Nem véletlen, hogy ez a konferencia, miként a Központi Bizottság ezt megelőző több, de legutóbbi ülése is hangsúlyozta: szükség van ideológiai és kulturális életünk megújítására, és arra is, hogy agitációs és propagandamunkánkat tartalmasabbá, őszintébbé és életszerűbbé tegyük. E tevékenységünkben pedig minden eddiginél nagyobb figyelmet kell fordítani az ifjúságra.

A propagandatevékenységgel kapcsolatban külön is felhívom a figyelmüket a Politikai Bizottság március elsejei határozatára, amely követelményként szabja meg, hogy a propagandamunka:

1. Szorosabban kapcsolódjon a párt politikai munkájához, erősítse a reális helyzettudatot, mozdítsa elő a politikai célokkal való azonosulást, a konstruktív magatartást. A kommunisták álláspontjának, szemléletének folyamatos és igényes formálásával szolgálja a párt egységének erősítését.

2. Aktívabban, kezdeményezőbben járuljon hozzá a párt eszmei befolyásának növeléséhez. Erősítse a szocializmus iránti bizalmat, életképességébe és jövőjébe vetett hitet, mélyítse el a szocialista hazafiságot és a proletár internacionalizmust, fejlessze a nemzeti és a történeti tudatot. Segítse elő társadalmunk erkölcsi értékeinek megszilárdulását, ösztönözzön a felelősségvállalásra és a kötelesség teljesítésre.

3. A politika elméleti alapjainak magyarázata mellett reagáljon gyorsan és igényesen az élet által felvetett új kérdésekre, alakítsa ki ezekben a helyes értelmezést és állásfoglalást. Álláspontunk konstruktív kifejtése során bátrabban, kritikusan taglalja az időszerű kérdéseket, a fejlődéssel járó problémákat. Világítsa meg, hogy a valóság és a gyakorlat változása egyes korábbi tételeken is módosított. Határozottan lépjen fel mind a szocialista építőmunkánk vívmányainak lebecsülésével, a marxizmus–leninizmus alapelveinek kétségbevonásával, mind az ideológiai konzervativizmus megnyilvánulásaiival szemben. Leljezze le és érvekkel cáfolja meg az ellenséges nézeteket.

Az eddigiekből kitűnik az is, hogy mi az ellenséges ideológiai és politikai diverzió esetleges hatásaival szemben alapvető ideológiai és politikai eszközökkel kívánunk fellépni. Ebből azonban senki sem vonhatja le azt a következtetést, hogy megtorlatlanul hagyjuk a törvényes rendelkezéseinket megsértő ellenséges vagy ellenzéki tevékenységet. Bűnüldöző és igazságügyi szerveink

minden eddiginél éberebben fogják figyelni e körök magatartását s a differenciálás elvét itt is messzemenően betartva, de határozottan fognak fellépni a szocialista rendünket veszélyeztető jelenségek, illetve ezek megszemélyesítői ellen.

Az ideológiai és politikai nevelő munka hatékonyabbá tételének fontosságáról nemcsak azért kell beszélni, mert az ideológiai és politikai támadások fokozódnak a szocialista országok ellen, hanem azért is, hogy a szocializmus sikeres építése elképzelhetetlen a szocialista tudatosság magas szintjének kialakulása nélkül.

A politika és a jog egymástól elválaszthatatlan kapcsolatára, e kapcsolatban a jog szolgálati szerepére utalva, nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy az igazságügyi apparátusban dolgozó kodifikátorok és jogalkalmazók ideológiai és politikai képzése és nevelése elsőrendű feladat.

Ha apparátusunk ideológiai és politikai arculatát nézzük, ezt alapvetően pozitívan ítélni tudjuk meg. Dolgozóink döntő többsége azonosult a párt politikájával, a szocialista építés céljaival, s e politikát és célokat mindennapi tevékenységével magas színvonalon támogatja. Ugyanakkor, elvértve bár, de észlelhetünk aggasztó jelenségeket is. Ilyenek például: az időnként megnyilvánuló politikai passzivitás, a labilitás fokozódása egyes ideológiai és politikai jelenségek megítélésében, vagy az igénytelenség az iránt, hogy a szocialista építés gyakorlatával, az étellel jobban megismerkedjenek. Ezeknek az aggasztó jelenségeknek felszámolásáért mindent meg kell tennünk, ha azt akarjuk, hogy tevékenységünk politikai és jogpolitikai szempontból is kifogástalan legyen.

Ennek annál is nagyobb jelentősége van, miután jól tudjuk, hogy az igazságügyi apparátus munkássága a társadalom egészének formálására is kihat. A jogalkotó életviszonyokat szabályoz, magatartásokat ösztönöz, enged vagy tilt, a jogalkalmazó pedig a szocialista állam törvényeinek megtartását kényszeríti ki, illetve e törvények tiszteletére nevel. Felelőségünk tehát igen nagy és ehhez képest kell ideológiai és politikai felkészültségünket magas szintre emelni.

Az igazságügyi vezetés és az apparátusunkban dolgozó pártszervezetek egyik döntő feladata, hogy ennek érdekében mindent tegyenek meg. Külön is szeretném felhívni a figyelmet a fiatalokkal való alaposabb foglalkozásra, hiszen az említett negatív jelenségek nálunk – az egyetemi nevelés hiányosságaira is visszavezethetően – nagyobb mértékben jelentkeznek. Koruknál fogva pedig életismeretük és tapasztalatuk még nem érhetette el a kívánt mértéket. Miután apparátusunk korösszetétele az utóbbi években a fiatalabb korosztályok javára jelentősen módosult, így az egész apparátus munkájának színvonala szempontjából is döntő jelentőségű kérdés az egyébként többségében igen tehetséges és ígéretes fiatal garnitúránál a megfelelő politikai és szakmai színvonal elérése.

Apparátusunk tevékenységének színvonalát mindig nagymértékben befolyásolta, sőt ennek meghatározó eleme volt; a kommunisták helytállása, ideológiai és politikai szilárdsága, példamutató munkássága és magatartása. Ez a jövőben is így kell, hogy legyen. Éppen ezért a pártszervezeteknek mindennél fontosabb feladata, hogy a párttagokat ilyen emberekké nevelje, s hogy azt is biztosítsa: a mi párttagságunknak is meglegyen az egészséges utánpótlása. Ez utóbbival kapcsolatban hadd jegyezzem meg, hogy korántsem kielégítő ma még a fiatalok körében végzett pártépítő tevékenységünk, s ezen a jövő biztató formálása

érdekében feltétlenül változtatnunk kell. Pártszervezeteinktől és a kommunis-táktól az ideológiai és a politikai nevelő munka hatékonyságának fokozása, valamint a pártépítő tevékenység javítása mellett természetesen azt is várjuk, hogy a továbbiakban is aktív támogatást nyújtsanak a szakmai tevékenység szín-vonalának emeléséhez, mindenekelőtt azzal, hogy észrevételeikkel, bíráló meg-jegyzéseikkel, kezdeményezéseikkel segítik jogpolitikai törekvéseink követke-zetes valóráváltását.

A világ helyzetében felerősödött negatív tendenciák valójában gazdaságunkat érintették a leghátrányosabban. Hazánk – amint ez mindenki előtt ismeretes – külkereskedelemre orientált ország, amely más – nyersanyagokban, ásványi kincsekben nálunk gazdagabb országokhoz képest – sokkal jobban megéri a világgazdaságban végbemenő válságfolyamatokat. Ezek a válságtünetek pedig az utóbbi években rendkívüli mértékben kiszélesedtek. Ez önmagában is nagy károkat okozott gazdaságunknak. E károkat csak tetézte a gazdasági és keres- kedelmi kapcsolatokban mindinkább ismét érvényesülni kezdő politikai töltésű diszkrimináció és az egyre jobban terjedő protekcionizmus. Ráadásul e káros hatások egy olyan időszakban érték gazdaságunkat, amikor az ipar és a mező- gazdaság korszerűsítésében döntő fordulatot kívántunk elérni, s emiatt jelentős külföldi kölcsönök igénybevételével próbáltuk megoldani népgazdaságunk tech- nikai és műszaki fejlesztését.

Persze nem lennénk őszinték sem saját magunkkal, sem pedig másokkal szemben, ha azt állítanánk, hogy népgazdaságunk nehézségeit csak rajtunk kívül álló tényezők okozták. Ezeknek bizony mi is részesei voltunk. Abban is, hogy gazdaságirányításunk nem mindig ismerte fel kellő időben azokat a veszély- helyzeteket, amelyeket a világgazdaság válságjelenségei nálunk is kiválthatnak, s ezekre még a felismerés esetén sem mindig reagált elég gyorsan és rugalmasan, de abban is, hogy határozottan meghirdetett törekvéseinket a gazdálkodás minőségi fejlesztése és hatékonyságának növelése érdekében nem tudtuk kö- vetkezetesen megvalósítani.

E nehézségek következményeit a gazdaság fejlesztésében és az életszínvonal alakításában mindenki jól ismeri. S gondolom, tanácskozásunk résztvevői azt is jól tudják, hogy pártunk és kormányunk milyen programot dolgozott ki e nehézségek fokozatos leküzdésére. E program megvalósításától reméljük – kü- lönösen, ha a világgazdasági feltételek is kedvezőbbé válnak –, hogy fizetőké- pességünket megőrizve, egyensúlyi helyzetünket fokozatosan javítva gazdasá- gunkat ismét az erőteljesebb fellendülés, az életszínvonalat pedig a stagnálás, illetve a csökkenés helyett a növekedés fogja jellemezni.

A józan bizakodásnak népgazdaságunk jövőbeni helyzetének alakulását illetően is helye van. Ezt a bizakodást megalapozhatják népgazdaságunk eddigi nem lebecsülendő eredményei, az a tény, hogy mezőgazdaságunk nemzetkö- zileg is elismert pozíciókat vívott ki, de ugyanez elmondható néhány ipari ágazatunkról is. Az is biztató, hogy gazdaságunkban megvan a készség és képesség a folyamatos megújulásra, nap mint nap tapasztaljuk a határozott tö- rekvést a gazdaságirányítás és a gazdálkodás rendjének tökéletesítésére. Re- ménykedhetünk abban, hogy a sorra kerülő KGST-csúcstalálkozó előbbre vi- szi a szocialista gazdasági integráció ügyét s ez valamennyi szocialista ország számára újabb és újabb erőforrásokat teremt majd a nehézségek leküzdésében,

s gazdaságaik kiegyensúlyozott fejlesztésében. S végül bízhatunk abban is, hogy népünk – reálisan értékelve az ország helyzetét és az ebből levonható konzekvenciákat – minden eddiginél fegyelmezettebb és magasabb színvonalú munkával bizonyítja a szocializmus ügye iránti elkötelezettségét.

A népgazdaságunk előtt álló rendkívül bonyolult feladatok végrehajtásának egyik igen fontos feltétele a gazdálkodás törvényes rendjének megszilárdítása. Ezzel a kérdéssel a XII. kongresszust követően a párt vezető szervei és a kormány is többször és igen behatóan foglalkozott.

1. Emlékeztetem Önöket mindenekelőtt a szerződéses rendszer jobb működtetése, a szerződési fegyelem megszilárdítása érdekében hozott többirányú intézkedésekre, köztük a jogszabályi rendelkezések módosítására is. Úgy tűnik, hogy részben ezeknek az intézkedéseknek a hatására 1982-ben kimozdultunk a holtpontról. A bírósági tapasztalatok szerint javult a gazdálkodó szervezetek igényérvényesítési készsége, a szállítók és a vállalkozók által az ellenszolgáltatás iránt indított perekben például kétszeresére emelkedett a követelések összege. A kibocsátott fizetési meghagyások száma és összege is növekedett, ami persze számos vállalat fizetési nehézségeire is utal. A hibás teljesítésből eredő perek száma 10%-kal és értéke csaknem kétszeresével emelkedett. Némi javulás mutatkozik a szerződésből eredő kártérítési igények érvényesítésében is.

Mindezek kétségtelenül előrelépést jelentenek a korábbi évekhez képest, legalábbis abban, hogy a szerződési fegyelem megsértése vagy egyéb kötelességszegés esetében a vétkesekkel szemben határozottabbá és bátrabbá vált a fellépés. Ez azonban önmagában nem jelzi még azt, hogy a szerződési rendszer egésze betöltené rendeltetését. A közelmúltban a gazdasági bírakkal való sorozatos tanácskozások tapasztalatait elemeztük miniszteri értekezleten. Ez az elemzés is bizonyítja, hogy milyen sok negatív tendencia érvényesül még a gazdálkodó szervezetek együttműködésében, szerződéses kapcsolataikban, e kapcsolatok törvényes rendjében.

A szerződési rendszer hivatásszerű működtetése érdekében változatlanul alapvető feladatnak tartjuk:

- a) egy megfelelőbb gazdasági környezet kialakítását;
- b) a gazdasági vezetői szemlélet megváltoztatását;
- c) az ellenőrzés hatékonyságának fokozását és végül azt is, hogy
- d) a gazdasági bíraskodás időszerű és törvényes, a gazdaságpolitikai és a jogpolitikai elveket figyelembe vevő ítélkezéssel gyakoroljon pozitív befolyást a gazdálkodó szervek ezirányú tevékenységére. E pozitív befolyásolás érdekében feltétlenül szükséges az is, hogy szignalizációs lehetőségeikkel jobban éljenek a bíróságok.

2. A gazdálkodás törvényes rendjének megszilárdítása érdekében a párt vezető szervei nemrég áttekintették a jogi felelősség intézményrendszerének működését a gazdasági életben. A Minisztertanács szintén megtárgyalja e témát az igazságügyi miniszter előterjesztése alapján.

Az előterjesztésünk bevezető megállapítását szeretném idézni, amely a következőképpen hangzik:

„Szocialista jogrendszerünk kiépítése során jelentős eredményeket értünk el a felelősség érvényesítését szolgáló jogpolitikai intézményrendszer és szabályozás kialakításában is. A jogi felelősség érvényesítését jelenleg sokrétű szank-

ciórendszer szolgálja. A jogsértés jellegétől, súlyától függően a felelős személyekkel szemben munkajogi, szabálysértési, büntetőjogi szankciók alkalmazhatók, a szervezetekkel szemben pedig gazdasági bírság kiszabására, kártérítési igény érvényesítésére és egyéb intézkedésekre kerülhet sor. Ennek ellenére a gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a gazdálkodásban a felelősségi rendszer nem működik kielégítően. Számos esetben a népgazdaság számára jelentős kárt okozó mulasztásokért is elmarad a felelősségre vonás, illetőleg az alkalmazott szankció nem áll arányban az okozott hátránnyal.

Alapvető társadalompolitikai, gazdaságpolitikai érdekek fűződnek ahhoz, hogy ezen változtassunk, s felelősségi rendszerünk a jogpolitikai és a törvényeségi követelményeknek maradéktalanul eleget téve működjék. Ez indokolja a felelősségi rendszer továbbfejlesztését: a jelenlegi intézményrendszer tökéletességét, a megváltozott és szigorúbb gazdálkodási feltételekhez igazodó új megoldások kialakítását és a következetes felelősségre vonást megalapozó gyakorlat megvalósítását.”

Az előterjesztés ezt követően a felelősségi rendszer nem kielégítő működésének fő okait foglalja össze, majd javaslatokat tesz az előrelépés érdekében. Ezek a javaslatok új kormányzati iránymutatások kiadását és jogszabályi módosításokat is kezdeményeznek. Amennyiben a Minisztertanács ezeket elfogadja, minisztertanácsi irányelv jelenne meg a gazdálkodás felelősségi rendszerének következetesebb működését szolgáló feladatokról. A kormány ugyancsak irányelvet alkotna a testületi tagok felelősségéről. Módosításokat hajtanánk végre a Munka Törvénykönyve, a szabálysértési törvény, az állami ellenőrzésről szóló jogszabály egyes rendelkezésein és a gazdasági bírságról szóló MT rendeleten is. A jövő félévben pedig az Elnöki Tanács megalkotná a tisztességtelen gazdálkodásról szóló jogszabályt.

E jogi iránymutatások és jogszabály-módosítások közvetlenül érintik a bírói ítélezési gyakorlatot is, ezért nyomatékosan felhívnom a figyelmet ezek alapos áttanulmányozására és természetesen gyakorlati érvényesítésük jelentőségére is. A kormány jóváhagyása után az előterjesztés egész anyagát tájékoztatásul megküldjük a vezető elvtársaknak.

Szükségesnek tartom, hogy a Minisztertanács irányelvében külön is szólni fog a jogalkalmazó szervekhez, s igényelni fogja, hogy e szervek eljárásaik törvényességének, szakmai megalapozottságának, időszerűségének fokozásával, szignalizációs kötelességeik teljesítésével növeljék a felelősségre vonás következetességét és hatékonyságát.

3. A gazdálkodás törvényes rendjének megszilárdítása érdekében született az az elhatározás is, hogy a Népköztársaság Elnöki Tanácsa új törvényerejű rendeletet alkosson a jogtanácsosi tevékenységről.

E törvényerejű rendelet – amelyet a múlt hónapban alkotott meg az Elnöki Tanács – a hatályos minisztertanácsi rendeletből átvette a gyakorlatban bevált szabályozásokat. Ugyanakkor az új szabályozás jelentős eltéréseket is mutat a régihez képest. Így többek között:

– Újszerűen szabályozza a jogtanácsosok jogait és kötelességeit és a tvr jobb feltételeket biztosít ahhoz is, hogy a jogtanácsosok hivatásukat megfelelőbb feltételek között és magasabb színvonalon gyakorolhassák.

– Bevezetjük a jogtanácsosok névjegyzékbe való bejegyzésének kötelezettségét és ehhez szigorúbb feltételeket írunk elő, mint amilyenek például a feddhetetlenség és a szakvizsga letételének kötelezettsége, amely alól felmentést ezen túl nem lehet adni. Megemlítem, hogy a jogtanácsosi névjegyzékbe való bejegyzést a bíróságok fogják végezni, az ezzel kapcsolatos feladatokról külön fogjuk tájékoztatni Önöket.

– Szélesítjük a jogtanácsosi irodák létrehozásának lehetőségét, ebben szabaddab kezdet adunk a gazdálkodó szervezeteknek, az állami vállalatoknak és a szövetkezeteknek egyaránt.

– Teljesen új formaként bevezetjük a jogtanácsosi munkaközösség intézményét, főként azért, hogy a jogilag jelenleg ellátatlan gazdasági szervezeteknek – mindenekelőtt a kisvállalkozásoknak – fokozottabb jogi segítséget adhasunk.

– Végül, a jogtanácsosi kar jobb összefogása és jogpolitikai irányítása, valamint szakmai érdekképviselésének javítása érdekében új szerepkört kap az igazságügyi miniszter, illetve a szakmai érdekképviselő ellátásában pontosan meghatározzuk a Magyar Jogász Szövetség feladatait.

A szeptember 1-én életbe lépett új tvr beható tanulmányozására szintén felhívom az apparátus figyelmét.

4. A gazdálkodás törvényessége körében hangsúlyozottan szeretnék szólni a társadalmi tulajdon és a gazdálkodás törvényes rendje fokozottabb védelmének jelentőségéről.

A Minisztertanács nemrég tárgyalta az 1982-es év gazdálkodási tapasztalatait, s értékelésében kénytelen volt megállapítani, hogy változatlanul igen sok lazaság van e területen. Ezt részben a bűnözés összetétele is bizonyítja. Az össz-bűnözésen belül a társadalmi tulajdon károsító bűncselekmények aránya 1982-ben 20% volt. E bűncselekmények száma egyébként egy év alatt 5,1%-kal emelkedett. Jelentős mértékben növekedett a társadalmi tulajdon károsító bűncselekmények által okozott kár is, ez 1981-ben 330 249 800 forint, 1982-ben pedig 1 265 347 100 forint volt. A gazdasági bűncselekmények száma igaz, hogy csökkent 1982-ben, de a bűnügyi statisztika így is több mint 5000 esetet tart számon, bár ezek nagyobbik része vám- és devizabűncselekmény.

Mindez indokolja, hogy nagyobb gondot fordítsunk a társadalmi tulajdon károsító cselekmények és a gazdálkodás törvényes rendjét sértő magatartások megelőzésére (e témával egyébként a kormány a XII. kongresszust követően külön is foglalkozott), de arra is, hogy az ilyen típusú bűncselekmények elkövetőivel szemben nagyobb következetességgel és a társadalomra nézve veszélyesebb esetekben fokozott szigorral lépünk fel.

5. A gazdálkodás törvényessége megszilárdításában nagy jelentősége van a polgári jogalkalmazásnak. A polgári jog egész szabályrendszere ugyanis a teremtés megszervezésének és a javak forgalmazásának, végső soron tehát a szükségletek kielégítésének nélkülözhetetlen eszköze.

A gazdálkodással kapcsolatos jogi szabályozás a társadalmi-gazdasági fejlődésre, valamint a gazdaságirányítás új rendjére való áttérésre tekintettel az utóbbi években sokat változott. Ezek a változások megkövetelik, hogy a polgári jogalkalmazásban is új szemlélet és gyakorlat alakuljon ki. Most csupán két fontos körülményre utalnék, inkább csak példászerűen.

Az első körülmény a következő: napjainkban világosan kell látni, hogy a gazdálkodás hatékonysága elsősorban úgy növelhető, ha az érdekviszonyokat helyesen tárjuk fel és a gazdálkodó szervek, az állampolgárok anyagi érdekelttségét még jobban gazdasági törekvéseink megvalósításának szolgálatába állítjuk. Amennyiben viszont az anyagi érdekeltégi rendszert a gazdaság egyik jelentős hajtóerejeként ismerjük el, vigyázni kell arra, hogy a jogalkalmazás e hajtóerő érvényesülését ne akadályozza. Konkrétabban megfogalmazva, a jogalkalmazásnak és az ítélkezési gyakorlatnak mindig az anyagi érdekelttség fogalmának helyes – napjaink követelményeihez igazodó – felfogását kell tükröznie, amelyben az anyagi érdekeltégi rendszer érvényesülésére nem sűtjük rá a tisztességtelen nyereszkesedés bélyegét.

A másik körülmény az előző gondolat folytatása, csak más oldalról megközelítve a kérdést. Kétségtelen, hogy a nehezebb gazdálkodási- és életkörülmények, a gazdálkodás változatosabb formáinak kialakulása, a magánérő fokozottabb bevonása a gazdasági élet vérkeringésébe, egyáltalán a gazdálkodáson belüli verseny kiéleződése szükségszerűen jobban felszínre hozhat bizonyos negatív jelenségeket. Számolnunk kell azzal, hogy a joggal való visszaélés ellen, a jogtalan érdekek érvényesítésének szándékával, a munka nélküli haszon-szerzési törekvésekkel szemben éppúgy határozottabban kell fellépünk, mint azért, hogy az egyéni, a csoport-és a társadalmi érdekek összhangját megfelelően biztosítsuk. Ne engedjünk teret annak a sajnos kialakulóban levő szemléletnek, hogy eredményesen gazdálkodni és jól élni csak a jogszabályok kijátszásával lehet és amúgy is, ami ma jogellenes, az holnap már biztos megengedett lesz. Ha másnak nem is, a jogalkalmazónak, a bírónak tudnia kell és ezt döntéseiben kifejezésre kell juttatnia, hogy a jogszabályok helyességét egyedül a jogalkotó szervek hivatottak elbírálni, s amíg érvényben vannak ezek a jogszabályok, a gazdálkodó szervek és az állampolgárok számára nincs más út, mint a jogi rendelkezések pontos betartása. Ez nem jelenti természetesen azt, hogy bárkit is elzárnánk attól a lehetőségtől, hogy megalapozott bírálattal illesse jogszabályainkat és kezdeményezze azok esetleges módosítását, változtatását.

6. Gazdálkodásunkban az elmúlt években – gazdaságunk versenyképességének fokozása és a lakossági áruellátás, valamint a lakossági szolgáltatások javítása érdekében – új szervezeti formák jelentek meg, illetve egyes régebben élő formákat új tartalommal töltöttünk meg. Ezeknek az új vagy megújított szervezeti formáknak, amelyeket közös néven kisvállalkozásoknak hívunk, távlati gazdaságpolitikai céljaink valóráváltásában is komoly szerepet szánunk. Ezért minden erővel arra kell törekednünk, hogy az említett célok érdekében működő kisvállalkozások körét szélesítsük s a tevékenységüket meghatározó jogi szabályozást olyanná tegyük, amely maximálisan segíti gazdaságilag hasznos munkásságuk kibontakoztatását. Ugyanakkor azt is el kell érünk, hogy a kisvállalkozások maradéktalanul az eredeti gazdaságpolitikai elképzelések szellemében jöjjenek létre s működjenek is, s hogy tevékenységükben a törvényesség követelményei szigorúan érvényesüljenek.

A Minisztertanács – a Politikai Bizottság intenciói alapján – valószínűleg a következő félévben elemzi majd a kisvállalkozási rendszerrel kapcsolatos tapasztalatokat s ennek kapcsán a további ösztönzés, de a visszasságok kiküszöbölése

érdekében is meghozza a megfelelő intézkedéseket, a gazdasági és a jogi szabályozásban pedig végrehajtja az esetleg szükségessé váló korrekciókat.

A kisvállalkozásokkal kapcsolatban a bíróságokra is hárulnak bizonyos feladatok, hiszen a gazdasági munkaközösségek és a közös név alatt működő polgári jogi társaságok cégbejegyzését a bíróságok végzik. Ez igen komoly munka-terhet jelent a bíróságok számára. Csak a Fővárosi Bíróságon 1981 óta 2151 gazdasági munkaközösséget és 306 polgári jogi társaságot jegyeztek be. Az országban közel 6000 gazdasági munkaközösség és mintegy 400 egyéb polgári jogi társaság működik.

Tapasztalataink szerint a bíróságok kellő körültekintéssel, a bejegyzéshez előírt jogszabályi feltételek, a szerződések gondos mérlegelésével végzik e tevékenységüket. E munkában a legfőbb problémát abban látom, hogy az ügyintézés nem mindig kellően gyors, ami összefügg a kellékhányósság vagy egyéb okból hibás kérelmek nagy számával, az e munka végzéséhez szükséges személyi feltételek nem kielégítő voltával s azzal is, hogy a cégbejegyzési eljárást egy régi, felszabadulás előtti, ma már korszerűtlen jogszabály szabályozza.

E problémákat – ideértve egy új jogszabály kiadását is – feltétlenül meg kell oldanunk, ha azt akarjuk, hogy a bírósági cégbejegyzés maradéktalanul megfeleljen a vele szemben támasztott gazdaságpolitikai és jogpolitikai követelményeknek.

A mi apparátusunk nagy felelősséget érez a gazdálkodás törvényességének fejlesztésében. Felelősségünk jelentős kötelezettségeket ró ránk. Ezeknek azonban csak akkor tudunk megfelelni, ha az apparátusunkban dolgozók magas fokú politikai és szakmai felkészültségük mellett, megfelelő közgazdaságtani és gazdaságpolitikai ismeretekkel is rendelkeznek. Különösen azok, akik a gazdasági jogi szabályozásával foglalkoznak, vagy a gazdasági élettel összefüggő kérdésekben ítélekednek, illetve apparátusunk gazdálkodását irányítják, valamint a felügyeletünk alatt álló gazdálkodó egységekben dolgoznak.

A jövőben tehát minden eddiginél nagyobb gondot kell fordítanunk gazdaságpolitikai információs munkánk megjavítására és az apparátus közgazdasági és gazdaságpolitikai felkészültségének elmélyítésére.

Az egész országra jellemző állandó és folyamatos megújulási készség a gazdaság mellett politikai, állami és társadalmi életünk egészére kiterjed. A XII. kongresszust követően – a kongresszusi határozatok alapján – különösen sokat tettünk politikai viszonyaink, az állami élet fejlesztése, a szocialista demokrácia elmélyítése és meglévő társadalmi problémáink megoldása érdekében. S pártunk és kormányunk jelenleg is több olyan fontos kérdés vizsgálatával foglalkozik, amelyek e megújulás továbbvitelét szolgálják.

1. Állami életünk fejlesztése, demokráciájának tökéletesítése keretében:

a) Napirenden van választási rendszerünk továbbfejlesztése, mindenekelőtt demokráciájának fokozása érdekében. Még ez évben a Központi Bizottság meghozza az ezzel kapcsolatos politikai elhatározásokat, az Országgyűlés pedig megalkotja az új választójogi törvényt.

b) Az alkotmányossági és törvényességi garanciák erősítése érdekében felmerült egy alkotmányvédő szerv létrehozásának gondolata, amelynek fő feladata a törvényhozás és a jogalkalmazás elvi irányítása alkotmányosságának és törvényességének felügyelete lenne.

c) Minden valószínűség szerint sor kerül a népi ellenőrzési rendszer továbbfejlesztésére, a Parlament irányítása alárendelésével alkotmányjogi helyzetének megváltoztatására, s hatásköre, jogosítványai bővítésére.

d) Végül, a közigazgatás korszerűsítésének keretében most ismét egy jelentős, az egyszerűsítés irányába ható lépést kívánunk tenni, a járások megszüntetésével. A helyi közigazgatásnak ez az átalakítása szükségszerűen a mi területünkre is kihat. Nyilvánvaló, hogy ez esetben a járásbíróóságok is megszűnnének és új első fokú bírósági szervezeti rendszert kellene kialakítanunk. Amint ezt már ismerik, az erre vonatkozó előkészítő munkálatokat megkezdtük. Felhatalmazást kaptunk arra, hogy régi törekvésünknek megfelelően felhasználhassuk ezt az alkalmat a nagyobb első fokú bírósági szervezeti egységek megteremtésére, amelytől egyaránt várjuk az ítélezés és a vezetés színvonalának növekedését, de azt is, hogy távlatilag gazdaságosabbá tesszük az igazságszolgáltatást.

Tisztában vagyunk azzal, hogy egy ilyen átszervezés mennyi emberi és anyagi természetű gondot, problémát vet fel. Ezeket igen gondosan mérlegelni fogjuk, s ennek alapján alakítjuk ki javaslatainkat. Mindenesetre a leoptimalisabb megoldásokat kívánjuk kiválasztani, még akkor is, ha ezek megvalósítása csak fokozatosan történhet meg.

Az állami élet fejlesztése érdekében az előzőekben említett és tervbe vett intézkedéssorozat szükségessé teszi majd az Alkotmány kisebb módosítását is, amelynek kidolgozását szintén megkezdtük.

2. Rátérve a társadalmi problémák megoldását célzó tevékenységünkre, ezek közül két olyan kérdést emelnék ki, amely közvetlenül érinti a mi szerveink munkásságát is.

a) Az egyik ilyen társadalmi probléma: a bűnözés, amely az utóbbi 2–3 évben mind nagyságát, mind egyes összetevőit tekintve kedvezőtlenül változott. Nem kívánok részletesebben foglalkozni a bűnözés helyzetének értékelésével, miután májusban a bűnüldöző, az igazságügyi és büntetvégrehajtási vezetők számára e témában egy együttes országos értekezletet tartunk. Ezért most csupán azt emelném ki, hogy 1982-ben az ismertté vált bűncselekmények száma megközelítette a 140 000-et. Ez az előző évhez képest 3,6%-os emelkedést jelent. 1981-ben egyébként a növekedés 3,4%-os volt. Kedvezőtlen jelenségként könyvelhetjük el azt is, hogy a társadalomra nézve különösen veszélyes bűncselekményfajták közül egyesek száma szaporodik, hogy a fiatalok bűnözése a felnőttekét meghaladó mértékben emelkedik. (az utóbbi 5 évben a felnőttekhez mérten másfélszeresére növekedett bűnözési intenzitásuk aránya), s hogy az elkövetők 34%-a büntetett előéletű, 14,7%-a pedig visszaeső bűnöző. A bűnözés szerteágazó okai közül külön is kiemelném az alkohol szerepét, a bűnelkövetőknek több mint 13%-a alkoholos befolyásoltságban követte el cselekményét.

A bűnözésnek ez a növekvő tendenciája hátrányosan hat ki a bíróságok büntető ügyérkezésére, különösen a megyei első fokon és a fellebbezési szakban, valamint az elítéltek számára is, országosan és minden szinten. 1982-ben egyébként 88 783 büntető ügy érkezett első fokon a bíróságokhoz, a fellebbezett ügyekkel együtt az összügyérkezés közel 110 000 volt. S bár a bírósági büntetékiszabás változatlanul a szabadságvesztéssel nem járó büntetéseket és intézkedéseket részesíti előnyben (a végrehajtandó szabadságvesztésre íté-

tek aránya az összelítélteknek csupán egynegyede, mégis a büntetésvégrehajtási intézetekben egyre nagyobb az elítéltek száma, s ez ma már az előzetes letartóztatottakkal, az elzárásokkal és az alkoholistákkal együtt túlhaladta a 20 000 főt, azaz megközelítette befogadóképességünk felső határát).

A bűnözés helyzetének ilyen irányú alakulása minden eddiginél fontosabb kötelességünké teszi az ellene való küzdelem hatékonyságának fokozását. Ismételten és ismételten hangsúlyoznunk kell, hogy egy kedvezőbb fordulat eléréséhez mindenekelőtt azoknak az okoknak az alapos elemzésére van szükség, amelyek előidézik, illetve kiváltják a bűnözést. De az okok elemzésénél nem lehet megállni. A legnagyobb problémát éppen abban látom, hogy sokszor a feltárt okok alapján sem történnek átgondolt és határozott intézkedések s ez bizonyos fokú közömbösségre utal társadalmunk, az intézkedésekre hivatott állami és társadalmi szervek részéről. Ezért is határoztuk el egyébként, hogy a bűnmegelőzés kérdéseiről, s ebben az állami és társadalmi szervek feladatairól egy magas szintű jogi elhatározást készítünk elő, amelynek elfogadásával remélhetőleg jobb feltételeket teremtünk a bűnmegelőző tevékenység számára.

A bűnözés elleni küzdelem hatékonysága természetesen változatlanul nagymértékben függ a bűnüldöző és igazságügyi szervek munkájának milyenségétől is. Megmaradva most csak a mi területünkön, néhány figyelemfelhívó gondolatot hadd mondjak a büntetőítélkezésről és a büntetésvégrehajtási tevékenységről.

Büntető ítélezésünk időszerűsége, gyorsasága nagyjában-egészében megfelelő, hiszen az ügyek háromnegyed részében 3 hónapon belül ítélet születik. Ugyanakkor fel kell figyelni arra, hogy egyre több nagy terjedelmű és bonyolult ügygel kénytelenek foglalkozni a bíróságok, s ezekben bizony nemegyszer jócskán elhúzódik az eljárás befejezése. A tavalyi évben mintegy 800 ügyben például egy éven túl született meg az ítélet. Az eljárások időszerűségét természetesen ma már nem valamiféle szűk statisztikai szemlélettel értékeljük. Akkor tartjuk időszerűnek az ítélezést, ha a bíróságok minden egyes ügyet annyi időn belül fejeznek be, amennyi az ügy megalapozott és helyes eldöntéséhez szükséges. S ez az időtartam függhet a tényállás és a jogi megítélés bonyolultságától, a bizonyítás terjedelmétől és munkaigényességétől és sok egyéb tényezőtől.

Ennek az elvi álláspontunknak nem mond ellent, ha mégis felhívjuk a figyelmet még a nagyobb terjedelmű, bonyolultabb ügyekben is az időszerűség javításának lehetőségeire. Nemegyszer tapasztalható ugyanis, hogy az ügyek elhúzódása a tényállás hiányos felderítésével, a túlbizonyítási törekvésekkel, a koncepció nélküli, hibás tárgyalásvezetéssel, szakmai felkészületlenséggel, a tárgyalásokon közreműködők tevékenységének hiányosságaival, sőt sokszor vétkes mulasztásokkal függ össze. A nagy terjedelmű, sokvádoltas ügyekkel kapcsolatban pedig azt is meg kell említeni, hogy a rendőri, ügyészi és bírói szervek akkor sem élnek az ügy ésszerű felparcellálásának lehetőségével, amikor ehhez minden feltétel adott. Különösen ezeknél az ügyeknél szembeütnő az egyre nagyobb méreteket öltő írásbeli terjengősség is.

Van tehát bőven módunk arra, hogy saját munkánk fogyatékoságainak felszámolása révén is tovább javítsuk a büntetőeljárások időszerűségét. Zárójelben hadd jegyezzem meg, hogy e megállapítások lényegében érvényesíthetők a pol-

gári eljárásokra is, ahol az időszerűség korántsem mutat olyan kedvező képet, mint a büntető ügyszakban.

Büntető ítélkezésünk törvényességi színvonala alapvetően megfelelő, bár eseti hibákat itt is többször tapasztalunk, amelyek részben összefüggenek az időszerűséggel kapcsolatban elmondott fogyatékoságainkkal. Ezek az eseti hibák nem olyan horderejűek, hogy részletes és pontos elemzésükre most szükség lenne. Ehelyett inkább büntetés-kiszabásunkról szólnék néhány szót.

Büntetés-kiszabási gyakorlatunk általában követi a törvényeinkben és a jogpolitikai határozatokban megfogalmazott büntetőpolitikai elveket. Az általában kifejezés azonban már utal arra is, hogy nem minden vonatkozásban lehetünk megelégedve a helyzettel. Néhány mondatban megfogalmazva főbb kritikai megjegyzéseink a következők:

– Új Büntető Törvénykönyvünk a korábbiaknál sokkal gazdagabb eszköztárat biztosít az egyéniesített, s így nagyobb eredménnyel biztató felelősségrevonáshoz. A „mit követett el” kérdése mellé tehát azonos súllyal kell kerülnie a „ki követte el és miért” kérdéseinek. Ez utóbbi vizsgálata azonban sokszor nem történik meg kellő alaposítással és ez gátolja az elkövető személyiségéhez, személyi körülményeihez is messzemenően igazodó differenciált felelősségrevonási gyakorlat kialakulását.

Büntető Törvénykönyvünk, valamint büntetőpolitikai elveink a cselekmény tárgyi súlya, társadalmi veszélyessége szerint is előírják a differenciálási kötelezettséget. Sőt, büntetőpolitikai elveink arról is szólnak, hogy a bűnözés általános alakulását, egyes cselekmények elszaporodottságát is figyelembe kell vennie a büntetés-kiszabási gyakorlatnak. Mégis úgy tűnik, hogy bíróságaink nem egy esetben nem ismerik fel a cselekmény, de mindjárt hozzáfűzném, az elkövető nagyobb fokú társadalmi veszélyességét, s emiatt visszatartó hatásként súlytalan ítéleteket hoznak. Ezt konkrét esetekkel éppúgy igazolni lehet, mint azzal, hogy a bíróságok a büntetés enyhítésének kivételes lehetőségével a törvényhozó szándékával ellentétben túl nagy számban élnek. Az összes bűncselekményeknél ez az arány 14%, a vagyon elleni bűncselekményeknél 23,7% és megmagyarázhatatlan okok miatt a rablás minősített eseteinél pedig 44%. Sajnos, még a többszörös és különös visszaesőknél is viszonylag gyakori az enyhítő szakasz alkalmazása. Ez nem jó dolog és nem hiszem, hogy ennek a büntetési tételek irrealitása az oka.

Azt is munkánk hiányosságaként lehet elkönyvelni, hogy gyakorlatilag a társadalom morális helyzetéből, a bűnözés alakulásából, egyes bűncselekmények elszaporodásából nem vonjuk le a szükséges következtetéseket, s emiatt a büntetés-kiszabás nem mindig tud e körülményekhez, tényezőkhöz is igazodni. Ez pedig egy olyan kedvezőtlenebb helyzetben, amelyben most is vagyunk, vétkes mulasztás.

Félreértés ne essék, az elmondottakkal nem valamiféle általános szigorítást akarunk meghirdetni, csupán azt kívánjuk elérni, hogy büntetés-kiszabási gyakorlatunk még hatékonyabban szolgálja a társadalom védelmét, a speciális és generális prevenció ügyét, azaz büntetőpolitikánk megvalósulását.

Büntető Törvénykönyvünk, épp a fokozott differenciálás lehetősége érdekében a büntetések és az intézkedések körét jelentősen kiszélesítette. Közel négy évvel a Btk. hatálybalépése után még mindig azt vagyunk kénytelenek megállá-

pítani, hogy az ítélkezési gyakorlat viszonylag lassan szakad el a hagyományostól, a megszokottól. Kétségtelen, hogy vannak olyan új intézmények – például a próbára bocsátás – amelynek alkalmazásában előreléptünk. De, mondjuk, a pártfogó felügyelet elrendelésével már nem a kívánt mértékben élnek a bírák. A bíróságok 1982-ben közel 12 000 felnőtt elítélt esetében éltek a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztésével, és mintegy 3800 elkövetőt bocsátottak próbára. Ebből a csaknem 16 000 elkövetőből azonban csupán 1163 esetben látták szükségesnek pártfogó felügyelet elrendelését. Pedig a Büntető Törvénykönyvnek ez az egyik legkorszerűbb intézménye, amely leginkább alkalmas arra, hogy szabadságelvonás nélkül, a büntető törvénnyel szembekevert embert pozitív irányba befolyásolja, magatartását, személyiségét, életvitelét, környezetét, részben a kényszer, részben a hatósági és a társadalmi segítség, támogatás eszközeivel formálja. Hasonlóan nem kielégítő mértékű a fejlődés a magatartási szabályok előírását lehetővé tevő rendelkezések alkalmazásában sem.

Mindezek a tapasztalatok arra intenek bennünket, hogy változatlanul sok még a teendőnk a büntetések és az intézkedések új lehetőségeinek következetes érvényesítése érdekében.

A bűnözés elleni küzdelemben és a bűnmegelőzésben jelentős szerep hárul a büntetésvégrehajtási intézményekre. Ez az intézményrendszer az elmúlt évtizedekben kétségtelenül nagy fejlődésen ment keresztül. Ma a büntetésvégrehajtási tevékenységet korszerű jogszabályok alapozzák meg, s ezek végrehajtásaként is, a differenciált büntetésvégrehajtási rezsim kialakításában, az elítéltek nevelésének, munkáltatásának és biztonságos őrzésének fejlesztésében elismerésre méltó eredményeket értünk el. Ezek az eredmények jogosítanak fel arra, hogy kijelentsem, a jövőben is e megkezdett úton kell haladnunk.

Miután a büntetésvégrehajtási tevékenységet illetően is a színvonal további emelésére törekszünk, ezért saját munkánk javítására éppúgy szükség van, mint arra, hogy az ország anyagi lehetőségeinek figyelembevételével fokozott támogatást kapjunk a büntetésvégrehajtási munka feltételeinek javítása érdekében.

Saját munkásságunkat illetően csupán azt szeretném megjegyezni, hogy a XIII. kongresszusig hátralévő időszakban gondosan elemezni fogjuk büntetésvégrehajtásunk szervezeti, nevelési és gazdálkodási rendszerét, s ott, ahol szükséges, ezeket meg fogjuk újítani. A nevelési rendszerrel kapcsolatban ez a munka már a befejezéséhez közeledik, s ez azért is olyan lényeges, mivel az egész büntetésvégrehajtás fő célja az elítéltek törvénytisztelő állampolgárrá történő átnevelése. A szervezetre, a nevelésre és a munkáltatásra vonatkozó fejlesztési koncepciók kidolgozása remélhetőleg hozzájárul majd ahhoz, hogy a büntetésvégrehajtás a politikai határozatokból és a jogszabályokból háruló feladatokat minél következetesebben és magasabb színvonalon végrehajthassa.

A külső támogatás fokozásának szükségességéről a következőket szeretném mondani. Büntetésvégrehajtásunk pillanatnyilag meglehetősen nehéz helyzetben van. A régebbi múltból eredő elmaradottság jegyei még bőven fellelhetők büntetésvégrehajtási intézményrendszerünkben, s bizony jó néhány intézetünk igen korszerűtlen körülmények között dolgozik. Az elítéltek és a fogvatartottak létszáma nagy, s e nagy létszám differenciált elhelyezéséhez,

megfelelő munkáltatásához, hatékony neveléséhez, szükség esetén gyógyításához a kellő feltételek nem minden vonatkozásban állnak rendelkezésünkre. E bajokat csak tetézi országunk nehezebbé vált gazdasági helyzete, amely a büntetésvégrehajtás vonatkozásában is az anyagi erőforrások beszűkülését eredményezte.

Mindennek következménye, hogy új büntetésvégrehajtási törvényünk célkitűzéseit jelenleg nem tudjuk maradéktalanul megvalósítani. Abból kiindulva, hogy a jogszabályoknak lehet előremutató szerepe is, ezt törvényességi szempontból nem tartom különösebben aggályosnak. Mindenesetre kívánatosabb természetesen olyan jogszabályokkal dolgozni, amelyek végrehajtásának feltételei maradéktalanul biztosítottak. Azon leszünk, hogy ezt fokozatosan a büntetésvégrehajtási jogszabályok vonatkozásában is megteremtsük. Ehhez kérjük felettes szerveink további támogatását. Miután az utóbbi időszakban is számos konkrét jelét tapasztaltuk ennek (gondoljunk csak a polgári alkalmazottak bérrendezésére, vagy arra, hogy a Honvédelmi Bizottság hozzájárult 100 sorkatonai szolgálatát töltő fiatal hozzánk irányításához), biztos vagyok abban, hogy segítségben a jövőben sem lesz hiány.

Még ebben az évben a Központi Bizottság mellett működő Koordinációs Bizottság, s valószínűleg a Minisztertanács is foglalkozni fog egy előterjesztésünkkel, amely az új büntetésvégrehajtási törvény végrehajtásának tapasztalatairól szól. Ezt követően parancsnoki értekezleten tájékoztatást adunk majd munkánk felsőbb szintű értékeléséről, s természetesen megvitatjuk további tendőinket is tevékenységünk javítása érdekében.

Valamennyien jól ismerik, hogy hazánk előkelő helyet foglal el a világranglistán a válások, illetve a csonka családok tekintetében. Ez a bírósági ügyérkezésben is megmutatkozik, hiszen a tavalyi évben a polgári peres kategóriában a járásbírósági ügyérkezés több mint 60%-át a családjogi ügyek tették ki. Konkrét számokban ez a következőt jelenti: 1982-ben 93 535 családjogi ügy érkezett, amelyből 49 563 volt a házassági bontóper. Ebből 28 220 esetben a bíróságok ki is mondták a házasság felbontását.

Időbeli korlátok miatt most nincs sajnos arra lehetőségem, hogy e jelenség sokrétű okaival foglalkozzam. Ezt az Igazságügyi Minisztérium a Magyar Nők Országos Tanácsával és más szervekkel karöltve az elmúlt években részletesen elemezte. A helyzetelemzés tehát – amelyeket a kormányzati szerveknek is tudomására hoztunk – rendelkezésünkre áll, s az ebből adódó tennivalóink fő irányai is kirajzolódtak. E tennivalók zöme természetesen társadalompolitikai jellegű, de elhatározás született arra is, hogy az idevonatkozó jogi szabályozást és jogalkalmazói gyakorlatot is felülvizsgáljuk a jobbítás érdekében.

A tapasztalatok szerint a házastársak közös akaratnyilvánításán alapuló bontóperek tárgyalása igen gyakran sematikus, elnagyolt. A békéltetés rendszerint csak formális, a bírók kevés időt fordítanak annak megkísérlésére, hogy a házastársakat elhatározásuk megváltoztatására rábírják. Ismerjük a békéltetés nehézségeit: a bíró nem ismeri a felek elhatározásának okait és a felek ezt rendszerint nem is hajlandók feltárni. A bíró érvelése ezért nem lehet mindig személyhez szóló, s az általános intelmeken túl nem is tud sokat mondani. Ezenfelül a bírói békítési kísérleteknek veszélyei is vannak: ha a bíró ezt arra kívánja alapozni, hogy igyekszik közelebből is megismerni a felek házasságá-

nak megromlására vezető körülményeket, ez könnyen olaj lehet a tűzre, amely épp a békítés során lobbantja fel a gyűlölködő magatartást a felek között. Mégis az a tény, hogy a bontóperek 40%-a érdemi ítélet nélkül megszűnik, azt mutatja, hogy a békéltetésnek igenis lehet eredménye. Ezért nem szabad lemondanunk a valódi, érdemi békéltetés megkísérléséről; meg kell találnunk azokat a pontokat, amelyekből kiindulva a felekre hatni lehet. Ha alaposan megvizsgáljuk, hogy hogyan kívánják a felek a jövőbeni életüket elrendezni, kutatjuk a járulékos kérdésekben kötött egyezségek okait, a gyermekekhez való viszonyukat, a gyermek sorsáért érzett felelősségüket, találunk olyan érveket, amelyek a feleket már személyükben is érinteni fogják. Bizonyára igaz az, hogy a békéltetésnek nem a legideálisabb színtere a bírói tárgyalóterem. Ezért a családjogi törvény módosítása során foglalkozunk majd azzal a kérdéssel is, hogy miként lehetne egy kevésbé kötött, más szakemberek közreműködését is feltételező, békítő eljárást a bontóperbe beiktatni.

A másik probléma, amiről a közös akaratelhatározáson alapuló bontással kapcsolatban szólni kell: a járulékos kérdésekben kötött egyezés jóváhagyásában tapasztalható formalizmus. A jóváhagyás kérdésében való döntés előtt nem mellőzhető a tényállás oly mértékű felderítése, amelyek alapján a bíróság megállapíthatja: valóban megfelel-e az egyezés a jogszabályoknak és a felek méltányos érdekeinek, nem feledkezve meg természetesen a kiskorú gyermek érdekeiről sem. Ha a házasság nem menthető meg, annak a szintén alapvetően fontos jogpolitikai követelménynek eleget kell tennünk, hogy enyhítsük a család széthullásának káros következményeit. Ez az a pont, ahol a bírósági vezetőknek a bírók szemlélete alakításában most különösen fontos szerepe van. Nevezetesen: ha már a házasságot fel is kell bontani, igen nagy körültekintéssel kell biztosítani különösen a gyermekek olyan elhelyezését, a lakáshasználat olyan rendezését, hogy további súlyosabb sérülés ne érje sem a volt házasfeleket, sem pedig gyermekeiket.

Más jellegű, de nem kevésbé súlyos gondot okoznak azok a bontóperek is, amelyekben a bíróság a házasság felbontásáról a tényállás felderítése alapján dönt. A bíróságok ezekben a perekben többségében elismerésre méltó alapos-sággal igyekeznek tisztázni a tényállást, s ennek alapján nagy felelősségerzettel rendezik a járulékos kérdéseket is. A bíróságok erre irányuló törekvését azonban sokszor negatívan befolyásolja a felek gyűlölködő, perelhúzó és őszintétlen, a hamis bizonyítékok konstruálásától sem mentes magatartása. Ráadásul ezekben az ügyekben a bírókat már eleve gyötrik olyan kételyek is, hogy valóban a bizonyítható tények idézték-e elő a házasság megromlását, vagy ezek maguk is csupán más – nehezen bizonyítható – okok következményei, a valódi okoknak csupán tünetei. S ha a bíró nem tud átlátni a felek rosszhiszemű magatartásán, vagy ha kételyeit nem tudja megfelelően eloszlatni, ez bizony nemegyszer a döntés törvényességére és igazságosságára károsan ható tényezőként jelentkezik.

Vizsgálataink arról győztek meg bennünket, hogy a gyermekek elhelyezéseinek gyakran igen bonyolult kérdésében a bíróságok nagy gonddal és – eseti kivételektől eltekintve – megfelelő objektivitással mérlegelik azokat a körülményeket, amelyek a gyermek érdekében állnak. Sajnos a felek érthetően szubjektív és el nem fogadható gyűlölködő magatartása a döntést itt is gyakran

nehézzé és esetenként igazságtalanná teszi. Ugyanezt mondhatjuk el a volt közös lakás használatának szabályozása során a családvédelmi szempontok érvényesítéséről is. A bíróságok hibájául kell viszont felróni azt, hogy mindkét ügycsoportban nemegyszer formális szempontok alapján ítélik meg a gyermeknevelésre való alkalmasságot, illetőleg a családvédelmi érdekeket, s e vonatkozásban még sokszor találkozhatunk régi beidegződésekkel is (például azzal, hogy az anya eleve alkalmasabb a gyerek nevelésére).

A háztársári vagyonközösség megszüntetésére irányuló perek az ítélezésben egyre nagyobb súllyal jelentkeznek. Több ezerre tehető a házassági perben érvényesített vagyoni jogi igények száma. Így ma már a felbontott házasságoknak kb. 15%-át vagyoni jogi per is követi, amelyek igen élesen tükrözik a társadalmi-gazdasági viszonyainkban bekövetkezett változásokat. Túlnyomó részük nagy értékre irányul és rendszerint ingatlan sorsáról is dönteni kell. A legtöbb pervezetési hiba egyébként ezekben a perekben tapasztalható.

E néhány példa is érzékelteti talán, hogy van mit javítanunk a bírói jogalkalmazásban is. Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a bírói jogalkalmazás fogyatékoságainak egyik alapvető oka az is, hogy nem mindig a legjobb erők dolgoznak e területen, de a tehetséges bírák egy részénél is hiányzik az ehhez az ügyszakhoz nélkülözhetetlen élettapasztalat és életbölcesség. Ezen feltétlenül változtatnunk kell. Amint ezt ismerik, felmerült bennünk az a gondolat is, hogy megvizsgáljuk a családi bíraskodás intézménye létrehozásának lehetőségét is, amely a szélesebb értelemben vett családvédelem, az ifjúság fokozott védelmének fontos eszköze lehetne.

Rátérve a jogi szabályok korszerűsítésének kérdésére, itt a fő cél annak a vizsgálata, hogy miként lehet a család működési zavarait, konfliktusait a jog eszközeivel, a gyermekek érdekeinek megfelelően feloldani, hogyan lehet a családot segíteni abban, hogy alkalmas maradjon a gyermekek vállalására, a gyermeknevelési funkció ellátására.

Ez elsősorban a családjogi törvény egyes rendelkezéseinek felülvizsgálatát igényli, amelynek keretében megvizsgáljuk a családjogi törvénynek a házasságkötési korhatárra, a házasság felbontására, a gyermek tartására, valamint az apaság bírói megállapítására vonatkozó rendelkezéseit.

A házasság felbontására vonatkozó rendelkezések felülvizsgálatával sem az a célunk, hogy a helyrehozhatatlanul megromlott családi köteleket adminisztratív beavatkozással fenntartsuk, hanem az, hogy hatékony jogi eszközeink legyenek a családi kötelek felbontására irányuló kérelmek körültekintőbb és alaposabb elbírálására.

A közelmúltban zajlott le a Központi Bizottságnak az az ülése, amely országos viszonylatban végezte el a két kongresszus közötti félidős értékelést. A Központi Bizottság határozatával gondolom mindenki megismerkedett. Úgy vélem, apparátusunk egészének nevében is biztosíthatom a Központi Bizottságot, hogy a magunk területén a továbbiakban is mindent megteszünk a XII. kongresszus határozatainak és a Központi Bizottság most megfogalmazott célkitűzéseinek következetes valóraváltásáért. Szocialista jogalkotásunk és jogalkalmazásunk maradéktalanul be kívánja tölteni hivatását a szocializmus építésének szolgálatában.

Ehhez természetesen a jövőben is valamennyiőnk közös, de fokozottabb erőfeszítésére, az egész apparátus nagyobb összefogására van szükség. A vezetők különleges felelősségét mindenekelőtt abban látom, hogy ezt maradéktalanul biztosítsák. Ez azonban minden vezető számára azt a kötelezettséget is jelenti, hogy napjaink és az elkövetkezendő időszak követelményeihez igazodva állandóan megújítsa önmagát. Ha valamikor, napjainkban igazán elmondhatjuk a vezetőkkel kapcsolatban is, hogy ami ma elegendőnek mutatkozik, az holnap már kevésnek bizonyulhat. Ezt mindannyiunknak, akik vezető posztokon dolgozunk, jól emlékezetünkbe kell vésnünk. S arról sem szabad sohasem megfeledkeznünk, hogy apparátusunk dolgozóinak tudatos cselekvő támogatása nélkül törekvéseink megvalósítása kudarcra lenne kárhozthatva. Ezért lesz a jövőben is nagy jelentősége annak, hogy a munkahelyi demokráciát kibontakoztassuk, s hogy a munkahelyi demokrácia következetes érvényesítésében kiemelkedő szerepet játszó szakszervezeti szervekre jobban támaszkodjunk. Ez ugyanis — a politikai nevelő munka mellett — egyik fő garanciája lehet az említett tudatos és cselekvő támogatás megszerzésének. A Szakszervezetek Országos Tanácsa és a Minisztertanács együttes állásfoglalása alapján a közeljövőben a mi apparátusunkban is határozottabban kifejezésre kívánjuk juttatni ezt a fontos politikai törekvésünket, változatlanul megkövetelve természetesen mindenkitől a becsületes, fegyelmezett, kötelességtudó és magas színvonalú munkát, a szocialista erkölcsi elveinket tiszteletben tartó életszemléletet és magatartást.

A büntetésvégrehajtási munka a társadalmi összetevékenységekben elkülönült, meghatározott, szükségszerű feladatok elvégzését jelenti. Az ennek ellátására létrehozott szervezetnek az idők folyamán az alapvető funkciók mellett egyre több feladatot kellett és kell elvégeznie.

A büntetésvégrehajtás munkáját dinamikus fejlődés jellemzi, a korábbiaktól minőségileg különböző feladatok jogszabályi formában is testet öltöttek. A büntetésvégrehajtás őrzési, nevelési, munkáltatási feladatait korábban – és részben jelenleg is – elkülönült szervezeti egységek, szolgálati ágak végezték. A jelen és különösen a jövő igénye a szakszolgálatok szoros egysége, együttműködése, amit először a vezetésben kell megvalósítani. Mindezekből következik, hogy olyan személyi állományra van szükség, amelynek tagjai a saját szakterületüket jól ismerik és ugyanakkor büntetésvégrehajtási szakemberek is egyúttal. Ennek elérése érdekében erőfeszítéseket tettünk a személyi állomány képzése, valamint jól felkészült szakemberek felvétele érdekében. A büntetésvégrehajtási szakemberképzés terén azonban még igen sok a tennivaló. Szemléletváltásra is szükség van: a szakemberképzés, a büntetésvégrehajtási szakma, hivatás elismerése – először legalább a testületen belül – elengedhetetlen. Ebből következik az előrelátó, tervszerű kádermunka jelentősége. Ez vezetői feladat, amelynek a vezetői elképzeléseket a gyakorlatban megvalósító személyzeti apparátus tevékenységére kell épülnie.

A büntetésvégrehajtási testület rendelkezik megfelelő vezetőkkel, hozzáértő, a jövő építésére alkalmas személyzeti szervezettel, és az új iránt fogékony személyi állománnyal.

Igaz, a testület dolgozóinak felkészültsége ma még változatos képet mutat; egyfelől jelentős eredményeket értünk el a tisztek szakmai (iskolai) képzése terén, mérsékeltébbeket a tiszthelyettesi állománynál (ne feledjük azonban, hogy közülük került ki a tisztek új generációja), másfelől előttünk álló megoldatlan feladat még a komplex büntetésvégrehajtási képzés. Mindezt úgy kell megvalósítani, hogy az igényeknek megfelelően el kell végezni mindennapi teendőinket is.

A Módszertani füzetek most kézben tartott példánya ehhez kíván gondolatébresztő felvetésekkel, gyakorlati tanácsokkal segítséget nyújtani.

dr. Korsós László

A felvételi munka gyakorlata, az utánpótlás nevelése állományon belül

A büntetésvégrehajtási testület személyzeti apparátusának sokrétű és szerteágazó tevékenységrendszerén belül jelentős helyet foglal el a személyi állomány utánpótlásának biztosítása, a felvételi munka gyakorlata. Az ezirányú tevékenység részben a központi személyzeti szervek, részben az intézetek hatáskörébe tartozó feladatok megoldásából áll, amely a hatásköri elkülönülés ellenére összetartozó, egységes tevékenység. A központi intézkedések eredményei is elsősorban az intézeteknél érvényesülnek, illetve az intézetek tevékenységében válnak konkrét gyakorlattá.

A döntések előkészítését, az operatív feladatokat az intézetek személyzeti apparátusai, személyzeti vezetői végzik, de a legfontosabb személyzeti és kádermunkát,

- az előrelátó tervezést,
 - az állomány képzettségi és felkészültségi színvonalának felmérését,
 - az utánpótlás forrásainak feltárását
- éppen vezetői beosztásukból adódóan – az intézetek vezetőinek kell feladatuknak tekinteniük. Így véleményük és a felvételi, utánpótlási tevékenység javításának lehetőségeire vonatkozó javaslataik a személyzeti munka színvonalának emelése érdekében elsőrendű fontosságúak.

A büntetésvégrehajtás egésze előtt álló felelősségteljes, sokrétű tevékenység megnövekedett követelményeinek csak jól felkészült, szakmailag, politikailag képzett, hivatását szerető állomány képes eleget tenni. Így a mennyiségi pótláson túl jelentős feladat a fenti feltételeknek mindjobban megfelelő személyi állomány kialakítása és biztosítása, azaz a felvételi tevékenység minőségi színvonalának emelése. A felvételi munkát, annak eredményességét, színvonalát, s ezen belül elsősorban az utánpótlás mennyiségi biztosítását a tapasztalatok szerint számos tényező befolyásolja. Ezek közül a jelentősebbek:

- a büntetésvégrehajtási tevékenység társadalmi megítélése,
- fegyveres testületi jellege,
- a büntetésvégrehajtási munka konkrét gyakorlata (szolgálati kötöttségek, elítéltekkel való foglalkozás stb.),
- a büntetésvégrehajtási intézet híre, a munkahelyi légkör, az állomány hangulata, közérzete,
- a büntetésvégrehajtási intézet területi (földrajzi) elhelyezkedése,
- az intézetek környezetének általános munkaerőhelyzete,
- a biztosítható jövedelem,
- a szociális ellátottság helyzete és lehetőségei (lakáshelyzete),
- a különböző baráti, ismeretségi kapcsolatok.

A minőségi utánpótlás biztosításának lehetőségét befolyásolják:

- a különböző beosztások szakmai végzettségi igényei (orvos, pszichológus, ápoló stb.),
- a képesítési előírásoknak való megfelelés,
- az egészségi alkalmasság.

Ahhoz, hogy a befolyásoló tényezők hatását elemezni lehessen, célszerű áttekinteni a felvételi munka és eljárás jelenlegi gyakorlatát.

E tevékenységben – az utóbbi időszak pozitív irányú változásainak kivételével – nem kapott jelentőségének megfelelő hangsúlyt az az elsősorban vezetői feladat, amely a konkrét felvételt megelőző intézkedéseket foglalja magába.

Ezek az

- utánpótlás időbeni biztosítását jelentő tervezés,
- az utánpótlás lehetséges forrásainak felderítése,
- a büntetvégrehajtási tevékenység iránti érdeklődés felkeltését eredményező tudatos politikai és agitációs tevékenység.

A felvételi munkát az eddigiekben alapvetően az alábbi szakaszok jellemzik:

1. Előzetes beszélgetés:

Ezen a tájékozdó, illetve tájékoztató beszélgetésen ismertetik a jelentkezővel az alkalmazás feltételeit, a munkakör követelményeit, az elvárásokat, a szakmai, a hivatali előmenetel lehetőségeit, az anyagi, a szociális és az egyéb juttatásokat. A személyzeti szervek tájékozdódnak a felvételes végzettségéről, eddigi életútjáról, családi és egyéb körülményeiről, jelentkezésének indítékairól, igényéről. Ezen a beszélgetésen általában jelen van a jelölt jövőendő elöljárója és egyes intézeteknél az intézet parancsnoka és párttitkára is, mivel a kiválasztás annál objektívebb, minél több személy megítélésén alapul. Amennyiben eleve kizáró tényező nincs és a beszélgetés alapján a jelöltet megfelelőnek tartják, s számára is elfogadhatók a feltételek, megkezdődhet a felvétel adminisztratív teendőinek lebonyolítása.

2. Adminisztrációs tényezők:

A felvételre jelentkezőnek felvételi kérelmet és önéletrajzot kell írnia, ki kell töltenie az információk beszerzéséhez szükséges adatlapokat, és be kell mutatnia az iskolai végzettségét igazoló bizonyítványait.

3. Orvosi, alkalmassági vizsgálat:

A büntetvégrehajtási testület hivatásos állományába kerülők egészségi, alkalmassági vizsgáját 1982. április 15-től országosan, egységesen – külön szabályzatban meghatározottak szerint – a Belügyminisztérium Egészségügyi Alkalmasságot Vizsgáló Osztálya végzi. A vizsgálatok széles körűek, alaposak, így a felvételre jelentkezők egy része – általában 40 százaléká – nem alkalmas hivatásos szolgálatra. Egyes vélemények szerint a követelmény magas, azonban ezt indokolja jelenlegi állományunk egészségi állapota, valamint az egészségi károsodás miatt a felső korhatár betöltése előtt nyugállományba kerülők jelentős száma. Indokolt esetben a hivatásos állományba kinevezési háttérrel rendelkező vezetőnek lehetősége van arra, hogy az egészségi alkalmasság kinevezési feltételétől eltérjen.

4. Ellenőrzés (priolálás):

A felvételre jelentkező és közvetlen hozzátartozója előéletét a felvételre alkalmasság érdekében ellenőrizni kell. Büntetett előéletű jelentkező felvételére nem kerülhet sor. A közvetlen hozzátartozók ellenőrzése a családi háttér, a közvetlen környezeti hatásokról ad tájékoztatást. Esetlegesen bűnöző életmódot folytató szülők felvételre jelentkező gyermekétől egyrészt nem várható el, hogy erkölcsi színvonala a hivatásos szolgálattal szembeni követelményeknek megfelel, másrészt a fogva tartottakkal való elfogulatlanságára nem számíthatunk.

5. Az információk beszerzése

Az orvosi alkalmassági vizsgálatot természetesen az ellenőrzési idő alatt is el lehet végezni. Ekkor történik a felvételre jelentkező korábbi munkahelyeiről az írásos vélemények megkérése, információszerzés a sorkatonai szolgálat alatti tevékenységéről, a tanácsi szervektől, a jelentkező közvetlen környezetéből. Egyes intézetekben környezettanulmányt is végeznek a családi körülmények megismerésére. A felvételi eljárás – mely általában másfél hónapot vesz igénybe – gyorsítása egyes vélemények szerint nem célszerű, mivel egy hosszabb időszak alatt egyrészt a felvételre jelentkező elhatározásának szilárdságáról is meggyőződhetünk, másrészt érkezhetnek olyan információk, melyek a megítélés szempontjából fontosak lehetnek. Más vélemények szerint a jelentkezéstől a kinevezésig eltelt várakozási idő túlságosan hosszú, erősen negatív hatású. Tapasztalataink szerint a felvételi eljárás – a követelmények csökkentése nélkül – az ellenőrzés meggyorsításával, az információszerzés körének csökkentésével (elegendő lenne az utolsó öt év tevékenységére összpontosítani) rövidíthető lenne, annál is inkább, mert a polgári életből a testülethez kerülők nehezen értik meg az eljárás hosszasságát, amikor polgári munkahelyek között sok esetben egy nap alatt mindent el tudnak intézni.

6. Kinevezés:

A kinevezéshez szükséges anyagok (egészségi alkalmasság, ellenőrzés, információk) megérkezése után, amennyiben kizáró tényező nincs, ismételt elbeszélgetésre kerül sor, ahol véglegesen megállapodnak az alkalmazás feltételeiben, a beosztásban. Amennyiben a felvételes kitarat kérelme mellett, munkahelyéről kikérik és a kinevezési okmányokat elkészítik.

A hatáskörileg illetékes vezető kinevezési parancsának aláírása után megtörténik annak kihirdetése, az eskütétel, majd a szolgálatba állítás.

A kinevezés általában próbaidőre történik (tiszthelyettes esetében hat hónap, tisztek esetében egy év). Ez időszak alatt az új dolgozó beilleszkedhet a testület közösségébe, megismerkedhet a büntetésvégrehajtás tevékenységével és beosztása követelményeivel, a testület pedig meggyőződhet alkalmasságáról. A próbaidő letelte után közös elhatározás alapján kerül sor a véglegesítésre.

Az utánpótlás biztosításának forrásai

1. Tisztek utánpótlása:

Tiszti beosztásokban az utánpótlás biztosítása mellett az elmúlt időszak legfontosabb feladata a meglévő állomány képzettségi színvonalának emelése, a szükséges és képesítési előírásokban meghatározott iskolai végzettség meg-

szereztetése volt. E feladatot alapvetően nagyarányú belső iskoláztatással, a képzés rendszerének az igényekhez történő alakításával oldottuk meg. Ennek az elsősorban belső forrásból történő mennyiségi iskoláztatási törekvésnek eredményeképpen elértük a tisztai állomány felsőfokú iskolai végzettségének jelentős emelkedését, mely ma már a jelenlegi iskoláztatásokat is figyelembe véve megfelelőnek mondható.

A továbbiakban elsősorban a megfelelő képzettséggel rendelkező utánpótlást kell biztosítani. Ennek lehetőségeit elsősorban a felsőoktatási intézményekben végző, illetve tanuló hallgatók testületünkhöz való kötődésével, a már korábban végzett és megfelelő gyakorlattal rendelkező szakemberek felvételével és a bázisiskolákon folyó képzés reális szükségletnek megfelelő fenntartásával kell biztosítani. Ehhez az eddigieknél tervszerűbb iskoláztatási tevékenységet kell folytatni, amely összhangban van a tervezhető kádermozgásokkal, a testület szakemberigényével.

A végzős hallgatók részére kiírt pályázatainknál, az eddigieknél tudatosabb, tervszerűbb tevékenységgel kell elérni, hogy azok eredményesek legyenek. Reális, a büntetésvégrehajtási tevékenységet, az itt folyó munkát bemutató, a jogok és lehetőségek mellett a követelményeket is feltáró propagandaanyagot kell – időben – a fiatalokhoz eljuttatni. A büntetésvégrehajtás népszerűsítésére készített propagandafüzetet a jövőben szélesebb körben kell terjeszteni a felsőfokú tanintézetekben tanulók között.

2. Tiszthelyettesek utánpótlása:

Az új felvételek szükségessége általában az őrszolgálatnál jelentkezik, mert az – a személyzeti vezetők által alátámasztott – intézeti gyakorlat, hogy az egyéb szolgálati ágak tiszthelyettesi beosztásait az őrszolgálatból átkerülőkkel töltik be. Ezt testületünk jelenlegi helyzetében – amikor a kívánatosnál jelentősen alacsonyabb a középfokú végzettségű tiszthelyettesek száma – inkább negatív, mint pozitív jelenségként kell értékelnünk. Hiába helyes elképzelés az, hogy a testület tanult tiszthelyettesi állományának perspektívát tudunk adni, ha nem tudjuk megoldani, hogy a főfelügyelők és a felügyelők – a képesítési előírásoknak megfelelően – középfokú iskolai végzettséggel rendelkezzenek.

A tiszthelyettesi utánpótlás e konkrét és fontos feladatán túl továbbra is ki kell használnunk az eddigi, hagyományos utánpótlási bázisok nyújtotta lehetőségeket. Intézeteink általában jó kapcsolatokat építenek ki a helyi tanácsok vezetőivel és munkaügyi szakigazgatási szerveivel. A tanácsok az intézetek megkeresését, kérését pozitívan támogatják, minden lehetséges segítséget megadnak. Esetenként szolgálatra alkalmas fiatalokat irányítanak az intézetekhez. Budapesti intézeteknél igen aktív a kapcsolat a Pest környéki községek párt- és tanácsi vezetőivel, mégis az eredményes utánpótlás biztosítására tett erőfeszítések gyakorlatilag eredménytelenek. Észak-magyarországi intézeteinknél viszont többnyire nincs szükség ilyen munkaerő-toborzásra.

Egyre gyakrabban hirdetünk a napilapokban. A feladott hirdetések jellegűek, így általában sok a jelentkező, de sajnos a személyes beszélgetések után – amikor a tényleges munkatevékenység pontosítására kerül a sor – nagy részük viszszalép.

Az utánpótlásnak továbbra is forrása a testületi tagok ismeretségi köre. Általános tapasztalat, hogy azok a jelentkezők válnak testületi taggá, akiket a személyi állomány ismerősi, baráti köréből veszünk fel.

A hiányosságok okai

A felvételi tevékenység eddigi gyakorlatát áttekintve megállapítható, hogy az utánpótlás biztosítására tett intézkedések, az eredmények mellett, az egyes intézetek kedvező tapasztalatai ellenére, több vonatkozásban sem voltak kielégítőek.

A vidéki intézeteknél – általában az eddigi gyakorlat szerinti tevékenység – megnyugtatóan biztosítja a tiszthelyettesi állomány mennyiségi és egyre inkább minőségi utánpótlását is. Ebből a szempontból kiemelkedő a Sopronkőhidai Fegyház és a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön, ahol általában egy-egy megüresedő beosztásra többen is várakoznak, így lehetőség van a kiválasztásra, a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők felvételére. A tiszti beosztásokban az utánpótlás elsősorban a külső felvételekkel és részben a szükséges belső iskoláztatással oldható meg. Egyes, speciális szakmai ismeretet igénylő beosztásban (pl. orvos, pszichológus, pénzügyi szakember) a felvétel azonban sokszor gondot jelent.

A budapesti intézeteknél a legnagyobb problémát az őri létszámhiány jelenti, melyet az eddig megtett intézkedésekkel nem lehetett megnyugtatóan mérsékelni. A létszámhiány okait elemezve megfogalmazódott, hogy azok nem a személyzeti tevékenység hiányosságaiból erednek, hanem olyan általános, objektív gondokból, amelyek megoldása meghaladja az intézetek lehetőségeit. Ezek közül a jelentősebbek:

- a fiatalok körében nem vonzó a fegyveres testületi szolgálat, még kevésbé a büntetésvégrehajtási szolgálat, különösen az elítéltekkel közvetlen érintkezéssel járó feladatok ellátása,
- a polgári élethez viszonyítva lényegesen feszesebbek a kötöttségek, kedvezőtlen – folyamatos – a szolgálati beosztás,
- az egészségi alkalmasság feltételei – a fegyveres szolgálat miatt – magasak,
- a felvételre jelentkezők között magas az általános iskolát el nem végzettek aránya, akiket el kell utasítani,
- a jövedelmi viszonyok az utóbbi időben a polgári munkahelyeken is megközelítették a büntetésvégrehajtás által biztosított lehetőségeket,
- a lakáshelyzet általában ott megoldatlan, ahol egyébként is jelentős az intézetek közelségében lévő ipari nagyvállalatok elszívó hatása.

Az utánpótlási munka színvonalának emelése

Az utánpótlási munka színvonalának emelése a legjobban azon mérhető, hogy az állomány mennyiségében megfelel az állományszervezési táblázatban meghatározott létszámnak, illetve minőségében egyre jobban megközelíti azokat az elvárásokat, amelyek az egész büntetésvégrehajtási tevékenység színvonalas munkavégzését biztosítják, s melyek a képesítési előírásokban meghatározottak.

A felvételi munka jelenlegi gyakorlata többnyire megfelel a követelményeknek, melyet az egyes intézetek pozitív példája bizonyít. Azokban az intézetekben, ahol a személyzeti tevékenység tudatos tervező munkán alapul, ahol az intézet vezetése, pártszervezete biztosítani tudja egyrészt az őszinte, nyílt munkahelyi légkört, másrészt a város, a község vezetőivel való jó kapcsolat kialakítással őrzi az intézet jó hírnevét, kevésbé jelentkeznek gondok és problémák a munkaerő-utánpótlásban. Azoknál az intézeteknél azonban, ahol elsősorban objektív okok miatt jelentős a létszámhiány és gondot okoz a megfelelő utánpótlás biztosítása, ott nagyobb erőfeszítéseket kell tenni a parancsnokoknak és az intézeti személyzeti vezetőknek. A lehetőségek határain belül fokozni kell az állomány anyagi megbecsülését, biztosítani azokat a lehetőségeket, amelyek vonzóak a testületi tagok körében.

Fok Péter

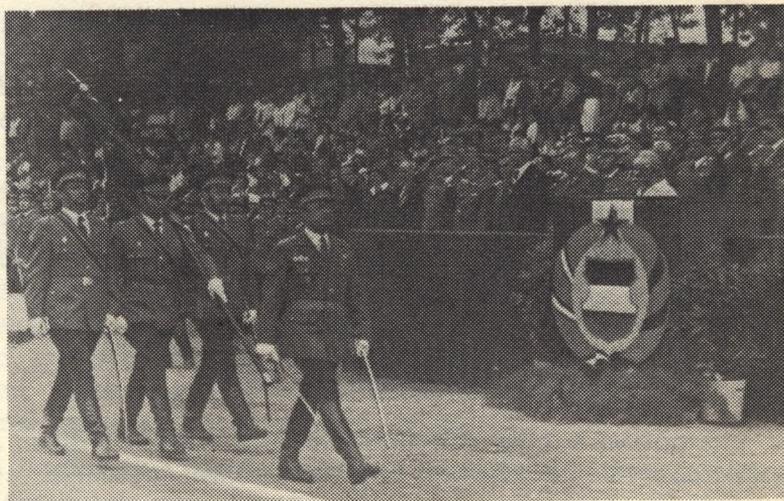
Rendőr- és büntetésvégrehajtási tiszteket avattak a közelmúltban a Magyar Optikai Művek sportpályáján. Az ünnepi esemény alkalmából kettős jubileumról emlékeztek meg: 35 évvel ezelőtt kezdődött hazánkban a szocialista rendőrtisztképzés és 10 éve alakult meg a Rendőrtiszti Főiskola.

Dr. Horváth István belügyminiszter beszéde után tettek tiszti esküt a végzős hallgatók. Az ünnepségen részt vett Nagy Tibor vezérőrnagy, a büntetésvégrehajtás országos parancsnoka, dr. Körmendi Anna, az Igazságügyi Minisztérium pártbizottságának titkára és Árendás Péter, a Büntetésvégrehajtás Országos Parancsnoksága pártszervezetének titkára. Ott voltak a társ fegyveres szervek képviselői, a tömegszervezetek vezetői, valamint az ifjú tisztek hozzátartozói.

A főiskola büntetésvégrehajtási tanszékén Kövesdi László és Oltyán István végeztek kitüntetéses oklevéllel és megkapták a főhadnagyi rendfokozatot.

Tisztavatás

'83

A személyi állomány tanulási és továbbképzési lehetőségei

Az MSZMP XII. kongresszusa meghatározta a fejlett szocialista társadalom építésének soron következő feladatait. Fejlődésünk jelenlegi szakaszában – amint ezt a kongresszusi határozat is hangsúlyozta – legnagyobb tartalékaink az emberi tényezőkben rejlenek.

A jogszabályok következetes és színvonalas érvényesítése, a szolgálati feladatok eredményesebb megoldása megköveteli a személyi állomány politikai és szakmai képzettségének fejlesztését, az oktatás és képzés tervszerűségét, színvonalának emelését. Az előttünk álló feladatok eredményes megoldása csak politikailag szilárd, szakmailag jól felkészült, munkáját hivatástudattal végző személyi állománnyal lehetséges, ezért fokozott gondot kell fordítani a káderek kiválasztására, nevelésére, a vezetői utánpótlás biztosítására, a személyi állomány felkészültségének fokozására – hangsúlyozta miniszter elvtárs a büntetés-végrehajtási vezetők 1980. április 22–23-án megtartott országos értekezletén.

Mivel a személyi állomány képzettségének színvonala a sikeres munka feltétele, a további előrehaladás kulcskérdése, ezért az MSZMP XII. kongresszusa határozataiból az igazságügyi szervekre háruló feladatok között is kiemelt feladatként szerepel a káder- és személyzeti munka javítása, a büntetés-végrehajtás képzési és továbbképzési rendszerének továbbfejlesztése.

Az oktatásnak, a személyi állomány képzésének lépést kell tartania a fejlődés egyre nagyobb követelményeivel, és mind tartalmában, mind módszereiben egyre jobban igazodnia kell a büntetés-végrehajtás előtt álló feladatokhoz.

1982 első felében megtörtént az oktatás és képzés korszerűsítése, a különböző képzési szintek és formák szervezesebb illeszkedésének és egymásra épülésének elősegítése volt. Az eltelt, viszonylag rövid idő alatt szerzett tapasztalataink azt mutatják, hogy a büntetés-végrehajtás képzési rendszere az elmúlt évben fejlődött, korszerűsödött. Természetesen figyelembe vettük és felhasználtuk a korábbi évek tapasztalatait, eredményeit is. Jelenleg a képzés színvonala, szervezettsége, az oktatásban részt vevők száma már jobban igazodik a büntetés-végrehajtás szükségleteihez, a megváltozott igényekhez.

Az egyes iskolákon megkezdődött a képzés tartalmának korszerűsítése is. Felülvizsgálták a tanterveket, szelektálták a tananyagokat, javították az oktató-nevelő munka szervezeti és személyi feltételeit. A Rendőrtiszti Főiskolán, ahol 1974 óta működik büntetés-végrehajtási tanszék, új, az előzőnél szigorúbb felvételi rendszert vezettek be. Az új felvételi rendszer nagyobb mértékű válogatást tesz lehetővé, s ezáltal a főiskolára csak a legalkalmasabb jelöltek kerülhetnek be, nyerhetnek felvételt.

1982 augusztusától a BM Kun Béla Zászlóképző Iskolán is büntetésvégrehajtási szakcsoport létesült, az iskolaparancsnok közvetlen alárendeltségében. Mindkét iskolán elkészültek az új oktatási dokumentumok (a tanterv, a tanmenet, a tantárgyprogramok). Ezek egyrészt meghatározzák a képzés célját és követelményeit, másrészt tartalmazzák mindazokat az ismereteket, amelyek elsajátítása után a tanulmányaikat eredményesen befejező hallgatók képesek megoldani szakmai feladataikat, és rendelkeznek az adott beosztáshoz szükséges politikai és általános műveltséggel is. A személyi állomány képzését szolgáló szakiskolák tehát az igényeknek megfelelően működnek.

A büntetésvégrehajtási testület személyi állományának képzése, a szolgálat ellátására való felkészítése jelenleg az alábbi képzési rendszerben történik.

Tiszthelyettes-képzés

A szolgálati feladatok ellátáshoz szükséges alapfokú képzést a Váci Alapfokú Iskola biztosítja. A büntetésvégrehajtás országos parancsnokának 0130/1979. sz. utasítása alapján valamennyi, a testülethez újonnan kinevezett tiszt és tiszthelyettes szolgálatba állítása előtt 14 napos kiképzésen vesz részt. Ezt követően az őrszolgálati állományba tartozók 10 hetes bentlakásos képzésben, a többi szolgálati ághoz tartozók 12 hónapos levelező képzésben részesülnek.

Zászlóképzés

A büntetésvégrehajtási testület tagjainak középfokú képzése a BM Kun Béla Zászlóképző Iskolán történik. Itt a képzési idő a nappali és levelező tagozaton egyaránt 10 hónap. Az iskola őrszolgálati, igazgatási, anyagi-pénzügyi és termelési szakon képez hallgatókat. Az egyes szakok a büntetésvégrehajtás igényeinek megfelelően, váltakozva indulnak. Az 1972/73. tanévtől kezdve napjainkig 341-en végezték el eredményesen ezt az iskolát, többségük őrszolgálati (körletparancsnoki) szakon.

Tisztképzés

A testület tiszt utánpótlása alapvetően két forrásra támaszkodik, a testületen belüli, úgynevezett utánpótlásra (tiszthelyettesek, polgári alkalmazottak) és a külső utánpótlásra.

- A belső utánpótlás főiskolai képzése zömmel három főiskolán történik:
- a Rendőrtiszti Főiskolán
 - a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán és
 - a Pénzügyi és Számviteli Főiskolán

Az elmúlt években a legnagyobb létszámú tisztképzés a Rendőrtiszti Főiskola nappali és levelező tagozatán folyt, ahol az 1972/73. tanévtől kezdve 285-en szereztek diplomát. Közülük 16-an végeztek kitüntetéses (vörös) diplomával. Az itt végzettek közül 15 tiszt parancsnoki, illetve parancsnok-helyettesi beosztásban dolgozik.

A Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán az 1972/73. tanévtől kezdve 178-an végeztek, közülük hárman parancsnokként teljesítenek szolgálatot.

A Pénzügyi és Számviteli Főiskola az 1982/83. tanév végén bocsátott ki első ízben büntetésvégrehajtási hallgatókat, összesen tizennégyet.

A Rendőrtiszti Főiskolán elsősorban őrszolgálati és igazgatási tiszteket képezünk; a másik két főiskoláról kerülnek ki a nevelők, illetve a számviteli-pénzügyi szakemberek.

A tiszti utánpótlás egyre inkább meghatározó forrása a külső utánpótlás, vagyis azok a polgári életből a testülethez került, egyetemet vagy főiskolát végzett fiatalok, akik a tiszti beosztáshoz szükséges felsőfokú végzettséggel már felvételükkor rendelkeznek. Nekik a felvételt követő egy éven belül meg kell szerezniük a munkaterületük ellátáshoz szükséges büntetésvégrehajtási szakmai ismereteket, s erről tiszti vizsgán kell számot adniok. Az elmúlt évben oldottuk meg először szervezett formában – a fejlődés új követelményeivel összhangban – a polgári életből a büntetésvégrehajtáshoz került, egyetemet vagy főiskolát végzett próbaidős tisztek tervszerű felkészítését a szolgálati feladatokra.

A hagyományos képzési formák mellett új szint jelent a képzési rendszerben a főiskolai végzettséggel rendelkező testületi tagok újabb, kiegészítő, szakosító képzésének, az úgynevezett posztgraduális képzésnek a beindítása is. Az 1983/84. tanévben 20 hallgatóval megkezdődik a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán a Rendőrtiszti Főiskolát végzett, a Bárczy Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolán pedig öt hallgatóval a tanárképző főiskolát végzett nevelők posztgraduális képzése.

A képzési rendszer korszerűsítésével egyidejűleg bővült, gazdagodott a továbbképzés rendszere is, amely szoros összefüggésben van az iskolarendszerű képzéssel, arra épül.

A büntetésvégrehajtás továbbképzési rendszere a 054/1983. sz. országos parancsnoki parancs szerint beosztásonként és szolgálati áganként differenciált; tervezése ötéves ciklusokra történik. A szolgálati ágak továbbképzését a szakosztályok központi tematikával segítik, de az intézetek parancsnokai is – a helyi igényeknek megfelelően – előírhatnak meghatározott továbbképzési témákat.

A 074/1982. sz. országos parancsnoki parancs alapján a vezetőképzés keretében megkezdődött a vezetői utánpótlás felkészítése. A vezetőképzés célja a kádertartalékok és a kezdő vezetők politikai, vezetélméleti és módszertani, valamint szakmai ismereteinek bővítése és rendszerezése, büntetésvégrehajtási szemléletük formálása, vezetői készségük fejlesztése.

A személyi állomány továbbképzése – tapasztalataink szerint – hatékonyan segíti az újonnan megjelent jogszabályok, utasítások, parancsok megismerését, feldolgozását, egységes értelmezését és gyakorlati alkalmazását. Az elmúlt években a személyi állomány a továbbképzés során megismerte a büntetésvégrehajtás tevékenységét meghatározó új jogszabályok előírásait, a Bv. tvr. rendelkezéseit, a szakutasításokat, a testület új Őrszolgálati Szabályzatát és az Elzárás Végrehajtási Szabályzatát. 1983-ban a továbbképzés egyik legfontosabb feladata az volt, hogy az elítéltekkel közvetlenül foglalkozó belső őroket felkészítsük az elítéltek neveléséhez szükséges pedagógiai alapismeretekre.

A kinevezett és polgári alkalmazottaknál gondot okoz a büntetésvégrehajtási szakismeretek alacsony szintje, ezért ebben az évben előkészületeket tettünk

ilyen irányú továbbképzésük megszervezésére. Ugyancsak továbbképzési feladataink között szerepel az őrség kijelölt állományának felkészítése a biztonságtechnikai eszközök szakszerű kezelésére és a működés során keletkező hibák elhárítására.

Az elmúlt évek során az oktatási-képzési feladatok kitűzésének és megvalósításának tervszerűsége és szervezettsége növekedett. Az iskolára történő beiskolázások tervszerűen, a képesítési követelmények teljesítése, valamint az utánpótlás felkészítése érdekében történtek. Mindennek következtében a büntetés-végrehajtás személyi állománya jelentős fejlődésen ment keresztül. Ma már elmondhatjuk, hogy a legtöbb területen zömében megfelelő képzettségű szakembereink vannak. Örvendetes, hogy a 103/1981. IM sz. utasítással kiadott hatályos képesítési előírásoknak a személyi állomány 74,2% megfelel. A követelmények teljesítése alól 11,2% életkora és több éves szolgálati tapasztalata alapján felmentést kapott, 14,6% (661 fő, többségében fiatal büntetés-végrehajtási beosztott) még nem rendelkezik a beosztáshoz szükséges végzettséggel. Közülük 45 tiszt, 545 zászlós és tiszthelyettes, 70 pedig polgári alkalmazott.

A képesítési követelmények teljesítése szempontjából a helyzet legkedvezőbbben a tiszti állományúaknál alakult. Míg 1972-ben a tiszti állománynak mindössze 16%-a, addig 1982-ben mintegy 80%-a, a vezető beosztású tiszteknek pedig 95%-a rendelkezik a képesítési követelmények szerint megkívánt egyetemi vagy főiskolai végzettséggel. A nevelési szolgálat területén szinte általánossá vált a pedagógusképzettség, a főiskolai végzettség. A büntetés-végrehajtás felsőfokú képzettségű szakemberekkel való ellátottsága az elmúlt tíz év alatt örvendetesen emelkedett. Ez – bár komoly többletmunkát rótt az állományra – kétségkívül nagy eredmény.

A szakirányú főiskolai végzettség megszerzésében jelenleg elsősorban az anyagi-pénzügyi területen van lemaradás. Ennek felszámolására a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának vezetése megfelelő intézkedéseket tett. A Zalka Máté Katonai Főiskolán 1983 szeptemberétől kezdődően a pénzügyi és anyagi szakokra évenként folyamatosan 3–4 hallgatót iskoláz be, a Pénzügyi és Számviteli Főiskola levelező tagozatára pedig 4–5 hallgató beiskolázását tervezi.

Az elmúlt oktatási évben a testület tagjai közül 553-an folytattak tanulmányokat iskolarendszerű képzés keretében. Az 1982-ben kinevezett, alapfokú szakmai képzésre kötelezett 223 testületi tagból 119 eredményesen elvégezte az alapfokú iskolát; a BM Kun Béla Zászlósképző Iskolán 30-an tanultak nappali tagozaton, 18-an őrsparancsnoki szakon, levelező tagozaton, 12-en igazgatói szakon.

1983 júniusában 72-en fejezték be felsőfokú tanulmányaikat, 32-en a Rendőrtiszti Főiskolán, 16-an a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán, 14-en a Pénzügyi és Számviteli Főiskolán, 10-en pedig egyéb főiskolán, illetve egyetemen szereztek diplomát. Az egyetemen jogi karán – a káderutánpótlási tervekkel összhangban – jelenleg 12-en tanulnak, 2-en a Politikai Főiskolán, 1 hallgató pedig a közgazdaságtudományi egyetemen folytat tanulmányokat.

Az elmúlt évben 26 felsőfokú végzettségű próbaszolgálatos tisztet képeztünk ki a büntetés-végrehajtási munka legfontosabb szakismereteire. Összeté-

telük ugyan a szakmák szerint heterogén volt, de szorgalmuk, tanulmányi fejelemük, a szakmai ismeretek megszerzéséhez való hozzáállásuk kiemelkedően jó. A próbaszolgálatos tiszti tanfolyamot valamennyien hasznosnak ítélték.

Jelenleg 138-an tanulnak felsőfokú tanintézetekben. A felsőfokú képzésben résztvevők 60%-a a kádertartalékokból került ki, 30%-a a képesítési követelmények teljesítése érdekében tanul, 10%-a pedig a központi káderutánpótlási keret tagjaként a második diplomáját szerzi meg.

Tiszti állományunk felsőfokú végzettségének eddig kialakult kedvező helyzete lehetővé teszi, hogy tervszerűen csökkentjük a belső forrásból történő képzés ütemét. Így az 1983/84. tanévre már nem iskoláztunk be a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolára, és nem indítottunk önálló osztályt a Pénzügyi és Számviteli Főiskolán. Ugyanakkor fokoztuk arra irányuló erőfeszítéseinket, hogy a tiszti utánpótlást, a büntetésvégrehajtás szakemberszükségletét a polgári életből biztosítsuk. Mivel szükségünk van még több speciális végzettségű szakemberre, orvosra, közgazdászra, pszichológusra, gyógypedagógusra stb., bővítjük a tanulmányi ösztöndíj-lehetőségeket, és pályázatot hirdetünk a különböző felsőoktatási intézmények végzős hallgatói számára. Az egyetemeken igyekszünk népszerűsíteni a büntetésvégrehajtási munkát.

Összefoglalva az eddigieket, elmondhatjuk: a képzés és a továbbképzés az elmúlt két-három évben jelentős megújuláson, fejlődésen ment keresztül, szervezettsége és színvonala emelkedett, egyre jobban szolgálja a személyi állomány felkészítését szolgálati feladatai szakszerű ellátására. Az egyik legnagyobb eredmény az volt, hogy fokozatosan sikerült összehangolni a különböző képzési szintek és formák célját és tartalmát. Eldőlt, hogy az egyes iskolatípusok mire képeznek, s hogy a testületen belül milyen beosztás betöltésére jogosítanak, milyen területekre kell elsősorban külső forrásból, a polgári életből biztosítani a kádereket. Az egyes iskolatípusokban képzettek száma jobban igazodik a büntetésvégrehajtás igényeihez. Ugyanakkor a külső forrásból felvett, jól képzett szakemberekkel frissül a személyi állomány. A kettőnek az elmúlt évben tapasztalt aránya már kedvezőnek ítéhető.

Röviden szólni kell arról is, hogy a képzés sikere, a korszerűsítési elgondolások végrehajtása az oktatógárda felkészültségétől, színvonalától is nagymértékben függ. Az elmúlt évek során kialakult egy szakmailag többnyire kielégítő színvonalú oktatói kar, amelyből többen magasabb beosztásba kerültek. Valamennyi iskolán számottevő volt a kádermozgás.

Annak ellenére, hogy az oktatók, a tanári állomány jelentősen kicserélődött, és még érződik a tapasztaltabb kollégák hiánya, mégis elmondhatjuk, hogy a jelenlegi oktatógárda többsége – felkészültsége, képzettsége és gyakorlati tapasztalatai alapján – alkalmas feladatai ellátásra, ismeri az általa oktatott tantárgy anyagát, megszerezte az ismeretek átadásához szükséges képességeket és jártasságokat. Fejlődött módszertani kultúrájuk. Az oktatással együtt nagy gondot fordítanak a hallgatók nevelésére is. Mindent megtesznek azért, hogy a hallgatókban kialakuljon az eredményes büntetésvégrehajtási munkához szükséges politikai és szakmai tudás, a hivatásszeretet. Arra törekednek, hogy olyan erkölcsi tulajdonságokkal rendelkező beosztottakat neveljenek, akik a gyakorlatban is helytállnak, és becsülettel teljesítik élethivatásukból adódó kötelezettségeiket.

A biztató eredmények ellenére, a holnap igényeit tekintve, mégsem lehetünk elégedettek. A következő időszakban a tömeges képzés helyett az oktatás minőségi fejlesztését kell előtérbe állítani, a színvonal emelésére kell a hangsúlyt helyezni. Az oktatásnak még jobban kell szolgálnia a büntetésvégrehajtási hivatásra való felkészítést. Nem a több, hanem a jobb szakemberképzés a cél. Ennek érdekében az egyes iskolatípusoknak elméletileg megalapozott tudást kell adniuk, és a gyakorlatias oktatásra kell törekedniük.

A büntetésvégrehajtási képzés és továbbképzés munkáját a jövőben is egységes, egymásra épülő oktatási rendszerre építve kell továbbfejleszteni. A személyi állomány képzését végző intézetek, oktatók között szorosabb kapcsolatot és együttműködést kell kialakítani. Indokolt időközönként közös értekezleteket tartani és ezeken a legfontosabb feladatokat meghatározni.

Azoknak a tantárgyaknak az ismeretanyagát, amelyeket mindhárom képzési szinten oktatnak – a képzési idők különbségét, valamint az egyes intézménytípusok sajátosságait is figyelembe véve – össze kell hangolni. Mivel színvonalas oktatás korszerű tananyagok nélkül nem lehetséges, el kell készíteni az egyes szinteknek megfelelő jegyzeteket, tankönyveket, törekedni kell a szaktantárgyak törzsanyagának kidolgozására, javítani kell a tananyagellátását.

Célszerű tervet készíteni a már meglévő és rendszeresíthető oktatástechnikai és egyéb szemléltető eszközök összehangolására és iskolák közötti cseréjére is.

Az új igények, az aktuális problémák és feladatok megismerése, valamint az azokhoz való rugalmasabb alkalmazkodás érdekében még hatékonyabban kell együttműködni a szakosztályokkal és az intézetek parancsnokaival. Összességében javítani kell a kapcsolatot a gyakorlattal. Indokolt, hogy a szaktanárok ötévenként meghatározott időt töltsenek el szakmai gyakorlaton, szerezzenek az oktatás során hasznosítható élményeket, gyakorlati tapasztalatokat.

Végezetül: a hallgatói állomány körében is bővíteni kellene a tanulásra ösztönzés eszközeit. A legkiválóbb, a legjobban tanuló hallgatóknál bárabban lehetne élni az előléptetés, az illetményemelés, a jutalmazás lehetőségeivel.

E cikk keretében remélhetőleg sikerült bemutatni, hogy a büntetésvégrehajtás képzési és továbbképzési feladatai milyen sokrétűek, éreztetni, hogy a személyi állomány képzésében, illetve továbbképzésében milyen eredményeket értünk el, és melyek azok a feladatok, amelyek megoldásával hatékonyabban lehet tenni a személyi állomány körében végzett oktató-nevelő munkát.

Balogh László

| *A testület mércéje a fegyelem*

A büntetésvégrehajtási testület eredményes működésének lényeges eleme a hivatásos állomány erkölcsi-fegyelmi helyzetének színvonala. A különböző szolgálati területeken és beosztásokban dolgozó testületi tagok döntő többsége komoly felelősséggel a szocialista erkölcsi normák szerint él és dolgozik. Sajnálatos azonban, hogy vannak olyanok is, akik munkájukban, vagy magánéletükben fegyelmi vétséget, szabálysértést, bűncselekményt követnek el.

Az előző öt év fegyelmi ügyeinek számszerű adatait értékelve megállapítható, hogy állományunk – más társ fegyveres testületek fegyelmi helyzetével összevetve – nem rosszabb a többinél. Ennek ellenére nem vagyunk elégedettek a testület fegyelmi helyzetével, mert a múlt években a személyi állomány 11,5–15,5 százalékát kellett felelősségre vonni, amit soknak tartunk.

A fegyelemsértések száma némi ingadozással állandónak nevezhető. Mégis elsődleges kötelezettségünk: a fegyelmi felelősségrevonások számának csökkentése, a fegyelmi helyzet javítása. Ezt mindenképpen indokolja a fegyelemsértők között lévő tisztek (körülbelül 20 százalék), a vezetők (körülbelül 10 százalék), a párttagok (körülbelül 30–35 százalék) magas arányszáma.

A fegyelemsértéseket vizsgálva megállapítható, hogy feltűnően sok a bűncselekmény: 1982-ben például már megközelítette a kétszázat. Az italozással összefüggőek a leggyakoribbak. Az őrszolgálati állománnyal szemben különösen szigorú a mérce, hiszen az ő esetükben már egész kis mennyiségű alkohol elfogyasztása is bűncselekmény létrejöttét eredményezheti. A Btk. 349. §. (1) bekezdésében rögzített tényállás szerint: „Aki fontos szolgálati feladat alól megtevéstéssel vagy távolmaradással kivonja, illetőleg annak teljesítésére képzelenné teszi magát, vétséget követ el”... Teljesen egyértelműen fogalmazták meg, hogy a fontos szolgálatot (márpedig az őrszolgálat ilyen szolgálat!) csak kifogástalan szellemi és fizikai állapotban lehet teljesíteni, ezért például az előzetes italfogyasztás lehetetlenné teszi e feladat ellátását. Ezzel összhangban rögzítették a Büntetésvégrehajtási Testület Szolgálati Szabályzatában, hogy a testületi tag szolgálati ideje alatt szeszes italt nem fogyaszthat. Ha szeszes ital hatása alatt áll, szolgálatba állítani nem szabad. Szolgálaton kívül szeszes ital is csak olyan mértékben fogyasztható, hogy a testület és a rendfokozat tekintélyét ne sértse.

Ezek a szabályok vonatkoznak a büntetésvégrehajtási testületen belül szolgálatot teljesítő valamennyi beosztottra, tehát nemcsak az őrszolgálati állományra. Ennek ellenére gyakran előfordul más szolgálati ágakhoz tartozó testületi

tagoknál a munkaidő előtti és alatti italfogyasztás. Mindenkinek tudomásul kell vennie a Szolgálati Szabályzat eme tiltó rendelkezését, mert a felelősségrevonás azonos mindenkivel szemben az ilyen jellegű fegyelemsértés elkövetése esetében.

Az előzőekben idézett tiltó szabályokat és a hozzájuk kapcsolódó büntetőjogi konzekvenciákat az elmúlt időszakban különböző fórumokon több alkalommal oktatáson ismertettük. A vezetők figyelmét felhívtuk a szabályok betartására, ennek ellenére számottevő javulás mégsem tapasztalható. Annak ellenére, hogy az ilyen jellegű ügyekben a közelmúltban számtalan súlyos – fogság, rendfokozatban visszavetés stb. – fenyítés kiszabására került sor, a kívánt eredményt nem tudtuk elérni. Számottevő eredményt elérni csak úgy tudunk, ha továbbra is folytatjuk a következetesen szigorú fenyítéski-szabási gyakorlatot, amelyek sorában indokoltnak tartjuk a pénzbírságok összegének lényeges emelését, továbbá az ismételt fegyelemsértőkkel szemben eddig tanúsított túlzott türelem megszüntetését. Ennek szellemében a rövid időn belül hasonlóan súlyos vétségeket elkövetőkkel szemben a legsúlyosabb fenyítést kell kiszabni, mert csakis így lehet megfelelő eredményt elérni. Az ittas állapotban elkövetett fegyelemsértőkkel szemben alkalmazott következetesen szigorú felelősségrevonások mellett az egyéb lehetőségeket – különösen a megelőzés érdekében – fel kell használni. Itt jelentős szerepe lehet a meggyőzésnek, az egyéni foglalkozás különböző eszközeinek. A megfelelő szintű parancsnoki értekezleteken hangsúlyt kell adni az értékeléseknek, amelyeken a megelőzés érdekében fel kell hívni a figyelmet a buktatókra és a következményekre egyaránt. A katonai igazságügyi szerekekkel (bíróóság, ügyészség) való jó együttműködésnek jelentős szerepe van a fegyelmi vétségek elleni küzdelemben. Hasznosak, népszerűek az ügyészek, bírók előadásai, ezért célszerű számukat növelni. Ezek többek között arra is alkalmasak, hogy szélesebb körben alakuljon ki kapcsolat az ügyészek, bírók és a testület tagjai között.

A fegyelmi helyzet javításában szeretnénk, ha a vezetőink, tisztjeink és párttagjaink személyes példát mutatnának. A fegyveres erők és fegyveres testületek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról szóló 1971. évi 10. sz. tvr. magas fokú igényeket támaszt a fegyveres testületi tagokkal szemben. A vezetőknél és a tisztjeknél ezt az igényességet még tovább kell fokozni, mert a vezetői beosztás, a tiszti rendfokozat feltételezi az átlagostól nagyobb hivatástudatot és a magasabb műveltségi szintet. Valamennyi kommunistától elvárható, hogy a személyes példamutatásukkal ösztönözzék bajtársaikat a kitűzött feladatok zökkenőmentes, színvonalas végrehajtására. Ezért is különösen tűrhetetlen magas arányuk a fegyelemsértők között.

E helyzet megváltoztatása érdekében fokozni kell a vezetők, a tisztjek és a párttagok személyes példamutatását. Hatékonyabbá kell tenni a parancsnokok és az alparancsnokok nevelő munkáját. Erősíteni kell a parancsnoki vezetés és a helyi pártalapszervezet együttműködését; el kell érni, hogy a személyi állomány döntő többségét kitevő fegyelmezett beosztottak egységesen lépjenek fel a fegyelemsértőkkel szemben. Az intézetparancsnokok a pártszervezetek segítségével továbbra is rendszeresen értékeljék az irányításuk alá tartozó személyi állomány fegyelmi helyzetét, az elkövetett fegyelemsértések körülményeit és okait. A büntetésvégrehajtási testület állományába újonnan kinevezés-

re kerülőknél növelni kell az erkölcsi feddhetetlenség körébe tartozó felvételi követelményeket. El kell érni, hogy csak olyanok nyerjenek felvételt, akiknek előéletük, magatartásuk és felkészültségük biztosítékot jelent a színvonalas, fegyelmezett munka végzésre. A büntetésvégrehajtási testület állományába felvettek erkölcsi és politikai nevelésével még fokozottabb mértékben kell foglalkozni annak érdekében, hogy az egyre növekvő követelményeknek minél kevesebb fegyelemsértéssel mind hatékonyabban tudjanak eleget tenni.

Jelentős számban található a fegyelemsértések okaiként az ismeretbeli és értelmezési hibák. Az új büntetésvégrehajtási jogszabályok, valamint ezek végrehajtási utasításai számtalan új jogosultságot biztosítanak a fogva tartottak számára, ugyanakkor a katonai ügyészségek fokozottabban vizsgálják ezek érvényesülését. A személyi állomány nem elhanyagolható hányada még nem érzi át megfelelően a változás lényegét, erre vezethetők vissza a bántalmazások, valamint a fogva tartottakkal kialakított tiltott kapcsolatok jelentős száma. Ezek között sajnos vannak olyanok is, akik az anyagi haszonszerzés érdekében nem egy esetben az általuk őrzött elítélttel összejátszva valósították meg a bűncselekményt. Magatartásuk az elért vagy elérni kívánt haszon oldaláról jelentéktelen, hiszen néhány száz, adott esetben alig néhány ezer forintról van szó. Cselekményeik tárgyi súlyát viszont nem ez határozza meg, hanem hogy veszélyeztették a szabadságvesztés célját, az elítéltek törvénytisztelő állampolgárrá nevelését. A legtöbbször az ő néhány száz forintot vesz át az elítélttől és a pénz egy részén annak szeszes italt, kávéét vásárol, majd tiltott módon beviszi az intézetbe. Előfordul, hogy olyan elítéltek is szeszes italhoz jutnak, akik éppen a mértéktelen italozás hatására váltak bűnelkövetőkke.

A felelősségre vont bv. testületi tagok kis hányadának cselekményét az elítéltekkel szemben – leggyakrabban indulat által kiváltott – hatalmaskodás motiválta. Ezek a bűncselekmények általában kisebb súlyúak voltak. A legtöbb esetben az elítélt tiszteletlensége, a kapott utasítás vonakodva történő végrehajtása váltotta ki az ő indulatát. Ezek a cselekmények általában bírósági felelősségre vonást eredményeztek. A bíróságok a cselekmények elkövetőivel szemben általában próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztést, kisebb esetben pénzfőbüntetést szabtak ki.

Gyakran megalapozatlanul túlértékeljük önmagunkat, amely szintén több fegyelemsértés kezdeményezője. Legáltalánosabb és legtipikusabb megjelenési formája a közlekedési szabályok gyakori semmibevétele, a különböző gépjárművek (személygépkocsi, motorkerékpár) ittas vezetése. Előfordult már ugyancsak ittas állapotban békés állampolgárok zaklatása, sőt bántalmazása is. Sokan azt hiszik, mert fegyveres testületi tagok, egy közlekedési szabályszegés esetén a rendőr szolidaritásból elnéző lesz velük szemben, de ha mégsem ez történik, akkor majd a parancsnoka kihúzza a „csávából”. Ez a rossz szemlélet eredményezte, hogy ebben az évben feltűnően elszaporodtak a testület tagjai által okozott súlyos eredménnyel járó – ittas állapotban elkövetett – közlekedési balesetek. A közelmúltban az egyik tiszthelyettes ittas állapotban halálos közúti balesetet is okozott.

Az ismertetett téves szemlélet – különösen a bemutatott negatív jelenségek visszaszorítása érdekében – megszüntetésére nyilvánosan is közreadom azt a legfelsőbb szintű vezetéstől eredő igényt, amely szerint ezekben az ügyek-

ben olyan súlyú fenyítést kell kiszabni, ami igazodik a civil életben alkalmazott joghátrányokhoz és megfelelő visszatartó erővel rendelkezik. Természetesen nekünk is élni kell a jogosítvány néhány hónapra történő visszavonási lehetőségével.

A fegyelmi helyzet javításában a már felsoroltakon kívül jelentős reményt fűzünk az új Fegyelmi Szabályzat rendelkezéseihez. Az elmúlt évek jelentős jogszabályi változásai, a színvonalas fegyelmi ügyintézés iránti igény követelte a korábbi szabályzat felülvizsgálatát. Ennek az igénynek megfelelően készült el 1981-ben és került kiadásra 1982-ben az új Büntetésvégrehajtási Testület Fegyelmi Szabályzata, valamint a hozzá kapcsolódó iratmintatár. Bár még korai lenne határozott formában értékelni a szabályzat pozitívumait, mégis az eddigi vélemények kedvezőek. Ezzel megteremtettük az elkövetkezendő évekre a színvonalas fegyelmi ügyintézés alapjait.

Dr. Koncz István

| *A személyi állomány szociális ellátása*

Amikor a büntetésvégrehajtási testület szociális ellátásának helyzetét tárgyaljuk, azokat a juttatásokat tekintjük át, amelyeket a testület mint munkáltató biztosít dolgozói számára. E tevékenységben jelentős – döntéshozókészítési – munkát végez az Országos Parancsnokságon működő Szociális Bizottság. Munkájával – javaslattevő és véleményező funkciója alapján – aktívan közreműködik a szociális juttatások elvi és gyakorlati elosztásával kapcsolatos feladatok irányításában, a döntések megvalósításában.

Lakásellátás

A személyi állományunk szociális helyzetének javításában jelentős helyet foglal el a lakáshelyzet. Évek óta nagy erőfeszítéseket teszünk arra, hogy lehetőségeinkhez képest a jogos lakásigényeket kielégítsük. A megtett intézkedések következtében a lakáshelyzet jelentős mértékben javult. 1982. évi felmérésünk alapján a büntetésvégrehajtás rendelkezése alatt álló lakások száma 1911, s ezek többsége – 1839 – szolgálati lakás.

Az V. ötéves tervidőszakban a büntetésvégrehajtás saját beruházásából 324 lakást épített fel. Az újonnan készült lakások többsége két-, illetve két és félszobás összkomfortos, alapterületük átlagosan 62 négyzetméter.

Az elmúlt tervidőszakban szövetkezeti és öröklakások vásárlásához, valamint családi ház építéséhez nyújtott kölcsönökkel további 173 lakáshoz juttattuk dolgozóinkat.

A VI. ötéves tervidőszakra saját beruházásból 237 lakás felépítését irányoztuk elő 161 millió forint értékben. Ebből 91-et a fővárosban, 146 lakást pedig vidéken építünk fel. A múlt évben 18 saját vállalkozásban kivitelezett, illetve vásárolt lakást adtunk át Budapesten és Sátoraljaújhelyen.

A lakásberuházási alapból 4 millió forintot fordítottunk a magánérőből történő lakásépítések támogatására, illetve a bérlőkijelölési jog megvásárlására. Megkezdtük Szegeden egy 19 lakásos, Velencén egy 8 lakásos és Budapesten egy 5 lakásos ház építését. Előkészületeket tettünk Nyíregyházán és Debrecenben 4-4 lakás, Budapesten – a Belügyminisztériummal közösen – 20 lakás kivitelezésére.

A büntetésvégrehajtás központi intézményei KISZ-akció keretében 10 OTP-lakás vevőkijelölési jogát szerezték meg a III. kerületi Pók utcában épülő társasházban.

Üdülés

Testületünk személyi állományának üdültetését alapvetően a Belügyminisztérium keretéből kapott lehetőségekkel tudjuk megoldani. E keretből az elmúlt években átlagosan évi 250–300 családos és 20–30 egyedülálló beutalót kaptunk.

Pilisszentkereszten a büntetésvégrehajtási testületnek 15 szoba áll rendelkezésre az üdülési időben.

A büntetésvégrehajtási vállalatok kezelésében öt helyen van vállalati üdülő, illetve hétvégi ház; összesen 20 szobával. Ezeket az intézetparancsnokokkal történő előzetes egyeztetés után minden büntetésvégrehajtási dolgozó igénybe veheti.

Külföldi csereüdülés a csehszlovák büntetésvégrehajtási testülettel kötött megállapodás alapján 1975-től rendszeres. Évente mintegy 60-an üdülnek Trencsén-Teplicen.

E lehetőségekkel évente 6–700 dolgozó kulturált, színvonalas pihenését tudjuk megvalósítani, mely a családtagokkal együtt mintegy 2000 ember üdülését jelenti.

A szervezett üdüléseken túl hétvégi programok és utazások szervezésére is van lehetőség, melyhez a saját autóbusz igénybe vehető. Az elmúlt években Csehszlovákiába és Bulgáriába szerveztünk üdülést.

A lehetőségek összességében kielégítik az igényeket. Esetenként a beutalók, illetve üdülési lehetőségek intézetenkénti elosztásánál, azok időpontjainál vannak gondok, melyek egyrészt nem jellemzőek, másrészt a szervezések gondosságával megelőzhetők.

Személyi állományunkról való ilyen irányú gondoskodás minőségi és mennyiségi növelése érdekében – anyagi lehetőségeink függvényében – tervezzük a pilisszentkereszti üdülőben uszoda építését, a balatonvilágosi BM üdülő területén pedig – a Belügyminisztériummal közös beruházásban – egy újabb 24 szobás üdülőépület kialakítását, melynek felépítése után a büntetésvégrehajtási testület dolgozóinak üdülési lehetősége 12 szobával bővül.

Segélyezés

A segélyezések több formája működik. Ezek gyakorlatát a következők jellemzik:

Intézeteink részére – a költségvetési segélyezési alpból – meghatározott keretet biztosítunk. Ezt intézetparancsnoki hatáskörben az arra rászorulóknak – gyakorlat szerint elsősorban nyugdíjasainknak – kapják.

Intézeti hatáskörben történik a temetési segélyek, illetve a temetési költségek – költségvetés terhére történő – átvállalási elszámolása.

Központilag történik a szülési segély kiutalása és az illetményelőleg-keretek kezelése. Erre évente mintegy 350 ezer forintot fizetünk ki.

Megállapítható, hogy a kialakult segélyezési formák és azok gyakorlata jó, így ennek fenntartását a jövőben is folyamatosan biztosítjuk.

Gyermekintézmények

Büntetésvégrehajtási dolgozóink gyermekeinek bölcsődei és óvodai elhelyezése általában az igényeknek megfelelően megoldott. Az elmúlt években néhány nagyvárosban, de főleg Budapesten jelentkeztek elhelyezési gondok. Ezek megoldására 1979-ben az Igazságügyi Minisztériummal közös beruházásban egy 125 férőhelyes óvodát építettünk, melyben a büntetésvégrehajtási testületi tagok gyermekei számára 25 férőhely biztosított.

Intézeteink a helyi tanácsok és a Belügyminisztérium illetékes intézményeivel történt megállapodások alapján a területileg illetékes gyermekintézményekben való elhelyezéssel tudják kielégíteni a jelentkező igényeket.

Közművelődés

A személyi állomány közművelődési igényei a szabad idő megnövekedésével fokozódtak. A nagyobb városok és azok vonzáskörzetében dolgozók esetében ezeket az igényeket ki tudjuk elégíteni. A büntetésvégrehajtási intézetek egy része azonban a településektől távol esik, így ezekben az intézetekben rendszeresen szervezett programok csak nehezen valósíthatók meg. Csökkenti a művelődésre szánt időt, hogy dolgozóink jelentős része több órás utazással jár munkahelyére, valamint jelentős azoknak a száma is, akik váltórendszerben dolgoznak.

A közművelődés iránti igényeket többnyire a klubok létesítésének támogatásával, a könyvtárak kialakításával, a kulturális és sportélet, valamint a turizmus segítségével igyekszünk kielégíteni. E tevékenységben jelentős feladat hárul a közművelődési bizottságokra és felelősökre. Jelenleg 14 intézetünkben – elsősorban a nagyobb létszámmal dolgozó országos büntetésvégrehajtási intézeteinkben – jöttek létre közművelődési bizottságok. Megyei intézeteinkben a közművelődési tevékenységet felelősök szervezik, többségük e feladatát párt-, KISZ- vagy szakszervezeti funkcionáriusként látja el. A személyi állomány közművelődési tevékenységét a Büntetésvégrehajtás Országos Parancsnokságának oktatási alosztálya hangolja össze, ellenőrzi és segíti.

Egyéb munkáltatói béren kívüli juttatások

a) A személyi állomány étkeztetése megfelelően megoldott. Jelenleg 18 intézet saját konyhával rendelkezik, 9-nek a belügyi szervek biztosítják, 4 intézet ételmezése pedig Vendéglátóipari Vállalat útján történik. Az étkezést a testületi tagok családtagjai és a nyugdíjasok is igénybe vehetik. A munkáltatói hozzájárulás összege – megegyezően a társ-fegyveres szervekkel – étkezési adagonként 2,10 forint. Ez az étkezési hozzájárulás a költségvetést közel 1 millió forinttal terheli.

b) A büntetésvégrehajtás személyi állományának munka- és védőöltözet juttatását az országos parancsnokhelyettesi utasítás szabályozza. Ennek módja és mértéke normákban meghatározott. Színvonala megfelelő. A hivatásos álló-

mány egyenruházati ellátását a Honvédelmi Bizottság határozata szabályozza. Ennek megfelelően az állomány alapellátmányban és utánpótlási ruházati illeteményellátásban részesül. Ez lehetővé teszi az állomány kulturált, előírás-szerű öltözködését. Az utóbbi időben jelentősen javult a ruházati termékek választéka és minősége. Egyenruházati termékek beszerzésére évente mintegy 15 millió forintot fordítunk.

c) A 254/1968. számú Költségvetési Gazdálkodási Utasítás alapján a munkába járó dolgozók részére utazási költséget térítünk. Az erre fordítható összeg a ténylegesen felmerülő igényeknek megfelelően biztosított. A kifizetések intézeti hatáskörben történnek, így összesített adat nem áll rendelkezésre. (Az Országos Parancsnokságon kifizetésre kerülő összegek évente meghaladják a 100 ezer forintot.)

d) A büntetésvégrehajtási testület és a büntetésvégrehajtási vállalatok dolgozói kedvezményesen vehetnek tüzelőanyagot. Az akció keretében 600 forintos és 900 forintos névértékű utalványok kerültek kibocsátásra. A kedvezményes tüzelőanyag-utalványok vásárlására évente mintegy 1,5 millió forintot fordítottunk.

Munkahelyi körülmények javítása

A szolgálati feladatok ellátásához szükséges tárgyi feltételeket, a személyi állomány elhelyezési körülményeit a rendelkezésre álló pénzügyi lehetőségek szerint folyamatosan javítottuk, korszerűsítettük. E tevékenységet nehezíti, hogy intézeteink döntő többsége régi, elavult épület, így a korszerűsítések csak jelentős költségráfordítással oldhatók meg.

Kedvezőbb a helyzet a mezőgazdasági jellegű intézeteinkben, ahol új, korszerű börtönépületek létesítésével jelentősen javultak a szolgálat ellátásának feltételei. Több intézetben az őrszobák, irodák, étkezők, kultur- és egészségügyi létesítmények építésével, illetve felújításával lényegesen javítottuk az állomány elhelyezését és munkavégzésének tárgyi feltételeit.

A munkakörülmények javítása terén elért eredményeink közül kiemelhetők:

- az őrzésbiztonsági rendszerek további kiépítése, mely az őrhelyeken szolgálatot teljesítő őrök fizikai terhelésének csökkentését és az elítéltek biztonságosabb mozgását teszi lehetővé,

- a mezőgazdasági intézetekben, illetve a külső munkáltatásnál URH adó-vevő készülékekkel láttuk el az állományt. A távbeszélő központok felújításának, a telexhálózat kiépítésének eredményeként az intézetekben javult a hírósszeköttetés színvonala,

- a korszerű motozástechnikai eszközök beszerzése és üzembe helyezése, mely a személyi állomány terheit, csökkenti, egészségügyi, higiéniai szempontból is jelentős,

- az elavult tehergépkocsikat és rabszállító autókat korszerű IFA gépkocsikra, illetve a célnak megfelelően átalakított IKARUS 211-es autóbuszokra cseréltük. Ezek kulturáltabb, kényelmesebb körülményeket biztosítanak,

- a külkórházi őrzések – kényelmesebb és kulturáltabbá tétele érdekében – rejtett pisztolytáskát és összetolható gumibotot rendszeresítettünk.

A büntetésvégrehajtási testület tagjainak szociális ellátását áttekintve megállapítható, hogy a dolgozók élet- és munkakörülményei az elmúlt években folyamatosan javultak. A jelenlegi helyzet kielégítő, sőt egyes esetekben jónak mondható. E tevékenységet a sokoldalú gondoskodás, a lehetőségek folyamatos feltárása és anyagilag is jelentős támogatások jellemzik.

Jelenlegi gazdasági viszonyaink között az alapvető szociális ellátásokat illetően jelentős fejlesztésre nem kerülhet sor. Így e vonatkozásban az eddig elért eredmények megőrzését, szinten tartását tekinthetjük feladatunknak.

Korlátozott anyagi lehetőségeink mellett sem mondhatunk le azonban a szociálpolitikai feladatainkról.

Továbbra is fent kell tartani a rendeletekkel szabályozott munkáltató juttatásokat, az eddigi segélyezési formákat. Lehetőségeinkhez képest támogatni kell a lakásépítési törekvéseket, az egészségügyi ellátás fejlesztését.

Jövőbeni célkitűzéseinknek is arra kell irányulnia, hogy a munkakörülményeket tervszerűen és folyamatosan javítsuk, hogy a hasonló kategóriájú intézetek között jelenleg még fennálló különbségeket csökkentjük, hogy megközelítően azonos feltételeket tudjunk biztosítani dolgozóinknak.

Fok Péter

| Az egészség védelmében

A személyi állomány egészségügyi alapellátása három formában valósul meg.

1. Az országos jellegű intézetekben, ahol intézeti orvos főfoglalkozásban dolgozik, az intézeti orvos,

2. a megyei bv. intézetekben, ahol nincs főfoglalkozású orvos, a területileg illetékes Rendőrorvosi Hivatal,

3. fekvőbetegség, sürgős orvosi beavatkozás szükségessége esetén, vagy ha az adott helységben sem rendőrorvos, sem bv. orvos nincs, az állami egészségügyi szolgálat látja el a beteget.

A járóbeteg gyógyintézeti ellátás a következők szerint alakul:

1. A Budapesten lakó vagy szolgálatot teljesítő beosztottak szakorvosi és kórházi ellátását a BM Egyesített Egészségügyi Intézet biztosítja.

2. A vidéken lakó vagy szolgálatot teljesítő személyi állomány tagjai a helyileg illetékes rendelőintézetet és kórházat vehetik igénybe.

3. Szolgálati érdekből vagy egyéb indokolt esetben a BM Egyesített Egészségügyi Intézetbe is beutalható a beteg dolgozó vagy családtagja.

A büntetésvégrehajtás nyugdíjasainak ellátása 1981-ig elsősorban az állami egészségügyi ellátás keretében történt, amikor is a büntetésvégrehajtás parancsnoki vezetése egyetértésével, majd jóváhagyásával lehetőség nyílt a nyugdíjasok és bizonyos értelemben közvetlen hozzátartozóik, az aktív állományt is megközelítő orvosi ellátásban való részesüléséhez, a bv. egészségügyi szolgálat közreműködése révén (fogászat és általános orvosi ellátás).

1983. január 1-től a BM Korvin Ottó Kórház Szakorvosi Rendelőintézetében bevezetésre került a budapesti BM nyugdíjas állomány rendszeres egészségügyi szűrése, gondozása. A nyugállományba vonult büntetésvégrehajtási dolgozóinkat is érinti ez az intézkedés, amelynek eredményeképpen a Szakorvosi Rendelőintézet Titkárságán kiállított „Nyugdíjas egészségügyi gondozó lap” alapján a nyugdíjas az általa megjelölt rendelőintézet belgyógyász szakorvosához kerül, aki a továbbiakban szűrését, gondozását rendszeresen végzi. A gondozó lap szerinti nyilvántartás lehetőséget ad arra, hogy a hosszabb ideje szűrésre, gondozásra nem jelentkező nyugdíjasokat levélben felkeressék és figyelmüket az esedékes egészségügyi vizsgálatra felhívják. A vidéki intézetek nyugállományba került dolgozói és családtagjaik számára egyelőre továbbra is az állami egészségügyi szolgálat nyújt szakorvosi ellátást.

Az egységes értelmezés érdekében ismertetnünk kell, hogy a BM Korvin Ottó Kórház és intézményei igénybevételére jogosító igazolvány kell, amelyet 1981. évtől újonnan rendszeresítettek. A büntetésvégrehajtás állomá-

nyának minden nyugállományba vonuló tagja: a hivatásos, kinevezett és szerződéses polgári alkalmazott egyaránt, családtagjaikkal együtt rendelkezhetnek igényjogosultsági igazolvánnyal, ha budapesti lakosok. Igényjogosult családtagnak tekinthető: a házastárs és az igazolt élettárs, az önálló keresettel nem rendelkező gyermek, a közös háztartásban élő és eltartott szülő. Természetesen az aktív dolgozók családtagjai is ugyanígy igényjogosultak. Gyermeknek igazolványt csak 14 éves kor felett adnak ki, a 14 éven aluli gyermek szolgálati, nyugdíjas vagy igényjogosultsági igazolvánnyal rendelkező kísérelével megjelenve veheti igénybe a rendelőintézet és kórház szolgáltatásait.

A belügyi egészségügyi szolgálat azzal, hogy a saját állománya mellett a Büntetés-végrehajtás, a Tűzoltóság, a Kormányórság és a Forradalmi Ezred állományának ellátását is biztosítja, meglehetősen komoly terheket vállal. Munkájukat könnyítené néhány fontos tudnivaló feltétlen ismerete. Ezek a következők: a BM Korvin Ottó Kórház Szakorvosi Rendelőintézetében a betegellátás előjegyzés alapján történik, természetesen a sürgősségi esetek kivételt képeznek. Az előjegyzést a betegirányító végzi, célszerűen a beteg kezelőorvosával való telefonmegbeszélés alapján. A beteg ezután a kezelőorvosától kapott, diagnosztikus útmutatást is tartalmazó beutalóval a megjelölt időpontban keresi fel a szakrendelést. Az előjegyzési rendszer célja, hogy az egyes szakrendelőkben a munkát folyamatossá, gördülékennyé tegye, az orvosok leterheltségét csökkentse, elkerülje az egyidejű zsúfoltságot, a betegek számára a várakozási időt minimálisra csökkentse, és nem utolsósorban lehetőséget adjon a beteggel való behatóbb, alaposabb megismerkedésre, a beteg korszerű gyógyítására. A kórházba történő beutalás esetén, a kezelőorvosnak az ágynyilvántartóval kell a kapcsolatot felvennie. Előnyös helyzetet jelent, a bv. személyi állomány számára az a körülmény, hogy 30 napig tartó betegállomány esetén az illetékes bv. vagy BM orvos írhatja ki a beteget, míg a polgári egészségügynek a körzeti orvos számára ezt az időszakot egy hétben állapítják meg.

A felülvizsgáló főorvosi feladatokat a Belügyminisztérium egészségügyi szolgálata végzi. A 30 napot meghaladó betegállomány esetén a beteget az egészségügyi törzskönyvvel, leletekkel, és beutalóval együtt, felülvizsgálatra küldi kezelő orvosa.

A felvételi alkalmassági vizsgálatok nagy részét és a FÜV-ügyeket is a Belügyminisztérium orvosai végzik a BM Szamuely Tibor Gyógyintézetében.

A kinevezett és szerződéses polgári alkalmazottak felvételi alkalmassági vizsgálata mindenütt az alapellátást végző orvosok, az országos intézeteknél bv. orvos, a megyei intézeteknél a területileg illetékes rendőrorvos feladata. Fellebbezés esetén az egészségi alkalmasság elbírálására másodfokon a Belügyminisztérium Egészségügyi Alkalmasságot Vizsgáló Osztálya illetékes. Ez utóbbi intézmény látja el a hivatásos állományba kerülők egészségi alkalmassági vizsgálatát, a vizsgálatok zavartalan és folyamatos végzése érdekében, előzetes bejelentés és előjegyzés alapján. A hivatásos állományba felvételre kerülők esetében a vizsgálatokat máshol elvégeztetni, illetve más orvosok döntését elfogadni nem lehet.

A BM Egészségügyi Alkalmasságot Vizsgáló Osztálya a BM Alkalmassági Utasítás alapján hozza meg megalapozott döntéseit. Egyéni elbírálás esetén, tekintettel a bv. létszámhelyzetével kapcsolatos nehézségekre a Büntetés-végre-

hajtás Országos Parancsnokság Egészségügyi Osztályának véleményét is kéri és figyelembe veszik. 1981-ben a bv-hez jelentkezettek közül, alkalmasnak bizonyult 52,8 százalék alkatlannak minősült 47,2 százalék. Az alkatlannak nyilváníttak 39,4 százaléka két-három, illetve négy különböző megbetegedés miatt került kiszűrésre.

A dolgozó vagy kezelőorvosa, illetve parancsnoka által kezdeményezett FÜV-eljárások bonyolítása a OOSZI három tagú szakbizottságának előzetes vizsgálata alapján szintén a Belügyminisztérium orvosainak hatáskörében, büntetvégrehajtási szakemberek jelenlétében történik. Az első fokú döntés ellen itt is mód van fellebbezésre. Az esetleges egyéni szempontok figyelembevételével a másodfokú döntés kedvező eredményt hozhat mind a dolgozó, mind a munkahelye számára.

A bv. beosztottak kül- és belföldi gyógyüdültetése a BM gyógyüdültetésének keretében történik. A büntetvégrehajtás személyi állománya számára 1982-ben 148 gyógyüdülői beutalást biztosítottak, ennek kb. 40 százaléka Hévíz, 20 százaléka Balatonfüred BM Üdülőiben ad lehetőséget betegeknek gyógyulásához, utókezeléséhez. A fennmaradó kontingens elosztására a BM Galyatetői Üdülőjében, a HM és a MÁV Hévízi Szanatóriumában, illetve az Egészségügyi Minisztérium által biztosított lehetőség alapján további bel- és néhány külföldi gyógyüdülőhelyen került sor. A külföldi gyógyüdültetés lehetőségei meglehetősen korlátozottak, elsősorban a BM keretből csoportos csere gyógyüdültetés révén adottak, igen alacsony létszámmal.

A gyógybeutalások intézése a gondozottak állapotának mindenkori figyelembevételével, az egészségügyi javaslatok szem előtt tartásával, minden esetben orvosi vélemény alapján történik. Nagy problémát jelent a visszaadott beutalók cseréje, ebből adódóan jelentős az elveszett beutalások száma. Az erkölcsi és anyagi felelősség a beutaló szerveket terheli minden esetben. Ezért fontos, hogy az orvosi javaslatok kiállításakor az időpontra vonatkozó kérelmet ne csak a beteggel, hanem a parancsnokkal is tisztázzák. Az időpont-megjelölés egy hónapot öleljen fel (például február, vagy március közepétől április közepéig). Amennyiben a beutaló javaslat felterjesztése után a beteg körülményeiben változás áll be, például kórházban történő elhelyezés, vagy egyéb változás munkakörülményeiben, családjában, arról a legrövidebb időn belül tájékoztatást kell adni, hogy esetleg más személyt lehessen arra az időpontra javasolni.

A Bv. Országos Parancsnokság Egészségügyi Osztálya tervezi, hogy ebben a témakörben a bonyolítás egyszerűsítése végett az ügyintézés átveszi. Ezzel a megoldással feltehetően elkerülhetők lesznek a fennakadások és az egyéni felelősséggel talán gördülékenyebbé válik a beutalási rendszer mechanizmusa. Így az esetleges lemondások esetén gyors cserék közbeiktatásával az üdülők jobb kihasználtságát is el tudjuk érni.

Az előbbiekhöz hasonlóan jó eredményt várunk a személyi állomány rendszeres szűrésének megszervezésétől, az egészségügyi felvilágosító munka helyi igényeknek megfelelően központi irányításától is. Célunk továbbá, hogy biztosítsuk a bv. egészségügyi szolgálata számára – egészségügyi illetékességben – a szakigazgatási képviselőt minden olyan hivatalnál, szervnél, intézménynél, amelynél ez az együttműködés a megfelelő szakmai tevékenység kifejtéséhez feltétlenül szükséges. Fentiek értelmében kötelességünknek érezzük azt is,

hogy az egészségügyi dolgozók számára továbbképzések, konzultációk formájában lehetőséget adjunk szakmai színvonaluk állandó fejlesztésére, hogy az orvostudomány mindenkori szintjének megfelelően láthassák el betegeiket, így a személyi állomány minden rászoruló tagját is.

Összefoglalva az eddig leírtakat, megállapítható, hogy a személyi állomány egészségi állapotának ügyében számos tennivaló akad. Tovább kell fejlesztenünk az egészségügyi alkalmassági követelményrendszert, ugyanígy a meglévő szervezeti keretek között a gyógyító-megelőző ellátás, a szűrővizsgálatok, és a gondozás rendszerét. Egységes módszert kell kidolgoznunk az egészséget legnagyobb mértékben befolyásoló betegségek megelőzésére, azok korai felismerésére, kezelésére, gondozására és utókezelésére. Nagy segítséget nyújtana ebben a börtönszemélyzet speciális helyzetének, élet- és munkakörülményeinek módszeres szociográfiai vizsgálata. Tudvalevő, hogy minden szakmának megvannak a sajátos ártalmai, s ez alól a büntetésvégrehajtás sem kivétel.

Dr. Heylmann Katalin

Ove Rainer svéd igazságügyminiszter, aki dr. Markója Imre igazságügyminiszter meghívására hivatalos látogatást tett hazánkban, felkereste a Fiatalokorúk Börtönét és Fogházát.

Vincze Tamás bv. ezredes, intézetparancsnok tájékoztatója után a svéd igazságügyminiszter Bonifert Ádám miniszterhelyettes, Nagy Tibor bv. vezérőrnagy, országos parancsnok társaságában megtekintette az intézetet. Megnézték az elhelyezési körleteket, az oktatási, kulturális, sportlétesítményeket, hosszan időztek a pszichológiai laboratóriumban, majd a különböző munkahelyekre mentek.

A Svéd Királyság igazságügyminisztere a látottakról, a tapasztaltakról kedvezően nyilatkozott, őszinte elismerését fejezte ki a magyar büntetésvégrehajtásnak a fiatalokú bűnelkövetők átnevelése érdekében tett erőfeszítéseit.

| *Nődolgozóink lehetőségei*

Hazánk jelenkori társadalmi viszonyait meghatározza pártunk nőpolitikája. Az 1980. évi népszámlálási adatokból kitűnik, hogy a nők aránya hazánkban 51,5 százalék. A munkavállalási korban 79 százalékuk dolgozik. Az aktív keresőknek pedig 45 százaléka nő. A családban, a közéletben növekvő hozzáértéssel, tiszteletreméltó szorgalommal és becsülettel teljesítik a rájuk háruló kötelezettségeket.

Az MSZMP Központi Bizottsága 1970. február 18–19-i ülésén megvizsgálta a nők politikai, gazdasági, szociális helyzetét és irányelveket dolgozott ki javításukra. A KB határozata alapján a különböző társadalmi szervek további irányelveket adtak ki, a kormány pedig az 1013/1970. számú határozatában megjelölte az intézmények vezetőinek ezzel kapcsolatos feladatait.

A párthatározat megjelenését követő időszakban számos központi és helyi intézkedés született a nők helyzetének javítása érdekében. Az MSZMP XII. kongresszusa kedvezőnek ítélte ezeket a változásokat, azonban határozatában megállapította, hogy tovább kell javítani azokat a gazdasági, kulturális, tudati és jogi feltételeket, amelyek segítik a nők egyenlő esélyeinek érvényesülését; megkülönböztetett gondot kell fordítani a nők szakképzettségének emelésére; növelni kell a nők arányát a vezető posztokon

és a választott tisztségekben. E határozat megállapításai elsősorban a munkahelyi vezetők részére jelölik meg azokat a feladatokat, melyek biztosítják pártunk nőpolitikájának megvalósulását.

Az igazságügyi szervezetben dolgozó nők helyzetét nem lehet függetlenül vizsgálni az egész társadalomban tett intézkedések és az igazságügyi testület egészét érintő munka- és életkörülmények figyelembevételével. Az elmúlt időszakban az igazságügyi dolgozók társadalmi, erkölcsi, és anyagi megbecsülése nagymértékben növekedett és a kormány is számos olyan intézkedést hozott – mint pl.: a gyermekgondozási segély bevezetése, a családi pótlék többszöri emelése, a szolgáltatások színvonalának növelése stb. –, amelyek az igazságügyi dolgozó nők helyzetét is jelentősen javították. Sokat tettünk munkatársnőink munkahelyi körülményeinek javítására, megbecsülésük minden irányú növelésére, szakmai- és politikai képzésük fokozására, vezetővé válásuk elősegítésére. Mindezek az eredmények elsősorban annak köszönhetőek, hogy az Igazságügyi Minisztérium párt- és állami vezetése, valamint az igazságügyi szervek vezetői munkájuk fontos részének tekintik a nőkérdéssel való rendszeres foglalkozást.

A büntetvégrehajtási testületnél a nők aránya — a testület jellegéből adódóan — a civil területekhez viszonyítva alacsony. A hivatásos és kinevezett polgári alkalmazottak csupán 14 százaléka nő. Az intézeteknél és vállalatoknál dolgozó szerződéses polgári alkalmazott nők száma nem haladja meg a 760-at. A büntetvégrehajtás szinte valamennyi munkakörében és beosztásában dolgoznak nők; van női felügyelő, nevelő, szolgálatvezető, parancsnok, művezető, orvos, osztályvezető és még lehetne sorolni. Gondjaik, helyzetük, sajtóságos figyelmet igényel vezetőik, munkatársaik részéről.

Nődolgozóink szakmai képzettségi színvonala folyamatosan emelkedik, ami pozitívan hat vezetővé válásukra. 1972 óta — többek között — a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán 31-en, a Rendőrtiszti Főiskolán 25-en fejezték be eredményesen tanulmányaikat és töltenek be tiszti beosztást. A cél tudatos kádernevelő és oktatási munka eredményeként az 1983/84. oktatási évre a felsőfokú tanintézetekbe beiskolázottak 39 százaléka nő. Szakmai felkészültségük egyenértékű az azonos gyakorlattal rendelkező férfiakéval, és a vezető beosztást betöltő nők száma évek óta emelkedik.

Évről évre nő azoknak a nőknek a száma, akik a munka melletti tanulás fáradalmait is vállalva, gyakran második diplomájukat szerzik meg, hogy a büntetvégrehajtás számára nélkülözhetetlen szakképzettséggel rendelkezzenek. Olyan munkakörök is vannak, melyeknél bizonyos mértékű „elnőiesedés” tapasztalható, a társadalom egyéb területeihez hasonlóan. Ilyen például: a nevelői, a pszichológusi munkakör. Ez a helyzet a vezetők részéről a korábbinál sajtóságosabb feladatok megoldását kívánja, a nők spe-

ciális helyzetének és a munkaköri feladatok megoldásának együttes szemléletét igényli.

Külön figyelmet érdemel, hogy az utóbbi években nőtt a büntetvégrehajtásnál dolgozó családtagok (feleségek, gyerekek) száma, ami elsősorban a szolgálat szervezésnél igényli a vezetők megértését. Sajtóságos helyzetben (és nem kis számmal) vannak azok a női dolgozók, akik mint polgári alkalmazottak vállalatainknál közvetve vagy közvetlenül végzik az elítéltek munkáltatását. A büntetvégrehajtás szemontjából alapvető feladat hárul rájuk, ezért problémáik megértése, megoldása, munkahelyi körülményeik javítása fontos feladatot jelent.

Az elmúlt évek során rendszeressé tettük, hogy a gyermekgondozási szabadságon lévő anyákat — amennyiben igénylik — bevonjuk a szakmai továbbképzésekbe, ezáltal a munkaterületükön történő változásokat figyelemmel tudják kísérni. Ez jelentős segítséget ad a gyermekgondozási szabadság letelte után újbóli munkába állásukhoz.

Nődolgozóink politikai képzettségének színvonala — hasonlóan a szakmai képzettséghez — folyamatosan emelkedik. Ez pozitívan hat aktivitásukra és közéletben való részvételükre. Megállapítható, hogy évről évre emelkedik a nők aránya a választott funkciókban, pártvezetőségekben, szakszervezeti bizottságokban, az ifjúsági szervezetek vezetőségeiben. Megbízataikat felelősséggel, hozzáértéssel és nagy aktivitással végzik.

A büntetvégrehajtási testület női és férfi beosztottainak erkölcsi-, anyagi megbecsülésében — azonos beosztás, rendfokozat, szolgálati idő, képzettség, és azonos színvonalú munkavégzés esetén — nincs különbség.

A gyermekgondozási szabadságról visszajövő nődolgozók illetményét olyan mértékben emelik, mintha folyamatosan dolgoztak volna.

Az ünnepekhez kötött különböző szintű elismerések adományozásánál a büntetésvégrehajtás vezetői kiemelt fontosságot tulajdonítanak a női dolgozók munkájának elismerésére. Az elismerésben részesített nődolgozók aránya minden évben magasabb, mint arányuk a teljes állományon belül.

Nődolgozóink közművelődésben való részvételében az elmúlt évek során nem tudtunk jelentősen előbbre lépni. Nődolgozóink családi feladatai, a hagyományok alakította úgynevezett női és anyai életvitelük ma még majdnem általános jelleggel akadályozzák a szabad időben szervezett közművelődési programokon való megjelenésüket. Egy 1983-ban végzett felmérés szerint csupán három (!) büntetésvégrehajtási intézetben (Váci Bv. Intézet, Szegedi Fegyház és Börtön, Sopronkőhidai Fegyház) tettek kísérletet és teremtettek lehetőséget arra, hogy TIT-előadások, gyermekprogramok, klubfoglalkozások stb. szervezésével nagyobb számban biztosítsák nődolgozóik közművelődésben való részvételét.

A jövőben erre a területre valamennyi intézet vezetőjének nagyobb gondot kell fordítani. Ez nem minden esetben közművelődési lehetőségek biztosítását, programok szervezését

jelenti csupán, hanem arra is szükség van, hogy felkeltsük (nődolgozóink igényét a szabad idő terhére végzett művelődés iránt, megértessük velük annak szükségességét.

Társadalmunkban ma már a nők helyzetét nem lehet és nem kell az egyes munkahelyek általános körülményeitől, munkahelyi légkörétől függetlenül vizsgálni. Ahol a helyes vezetői munkastílus következményeként a dolgozók szívesen és eredményesen végzik munkájukat, ahol mind anyagilag, mind erkölcsileg a dolgozók reális elvárásainak megfelelően történik a végzett munka elismerése, ott a nők helyzete is hasonló. A büntetésvégrehajtás vezetőinek feladata, hogy a munkavégzés körülményeit folyamatosan javítsák. Ennek jelen időszakban a korábbtól eltérő, minőségileg más módjai állnak rendelkezésre. Az anyagi keretek csökkentek, ezáltal megnőtt az emberi oldal jelentősége. Ez a vezetőktől a problémák időben történő felismerését, megértését és az adott lehetőségek szerinti megoldását igényli.

A nőkérdés nálunk közös ügy, ami annyit jelent, hogy az egész társadalom, annak minden szervezete, intézménye felelős az egyenjogúság megvalósításáért és továbbfejlesztéséért. Felelősök érte a nők is, hogy miként tudnak élni a lehetőségeikkel.

Hevényi Attila

| *Fiatalok a büntetésvégrehajtásnál*

A büntetésvégrehajtási testületnél dolgozó fiatalokról, helyzetükről és problémáikról manapság a különböző fórumokon egyre több szó esik. Ez a kérdés – kétségtelenül – az érdeklődés középpontjába került.

Mindez teljesen érthető akkor, ha megvizsgáljuk, hogy a 35 éven aluliak mekkora részt vállalnak a büntetésvégrehajtási feladatok megoldásából.

A büntetésvégrehajtási intézetekben, vállalatoknál és az Országos Parancsnokságon az 1982. évi adatok szerint több mint 1870 fiatal dolgozott. Ez azt jelenti, hogy az Országos Parancsnokságon 25, a büntetésvégrehajtási vállalatoknál 27, az intézeti állományúaknak pedig 43%-a volt 35 éven aluli.

Ezeknek a számoknak a tükrében jól érzékelhető, hogy a fiatalok a büntetésvégrehajtás állományának korántsem elhanyagolható hányadát képezik.

Csak ritka kivételként mondható el, hogy a büntetésvégrehajtáshoz kerülő fiatalok tudatos pályaválasztás eredményeként jutnak el a testülethez. A nagy többség ilyen vagy olyan módon „sodródik” a büntetésvégrehajtáshoz, legfeljebb csak fogalma van a munkáról, valójában nem is ismeri.

A közelmúltban lejátszódott „tömegkommunikációs nyitás” se hozta meg a kívánt eredményt, sőt bizonyos esetekben kifejezetten károsan hatott.

A megfelelő propagandatevékenység hiányában nem csoda, ha egyrészt a tájékozatlan fiatalok nem jönnek hozzánk, másrészt a hozzánk kerülőket nem sikerül megtartani az állomány kötelékében.

Természetesen rendelkezésünkre állnak olyan eszközök is, amelyekkel nagy mértékben elő lehet segíteni a fiatalok büntetésvégrehajtási testülethez kerülését.

Ilyen pályázati- és ösztöndíjrendszer, állományba vétel, amelyekkel a büntetésvégrehajtás felsőfokú szakemberszükséglete tervszerűen és folyamatosan biztosítható.

Sajnos ezeket az eszközöket azonban az eddig eltelt időszakban nem sikerült a szükséges mértékben kihasználni:

– mindössze 7 ösztöndíjszerződést kötött a büntetésvégrehajtás, sőt ebből 4 szerződés felbontásra is került;

– az állományba vétel eszközével még ritkábban élt, mindössze 4 esetben.

A jövőben a következő feladatok végrehajtása vár a büntetésvégrehajtási testületre az utánpótlás tervszerű biztosítása érdekében:

1. Átdolgozás előtt áll a pályázati- és ösztöndíj-szerződésről, valamint az állományba vételről szóló országos parancsnoki utasítás. Ennek eredményeként a pályázati és ösztöndíj-

rendszer korszerűsítése, bővítése, szélesebb körben történő alkalmazása várható.

2. Elkészült a felsőoktatási intézmények végzős hallgatói számára szolgáló tájékoztató, amely a büntetés-végrehajtási munkát hivatott megismertetni, népszerűsíteni és vonzóvá tenni. Ennek érdekében szorosabb kapcsolatot kell kialakítani az egyetemekkel és főiskolákkal.

E két feladat maradéktalan végrehajtása annál is inkább külön jelentőséggel bír, mert a jövőben a büntetés-végrehajtás felsőfokú szakemberszükségletét nem elsősorban belső képzéssel, hanem pályakezdő szakemberek felvételével kell kielégíteni.

3. A Honvédelmi Bizottság határozata lehetőséget ad 50–50 fő sorállományú fiatal büntetés-végrehajtási állományba vételére. A toborzás és a sorállományúak fogadására történő felkészülés folyamatban van.

*

A büntetés-végrehajtási testület kiemelt figyelmet fordít a fiatalok, különösen pedig a pályakezdők beilleszkedésére, munkába állásuk és a hivatás elsajátításának megkönnyítésére, anyagi, szociális problémák megoldására, a testület kötelékében való megtartásukra.

Ezt a célt szolgálta az instruktori rendszer, amelyet 1981-ben vezettek be, jöhetnek néhány intézetben már komoly hagyományai voltak a fiatalok patronálásának.

Az instruktori rendszer kétéves működése során szerzett tapasztalatok kedvezőek, az instruktorok tevékenysége alapján beváltotta a hozzá fűzött reményeket.

A jövőben változatlanul nagy figyelmet kell fordítani azonban a rend-

szer fejlesztésére, s folyamatosan kell ellenőrizni, értékelní az instruktorok tevékenységét.

*

Az új dolgozók beilleszkedése a kötelekben való megtartása korántsem egyszerű feladat, amit bizonyít az a tény is, hogy a fiatalok egy nagy része már a 6 hónapos (tiszthelyettes), illetve 1 éves (tiszt) próbaidő alatt leszerel. A korábbi években – és még jelenleg is – magas a büntetés-végrehajtási testülettől a próbaidő alatt megváló fiatalok száma. Ezen a téren sajnos – az instruktori rendszer bevezetése ellenére sem – történt lényeges előrelépés.

Az 1982. évi adatok szerint összesen 40 fő szerelt le a próbaidő alatt, – valamennyien 26–32 életév közöttiek. (Ez az összes leszerelések pontosan egyharmada.)

A leszerelések okai között a leggyakrabban a következők szerepeltek:

- nem tudott beilleszkedni 5 fő
- a büntetés-végrehajtási munkát nem tudta hivatásának választani 9 fő
- alkalmatlan a büntetés-végrehajtási munkára 7 fő

Ezek az okok egyrészt a felvételi munka hiányosságait, másrészt az instruktori rendszer esetleges zavarait jelzik.

*

A fiataloknál az egyik legsarkalatosabb kérdés az, hogy milyen perspektívát tud a büntetés-végrehajtás nyújtani.

1. Ezen a téren elsősorban a továbbtanulási lehetőséget kell kiemelni. A korábbi években a fiataloknak szinte korlátlan lehetőségük volt felsőfokú tanulmányok folytatására, ez az igény ugyanis egybeesett a büntetés-végrehaj-

tás felsőfokú szakemberállományának csaknem teljes hiányával. Ezt a szakemberhiányt – viszonylag rövid idő alatt – a belső erőből történő gyors ütemű iskoláztatással sikerült pótolni. A tömeges iskoláztatás eredményeként ma már a tiszti állomány 80%-a rendelkezik a képesítési előírások szerinti felsőfokú végzettséggel.

Ezért a jövőben a továbbtanulás perspektívája:

a) Változatlanul lehetőség van felsőfokú tanulmányok folytatására, de csak a büntetvégrehajtás szükségleteinek, megnövekedett igényeinek megfelelő oktatási intézményekben és számban. Ennek oka az, hogy a korábbi években bizonyos területeken túlképzés történt, míg főleg pénzügyi, anyagi, műszaki területen nincs elég szakember. Ezért nem indul a 83/84-es tanévben levelező oktatás a Rendőrtiszti Főiskolán, hasonlóképpen szünetel a 4 éves oktatás a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán is. Továbbra is beiskolázzuk azonban a fiatalokat a Pénzügyi és Számviteli Főiskolára – bár nem olyan nagy számban mint korábban –, valamint évente 3 hallgatót a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolára.

b) Mivel a tömeges képzéssel szemben a minőségi tényezőkre helyeződött át a hangsúly, a következő években előtérbe kerül a tisztek posztgraduális képzése.

A nem pedagógiai végzettségű nevelők a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola pedagógiai szakán, a gyógyító-nevelő csoportok nevelői pedig a Bárczy Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskola pszicho-pedagógiai szakán tanulhatnak tovább. Emellett lehetőség van más egyetemeken is másoddiplomásként tanulmányok folytatására (például: jogi egyetem), vagy kiegészítő végzésére (például: pedagógia, szociológia).

c) Feltétel nélkül támogatja a büntetvégrehajtási testület a középiskolai tanulmányok folytatását annál is inkább, mert a középiskolai végzettségű fiatalok száma kevés.

Ez két szempontból is lényeges:

– egyrészt azért, mert a középiskolai végzettségű fiatalok képezik a tiszthelyettesi állomány utánpótlását,
– másrészt ők jelentik a belső erőből történő felsőfokú iskoláztatás tartalékait is.

Kétségtelen, hogy a középiskolai tanulmányok folytatásához e pillanatban még nem fűződik az állomány tagjainak különösebb érdeke. Ezért az anyagi és erkölcsi ösztönzők rendszerének kidolgozása megkezdődött.

d) A vállalati állományban dolgozó fiatalok – a fent már említett lehetőségeken túl – központilag és helyileg szervezett szakmai továbbképzéseken (főleg termelésirányítói tanfolyamokon) vehetnek részt. Ha megvizsgáljuk a káderutánpótlási- és fejlesztési terveket akkor azt tapasztaljuk, hogy a tervekben szereplők általában fele, háromnegyede 35 éven aluli fiatal.

1982-ben például a tervezettek 50 százaléka volt 35 éven aluli fiatal, a terven kívül lezajlott kádercserék folyamán pedig arányuk meghaladta a 44 százalékot.

Így a tavalyi év végén az Országos Parancsnokságon egy, a büntetvégrehajtási intézetekben 53 fiatal dolgozott mint vezető. Örvendetes változás emellett az, hogy a büntetvégrehajtási vállalatoknál is fiatalodott az utóbbi években a vezetői állomány, ma már körülbelül 50 fiatal dolgozik vezető beosztásban.

Természetesen az előmenetel terén is vannak problémák. Ilyen például az, hogy a Rendőrtiszti Főiskola elvégzése után az adott intézetben esetleg

nincs tisztí beosztás vagy hogy a Kun Béla Zászlóképző Iskola elvégzése esetén nem feltétlenül lesz a fiatalból zászlós. Ezért is jogos igény az, hogy elsősorban azok kapjanak továbbtanulási lehetőséget, akik számára az iskolai végzettségnek megfelelő munkát, beosztást, illetve rendfokozatot kaphatnak.

Lehetőség van arra is, hogy elméleti és gyakorlati tudásukról, felkészültségükről pályázatokon (például Alkotó Ifjúság), az Államigazgatási és Igazságügyi Ifjúsági Napokon, valamint a szakmai konferenciákon adjanak számot. Publikálási lehetőségük is van a Jogpolitikában, a Módszertani füzetekben és egyéb más büntetésvégrehajtási kiadványokban.

A perspektíva hiánya, az esetleges munkahelyi problémák a fiatalokat gyakran arra készítik, hogy – esetleg több éves szolgálat után – megváljanak a büntetésvégrehajtási testülettől. 1982-ben közel 60-an szereltek le ilyen módon. Ebből 48-an (81 százalék) 35 éven aluli olyan fiatal volt, akik mögött már 5–6 éves büntetésvégrehajtási szolgálati viszony állt. E körülmény mélyebb elemzése, a távozás valóságos okainak feltárása, valamint a szükséges intézkedések megteremtése igen sürgős és hasznos lenne.

*

Ami a büntetésvégrehajtásnál dolgozó fiatalok anyagi-erkölcsi elismerését illeti, elmondhatjuk, hogy ezen a téren az átlagnál jobb a helyzet. A pályakezdő és a rövid munkaviszonnyal rendelkező fiatalok számára kétségtelenül a kedvezőbb anyagi feltételek jelentik az egyik fő vonzerőt. Ugyanakkor a hosszabb munkaviszonnyal rendelkező polgári munkavállalók anyagi helyzete és a büntetésvégrehaj-

tási testület által nyújtott anyagi lehetőségek között – főleg a vállalati állomány esetében – már nincs ekkora különbség. A fiatalok differenciált bérezésre vonatkozó korábbi igénye tárlkozott az Országos Parancsnokság törekvéseivel. Ezért olyan bérezési gyakorlat van kialakulóban, amely szerint az életkori különbségeket a korpótlék és a rendfokozati illetmény fejezi ki, míg a beosztási illetmény a végzett munka mennyiségéhez és minőségéhez igazodik.

A bérfeszültségek elkerülése érdekében a vezetés az utóbbi időben számos központi intézkedést tett: először a tiszthelyettesek és az alacsony beosztású tisztek, majd az egészségügyi dolgozók, valamint a többi tiszt bérét rendezték.

1983-ban a polgári állományúaknál nyolc százalékos emelést hajtottak végre.

Az intézkedések hatásaként ma már az intézeti hivatásos állományúak jövedelemszintje megfelel más fegyveres erők és testületek jövedelemszintjének, a vállalati hivatásos állományúak és a polgári állományúak jövedelemszintje pedig – a preferált bérfeljesztések eredményeként – megközelítette az azonos vagy hasonló beosztású intézeti hivatásos állományát.

A fiatalokat a büntetésvégrehajtás vezetése nagy számban részesíti az anyagi és erkölcsi elismerés különböző formáiban. Ez utóbbi kapcsán is felmerült az a jogos igény, hogy az erkölcsi elismerés esetében is differenciálni kell. Ki kell szűrni a meghatározott idő után automatikusan adott elismeréseket és bátrabban kell élni a különböző jutalmazási lehetőségekkel.

*

A fiatalok szociális problémái közül legégetőbb a lakáskérdés. A lakás-gondok megoldására a büntetésvégre-hajtás jelentős anyagi erőfeszítéseket tett és tesz. Míg vidéken a lakáshelyzet a társadalmi átlagnál lényegesen jobb és az intézetek reális perspektívát tud-nak nyújtani a lakásprobléma megol-dására, addig Budapesten az átlagnak megfelelő.

Remélhetően a jövőben a budapes-ti feszültségek is várhatóan enyhülni fognak (Pók utca).

Egyéb más szociális kérdésekben (óvodai, bölcsődei elhelyezés, üdülés, egészségügyi ellátás) igen jó a helyzet.

Az Igazságügyi Minisztérium Ifjú-sági Bizottsága rendszeresen és nagy számban részesíti a büntetésvégre-hajtási fiatalokat is vissza nem térítendő segélyben például házasságkötés, gyer-mekszületés stb. esetén.

*

A büntetésvégrehajtási testületben ma már kiegyensúlyozott, színvonalas if-

júságpolitikai tevékenység folyik. En-nek egyik feltétele a büntetésvégrehaj-tási vezetők és fiatalok jogairól és kö-telességeiről szóló 058/1973. számú OPK parancs kibocsátása, másrészt az ifjúságfelelősi hálózat megteremté-se volt. Kialakultak tehát az ifjúságpo-litikai célok megvalósításának jogi, szervezeti feltételei, rendelkezésre áll-nak a szükséges anyagi eszközök, kialakultak a gyakorlati tevékenység főbb formái, fórumai és módszerei.

*, „A fiatalok kezdeményező készsé-gére, az új iránti fogékonyságára, lend-ületére, egészséges becsvágyára szá-mítanunk kell az igazságszolgáltatás továbbfejlesztésében is. Olyan erő ez, amelyről nem mondhatunk le. Ezt az erőt felszínre hozni, teret engedni kezdeményezéseinek ebben látjuk az igazságügyi ifjúságpolitika még maga-sabb szintre emelésének egyik legfon-tosabb lehetőségét.”

Dr. Langó Katalin

Felhasznált irodalom:

1. Dr. Petrik Ferenc beszámolója a III. Országos Igazságügyi Ifjúsági Par-lamenten (1982.)

2. Nagy Tibor beszámolója az Or-szágos Parancsnokság IV. Ifjúsági Parlamentjén (1982.)

3. 058/1973. számú OPK Parancs

4. Jelentés az instruktori rendszer működésének tapasztalatairól (1982.)

5. Jelentés az IM büntetésvégre-hajtási testület hivatásos állományá-nak 1982. évi fluktuációjának vizsgá-latáról (1983.)

6. Jelentés a büntetésvégrehajtási testület felvételi munkájának gyakor-

latáról, javaslat a felvételi, valamint utánpótlási munka továbbfejlesztésére (1983.)

7. Jelentés a felsőfokú végzettségű szakemberek helyzetéről, javaslat a felvételük érdekében szükséges intéz-kedésekre és a szakembereknek a bü-ntetésvégrehajtási testülethez kötődésé-nek erősítésére (1981.)

8. Előterjesztés a büntetésvégrehaj-tási testület 1982. évi kádercseréiről és az 1983. évi kádercseretervre. (1982.)

9. A költségvetési és a vállalati ál-lományú dolgozók jövedelmi viszonyai (1982.)

10. Jelentés az 1982/83. évi oktatási terv végrehajtásáról, javaslat az 1983/84. évi oktatási tervre (1983.)

*Dr. Petrik Ferenc igazságügyminiszter-helyettes beszámolója a III. Országos Igazságügyi Ifjúsági Parla-menten

Nyugdíjasaink helyzete

A nyugdíjkorhatár közeledtével mind többet foglalkoztatja az embert az a gondolat, hogy hogyan is lesz tovább... Nem kell majd reggel korán kelni, készülni a szolgálatra, tervezni az aznapi és a későbbi teendőket, feladatokat. Nem kell majd dolgozni, munkába járni. Az átállás azonban nem könnyű, hiszen a 35–40 vagy esetenként még ennél is több munkában eltöltött év alatt az ember kialakított egy életrendet maga és környezete számára.

A nyugdíjazás után ezen természetesen változtatni szükséges, mégpedig megfontoltan, hiszen figyelembe kell venni, hogy társadalmi és családi feladataink megváltoztak. Ehhez segítséget nyújthat és nyújt is a munkahely, a kollektíva.

A kapcsolat a munkahely és a nyugdíjas között többnyire nem szakad meg. Az intézetek keresik az utat, hogy az idős emberek hogyan adhatnák át tapasztalataikat a fiatalabbaknak úgy, hogy közben figyelemmel kísérhessék munkájukat. Van, ahol a KISZ-tagságot, a Vöröskereszt helyi aktíváit is bevonják a kapcsolattartásba, de találkozunk olyan intézettel is, ahol a szolgálati ágak feladata foglalkozni a nyugdíjasokkal. Rendszeres időközönként az intézeti látogatáson és beszélgetésen is részt vesznek. Ezekon a beszélgetéseken kicse-

rélük nézeteiket, tapasztalataikat. Elmondják a régi szolgálati tevékenységet, az akkori nehézségeket, problémákat, a fiatalok viszont a jelenlegi életüket mutatják be elődeiknek. A nyugállományúak közül sokan végeznek elismerésre méltó párt- és társadalmi munkát, de vannak olyanok is, akik visszajönnek régi szolgálati helyükre dolgozni.

Budapesten közel 680 nyugdíjast tartanak számon. Részben az Országos Parancsnokságon, részben pedig a budapesti intézetekben teljesítettek szolgálatot. Vannak azonban olyanok is, akik a nyugállományba helyezésüket követően költöztek a fővárosba. Velük a kapcsolatot részben az Országos Parancsnokságon működő Nyugdíjas Bizottság, illetve az Országos Parancsnokság különböző szakosztályai, valamint pedig az egyes intézetek tartják.

A Nyugdíjas Bizottság rendszeresen programokat szervez. A kirándulások és a látogatások is fórumai a találkozásnak, problémáik elmondásának. A bizottság kezdeményezésére ügyes-bajos dolgaik intézéshez segítséget nyújtunk. Nyugdíjasaink számára fogadónapot jelöltünk meg, amikor a személyzeti és oktatási osztály foglalkozik gondoljaikkal. A pénzügyi osztály rendszeresen – az aktualitásoknak megfelelően – írásos tájékoztatót

ad ki a nyugdíjasok részére. Az egyes szakosztályok pedig látogatást szerveznek, s időnként az osztály ünnepségeire is meghívják őket.

Az Országos Parancsnokság vezetése az előbb kapcsolattartás érdekében megbízást adott a Nyugdíjas Bizottság vezetőjének, hogy látogasson el az intézetekbe, s keressen fel az ottani vezetővel együtt néhány régi kollégát.

Anyagi segítséget a 3455/1971. Korm. számú határozat 28. pontjában kapott felhatalmazás alapján az igazságügyminiszter elvtárs által a 22/1971. (VI. 1.) Korm. számú rendeletben megállapított jogkörében kivételes nyugellátásban részesíti a korábban nyugdíjazott, kimagasló érdemeket szerzett, és szociális helyzetük-nél fogva rászoruló hivatásos állományúakat. Így került sor

1979-ben	49
1980-ban	51
1981-ben	41
1982-ben	49
1983. I–III. negyedében	35

alacsony nyugdíjjal rendelkező – volt hivatásos testületi tag – nyugdíjösszegének átlagosan havi 200 forintos emelésére.

Az anyagi és szociális helyzetük-nél fogva rászorulókat az – Országos Parancsnokság segélykerete terhére – az országos parancsnok elvtárs 1000–2000 forint közötti egyszeri juttatásban részesíti.

A budapesti nyugdíjasok egészségének ellátása – az Országos Parancsnokságon – rendszeres. Itt vesznek részt a fogászati szakrendelésen. Az egyéb gyógykezeléseket a BM Korvin Ottó Kórházban és Rendelőintézetben vehetik igénybe nyugdíjasaink. Amennyiben szükségessé válik, kórházi ellátásukról is gondoskodnak és részükre a további szanatóriumi kezelést is biztosítják. Pihenésükhöz, ki-kapcsolódásukhoz üdülési beutalókat kapnak.

Kedves kötelességünk-ké vált az utóbbi időben, hogy a nyugdíjasokat az Országos Parancsnokságon és az intézetek nyugalmazott parancsnokait születésnapjuk kerek évfordulója alkalmából – szerény tárgyjutalom kíséretében – meglátogatjuk, és köszöntjük.

Nyugdíjasainkról – szerény lehetőségeink ellenére is – gondoskodunk. Eredményeinkkel azonban nem lehetünk elégedettek, hiszen az ember számára az anyagi segítségnél is többet jelent a jó szó, az emberek közötti szoros elvtársi-baráti kapcsolat. Nyugdíjasaink számára e kapcsolatok – a munkából kiválás következtében – csökkentek. Gyermekük család alapítottak, szüleiktől többnyire távol laknak, tehát családi életük is változott. Érthető tehát, hogy tőlünk aktív dolgozóktól nagyobb odafigyelést, törődést és szeretetet várnak.

Ungváriné Papp Mária

Törzsgyakorlat *a Szegedi Fegyház és Börtönben*

Az elmúlt évtizedekben szinte a világ minden táján gyakorivá váltak a különböző célzatú terrorcselekmények. Az elkövetési módokat tekintve igen széles skálát mutatnak a cselekmények: kiterjednek repülőgép-eltérítésre, emberrablásra, bankrablásra, és nem utolsósorban börtönökben elkövetett terrorcselekményekre is, túsok fogva tartására.

A tömegkommunikációs eszközök fejlettsége, a hírközlés gyorsasága, a büntetésvégrehajtási intézetekben a rádió hallgatásának általánossá tétele, a televízió gyakori nézése megteremtette annak lehetőségét, hogy fogva tartott személyek is gyorsan „tájékozódjanak” a világban előforduló terrorcselekményekről, az elkövetés körülményeiről. Az így kialakult helyzet – sokszor az elkövetés módszereinek a megismerése is – ötleteket adhat a fogva tartottaknak is hasonló cselekmények elkövetéséhez.

Ezek a körülmények szükségessé tették, hogy a témával foglalkozzuk. Mielőtt azonban a részletekbe bocsátkoznánk, szükséges néhány fogalmat tisztázni.

„A magyar nyelv értelmező szótára” a következőket írja:

- a) terror – kegyetlen, kíméletlen, erőszakos módszer, eljárás, bánásmód, megfélemlítés... egyénnel szemben;
- b) terrorista – terrorcselekmények végrehajtója, részese. Olyan személy, aki erőszakos fellépéssel, fenyegetéssel, a kényszerítés eszközeivel, mások megfélemlítésével törekszik célja elérésére;
- c) terrorizál – erőszakos fellépéssel vagy ilyen cselekedetekkel megfélemlít, rettegésben tart valakit vagy valakiket;
- d) tús – valamely erőszakos személy – terrorista – által, többnyire zsarolás végett fogva tartott személy.

Az értelmező szótárból kiemelt megfogalmazások mutatják, hogy a terrorcselekmény személynek vagy személyeknek rendkívül brutális, kegyetlen magatartása, mert igen sok esetben véten személyek életének kioltásával, megfélemlítéssel akarják céljaikat elérni. A börtönnel összefüggésben ismert terrorcselekmények általában arra irányulnak, hogy a börtönt és az országot elhagyhassák, kivonják magukat az igazságszolgáltatás alól, hogy a bűncselekményekért kiszabott büntetésüket ne kelljen letölteni.

*

Az utóbbi időben elterjedt terrorakciók megakadályozására az egész világon nagy erőfeszítéseket tesznek. Az elkövetett cselekményeket széles körben elemzik és értékelik. E cikk keretében elsősorban a börtönben előforduló terrorcselekménnyel foglalkozom.

Az ilyen bűncselekmény jellegzetessége mindenekelőtt az, hogy a túsok helyzete olyan kényszerszituációt teremt, amelyben a döntést viszonylag rövid időn belül meg kell hozni. A terroristák feltételezett célja a minél gyorsabb szökés vagy menekülés.

A tettesek a bűncselekmény elkövetéséhez azért szednek túsokat, hogy a szabad elvonulást, a meneküléshez gépjárművet, repülőgépet nem utolsósorban pénzt szerezzenek, „követeljenek”.

Akcióra készen...

A túsfogással összefüggő terrorcselekmények jellemző, általánosítható sajátosságait az alábbiak szerint lehet összefoglalni:

- előre kidolgozott, jól előkészített terv alapján tervezik végrehajtani a terrorcselekményt;
- a terroristák céljaik elérése érdekében konkrét politikai, anyagi és egyéb követelésekkel lépnek fel. Követeléseik teljesítésére túsokat fognak;
- a terroristák a terrorcselekmények végrehajtásakor nem kímélik sem mások, sem saját életüket;
- az előre kidolgozott tervekhez általában mereven ragaszkodnak, követeléseiket telefonon, szóban vagy írásban juttatják el. Zsarolással, fenyegetésekkel igyekeznek érvényt szerezni követeléseiknek, a teljesítésre általában igen rövid határidőt jelölnek meg;
- a cselekménnyel a hatóságokat igyekeznek kész tények elé állítani. A terrorista csoport tevékenységét és a túsok helyzetét titkolja.

Összegezve megállapítható, hogy a terrorcsoportok az akciók végrehajtásához változatos módszereket alkalmaznak. Az elmúlt évek során nem fordultak elő olyan terrorcselekmények, amelyek a módszerek teljes azonosságát mutatták volna. Vannak bizonyos fokú hasonlatosságok, de a módszert mindig az adott cselekmény körülményei szerint határozzák meg.

E bevezető után nézzünk körül konkrétan hazai tájainkon. A Magyar Népköztársaságban törvényes rend van. A közrend és a közbiztonság szilárd. Ennek ellenére azonban fel kell készülnünk arra, hogy megelőzzük – a nyugati országokban oly gyakori – terrorcselekmények előfordulását, és gyorsan hatékonyan tudjunk intézkedni, ha az szükséges.

A terrorcselekmények felszámolását elsősorban a tárgyalásos módszer alkalmazásával emberáldozatok nélkül célszerű végrehajtani. Ha ez nem lehetséges, akkor erőszak alkalmazásával kell biztosítani a terrorcselekmény felszámolását, a túsok kiszabadítását. Az ilyen jellegű feladatok végrehajtására megvannak a megfelelő módszereink. Ezek alkalmazását mutattuk be a Szegedi Fegyház és Börtönben végrehajtott gyakorlat során.

A magyar büntetésvégrehajtásnál ez ideig nem történt terrorcselekmény. De nem hagyhatom említés nélkül azt, hogy 1974 szeptemberében a Fővárosi Büntetésvégrehajtási Intézet II-es objektumában kis híján sor került terrorcselekményre. Az épületben elhelyezett előzetesen letartóztatottak előkészületeket tettek arra, hogy felfegyverkezve túsul ejtsék a Budapesti Katonai Bíróság elnökét és bíráit. Hogy erre nem kerülhetett sor az a véletlennek szerencsés összejátszása és a személyi állomány helyes magatartása miatt történt meg.

*

A közelmúltban a Belügyminisztérium Országos Rendőrfőkapitányság vezetője és a Büntetésvégrehajtás Országos Parancsnoka együttműködési megállapodást írt alá, amely lerakta a büntetésvégrehajtás és a rendőrség együttműködésének új alapjait a rendkívüli események ideje alatti együttműködés terén. Ennek gyakorlati végrehajtását, illetve egyik lehetséges variációját mutattuk be a Szegedi Fegyház és Börtönben megtartott törzsfoglalkozás keretében. A cél az volt, hogy gyakoroltassuk a Szegedi Fegyház és Börtön parancsnoki törzsét, személyi állományát feltételezett terrorcselekmény felszámolására. A gyakorlatban való közreműködésre – az együttműködés gyakorlása érdekében – felkértük a Csongrád megyei Rendőrfőkapitányság Karhatalmi Operatív törzsét, a Belügyminisztérium Forradalmi Rendőri Ezred akciócsoportját.

A törzsgyakorlat során arra törekedtünk, hogy kellőképpen érzékelhető legyen:

- a büntetésvégrehajtási intézet saját erőinek és eszközeinek igénybevételével milyen mélységig képes a bekövetkezett rendkívüli események felszámolásában részt venni, és ennek során milyen intézkedéseket kell kiadni, s az intézkedések alapján milyen feladatok végrehajtása szükséges.
- az intézet parancsnokának és törzsének az együttműködő szervek vezetőivel és törzsével milyen kapcsolatot kell kialakítani, hogyan kell együttműködni terrorcselekmény felszámolásában;

- a Belügyminisztérium Forradalmi Rendőri Ezred akciócsoportja milyen felkészültséggel, eszközökkel és módszerekkel rendelkezik ahhoz, hogy aktívan tevékenykedhessen börtönön belül előfordult terrorcselekmény felszámolásában.

A gyakorlatot a Szegedi Fegyház és Börtönben 1983. június 13-án 10.00-tól 14.00 óráig megtartottuk. Bemutattuk azokat a terrorcselekmény felszámolásakor végrehajtandó legfontosabb feladatokat, amelyek a rendkívüli esemény megszakítását biztosítják.

A gyakorlaton a büntetésvégrehajtási intézetek parancsnokain kívül részt vettek az Igazságügyi Minisztérium vezetői, a Csongrád megyei párt-és állami szervek illetékes vezetői. Az előjárók és az intézetparancsnokok egyöntetűen azt állapították meg: a gyakorlat a célját elérte, mert jól érzékeltette, hogy

Eligazítás bevetés előtt

- az intézet parancsnokának és törzsének, az őrség vezetőinek milyen előzetes intézkedéseket kell kiadni börtönben bekövetkezett tűzfoгás esetén;
- a rendkívüli események felszámolására kiadott intézkedések sorrendjét hogyan célszerű kialakítani;
- a büntetésvégrehajtási intézet saját erőinek és eszközeinek igénybevételel milyen mélységig képes az intézetben belül bekövetkezett terrorcselekmény felszámolásában részt venni;
- a büntetésvégrehajtási intézetekben rendkívüli esemény megszakítása érdekében milyen biztonsági csoportokat kell létrehozni, azokat milyen eszközökkel kell ellátni, és milyen feladatok végrehajtására kell felkészíteni;

- az intézet parancsnokának és törzsének az együttműködő szervek vezetőivel milyen kapcsolatot kell kialakítani, hogyan kell együttműködni a terrorcselekmény felszámolásában;
- hogyan kell biztosítani a BM Forradalmi Rendőr Ezred akciócsoportjának tevékenységét, börtönben bekövetkezett túszfogas esetén;
- hogyan kell az intézet személyi állományának az elítéltek követeléseit teljesíteni, rendkívüli események előfordulásakor.

A gyakorlat részletes lefolyásáról nem szólok, hiszen ennek bemutatására e folyóirat lapjain nincs lehetőség. Nem utolsó sorban ezért is született meg az Országos Parancsnokság vezetésének az a döntése, hogy a gyakorlatról készüljön oktatófilm, képmagnó felhasználásával. A film elkészítésére a szükséges intézkedések megtörténtek, a felvételek elkészültek, a további munkálatokat a bv. filmstúdiója végzi. A film segítségével a személyi állományt ki lehet képezni arra, hogy mi a feladata súlyos rendkívüli esemény előfordulásakor.

*

Befejezésként hadd hangsúlyozzam újból azt, hogy a büntetésvégrehajtási intézetek biztonsága szilárd. Megítélésem szerint nincsenek meg az előfeltételek arra, hogy a fogva tartottak terrorcselekményt kövessenek el, túszoikat fogják. Ehhez azonban az kell, hogy a büntetésvégrehajtási intézetek személyi állománya mindenütt maradéktalanul teljesítse a jogszabályokban, a szabályzatokban és utasításokban előírt feladatait. Tartsa magas szinten a fogva tartottak fegyelmi helyzetét, biztosítsa az intézetekben a bánásmód törvényességét, mindennapi feladataik során kulturáltan hajtsák végre az elítéltekkel kapcsolatos intézkedéseket, és maradéktalanul biztosítsák a fogva tartottak anyagi, egészségügyi és pénzügyi ellátását. Ha ezeket az alapvető irányelveket a személyi állomány tevékenysége során mindig figyelembe veszi, nem alakulhatnak ki az intézetben olyan súlyos rendkívüli események, amelyek esetenként terrorcselekményekben csúcsondhatnak ki.

Mindezek ellenére szükséges, hogy az intézetek vezetése, törzse és személyi állománya fel legyen készítve rendkívüli események felszámolására. Ez pedig az évi oktatási feladatok színvonalas végrehajtásával, állandó tanulással a törzsfoglalkozások és gyakorlatok rendszeres megtartásával biztosítható.

Tusják János

Az informális csoportok működése és az elítéltek hatása társaikra

A büntetésvégrehajtás szakemberei – sok egyéb mellett – adósok még az elítélt informális csoportok keletkezésének felderítésével. Kevés megbízható adat áll rendelkezésünkre, hogy e minden intézetben fellelhető jelenséggel, szakszerűen és eredményesen harcoljunk. Pedig a gyakorlatban ezt nap mint nap érzékeljük, szinte már „tapintjuk”, de mindig kisiklik a kezünk közül. Egy-egy újabb „esemény” kapcsán értetlenül keressük, vagy „gyártjuk” a magyarázatokat.

A következőkben egy ilyen lehetséges következtetést adunk közre, a Baracs-kai Fogház és Börtön elítélt állománya körében tapasztaltak felhasználásával. Elsősorban azzal a szándékkal, hogy az informális csoportok problematikájának „alulnézeti” megközelítése, milyen módon segítheti a gyakorlati eligazodást. Nem titkolva annak reményét, hogy tapasztalataink is hozzájárulnak ahhoz, hogy a nemrég még tabuként kezelt informális csoportok kérdése kiváltsa a megérdemelt szakmai érdeklődést.

A téma kapcsán nem kerülhető meg az a furcsa megállapítás, hogy noha a börtön totális intézmény, mégse tudjuk kielégítően ellenőrizni az elítélt magatartását. De, miért nem? Mert, ha az elítélt néhány alapvető viselkedési szabályt betart; ha nem követ el kirívó fegyelemsértést, ha minimálisan eleget tesz munkakötelezettségének, (tehát ha ún. „problémamentes ember”), akkor minden más vonatkozásban kivonhatja magát az ellenőrzés alól. Mindezt bizonyítják az előforduló szökések, szökési kísérletek, az elítélttárs sanyargatása, az időnként felszínre kerülő visszaélések és még a sort hosszan folytathatnánk.

Még kevésbé van mód – néhány kivételtől eltekintve – a személyiség mélyebb rétegeiben bekövetkezett változások valós megismerésére. Meglepetést, csalódást kelt például a nevelőben, ha azt tapasztalja, hogy az az elítélt, akiről azt feltételezte: magatartása jelentősen, kedvezően változott, tetteivel pont ennek ellenkezőjét bizonyítja. (Az eltávozásokról, a büntetésfélbeszakításokról nem érkezik meg az adott időpontra, a bíróságnak vissza kellett vonnia a megkapott kedvezményét, mert újabb bűncselekményt követett el stb.)

A nevelő feladatával és munkájával kapcsolatban ma már valamennyi büntetésvégrehajtási intézetben jogos igény: ismerje az elítélt személyiségét, tegyen is valamit annak korrekciója érdekében. A nevelők zöménél, egyébként a munkájukkal kapcsolatban, jelentkezik is ez a belső késztetés. Ennek ellenére az elítélt és a nevelő kapcsolata jelenleg még közel sem alkalmas – a közismert okok miatt (létszám, ítéleti idő stb.) – a személyiség korrekciójára abban a mértékben, azt a szakmai közvélemény elvárná. Ugyanakkor ez a kapcsolat – mind tartalmában, mind hatásában – mégis lényegesen kedvezőbb mint a személyi

állomány összes többi tagjának az elítélthez való viszonya. Tapasztalatok szerint az informális csoportok keletkezése – kevés kivételtől eltekintve – nem a szűken vett nevelői működési kör területén keresendő.

A büntetésvégrehajtás más alkalmazottjával szemben ma még nem lehet olyan követelmény, mint a nevelővel. Kapcsolatukat majdnem pontosan definiálja az elnevezés, a megszólítás: „felügyelő úr”.

Arra felügyel többek között, hogy:

- az elítélt ne hagyja el a számára kijelölt helyet,
- jól-rosszul végezze el a rábízott munkát,
- zömmel tartsa be a magatartási szabályokat, egyéb előírásokat,
- viselkedjen úgy, ahogy a legkevesebb zavart okozza, illetve megkönnyíti szolgálatának ellátását.

Tehát az elítélt viselkedésének csak a felületi vonásaira tud „felügyelni” és a legtöbb esetben – szándékaink ellenére – ezzel ki is merül pedagógiai tevékenysége.

Az elítéltek számára viszont roppant jelentős a felügyelő személye, jó és rossz tulajdonságai, szokásai, esetleges emberi gyengéi. Minden megnyilvánulását szakadatlanul figyelik, igyekeznek bizalmába férkőzni, előnyös értékrendű kapcsolatot teremteni vele, majd mindezt a maguk számára hasznossá tenni. Ennek lehetőségét megkönnyíti, hogy – a büntetésvégrehajtási rezsim természetéből adódóan – óhatatlanul találhatunk közös érdekeltségeket. (Például: a munkáltatásban, ahol a termelési eredmények egyes mutatóinak teljesítésében a felügyelő és az elítélt anyagilag egyaránt ösztönzött.) Nem ritka eset ma még az sem, hogy egyes elítélteknek nagyobb a szakértelmük a termelési gyakorlatuk, az iskolai végzettségük, az általános műveltségük, mint a felügyeletnek. Az ilyen körülmények okozzák azt a jelenséget, hogy – legalábbis tartalmát tekintve – az irányítás „átcsúszik” az elítélt kezébe; így szinte megfordul az alá-fölérendeltségi viszony. Jogtalan előnyök nyújtása, sőt bűncselekmények forrása lehet az ilyen helyzet, amire számos esetben adódott már példa.

Intézményesen foglalkoztatunk elítélteket adminisztratív és egyes igazgatási feladatok ellátásában. Ez nem is lenne hiba, amíg az ellenőrzés a megfelelő szinten, korrekt és szakszerű, amíg csak a szabályzatokban rögzített hatáskört engedi át az elítélteknek. Gyakori jelenség azonban, hogy hozzá nem értésből, vagy kényelemből olyan feladatokat is az elítéltekre bízunk, amellyel már tényleges hatalmat gyakorolhatnak társaik felett.

Az így kialakult – talán hozzá sem kell tenni! – meg nem engedhető „munkatársi” viszonyt az elítéltek saját érdekükben mérhetetlenül kiaknázzák, tiltott előnyökhöz jutnak, sőt anyagi haszonra tesznek szert. Ez a tevékenységük azután fokozatosan kiterjed és szervezetté válik. A funkcióba került, hatalommal bíró elítélt (az ún. „rabminiszter”) vagy más, rendszerint negatív tulajdonságai miatt vezéregyéniség, társaival való kapcsolata „csereviszonnyá” redukálódik. Értesüléseit, valamint a helyzetéből adódó egyéb megszerezhető előnyöket, először egymás; majd a többi elítélt között adás-vétel tárgyává teszi.

Ezzel szükségszerűen létrejönnek az alapvető feltételek azonossága miatt a minden intézetben fellelhető informális szervezetek, amelyek lényegüket te-

kintve csak annyiban térnek el egymástól, hogy az ellenőrzés milyen mértékben tudja működésüket felderíteni, illetve korlátozni. . . De a számos fegyelmi és esetleges bírósági ügy arra mutat, hogy ez a törekvés gyakran eredménytelen, sőt az informális szervezet a felügyelet egyes tagjait is korrumpálni tudja.

Nyilvánvaló, hogy akkor járunk el helyesen, amikor felismerjük és jelentős tényezőként számításba vesszük létezésüket és működésüket. Eljutunk oda, hogy vizsgáljuk hatásukat és dinamizmusukat, amelyekkel az elítéltek, az egyes elítélt csoportok és közösségek egymást „nevelik”, elfogadtatják a saját börtönön belüli és – egyes esetekben – a börtönön kívüli normarendszerüket. Hadd utaljak itt Makarenkó praxisára, aki – találónan utalva a jelenség rendkívüli visszahúzó hatására – ezt a réteget a közösség mocsarának nevezte.

Ismert, szinte szállóigévé vált ez a mondas: „a börtön a bűnözés iskolája”. El kell fogadnunk, hogy ennek a megállapításnak jelentős valóságtartalma is van. Az informális csoportok tevékenységének egy része ugyanis sajátos szubkultúrát közvetít az egyénhez. Ezért a börtönökben a „bűnöző” csoportok a maguk sajátos értékeit, életfeltételeit és viselkedési mintáit igyekeznek átadni. (A szubkultúra elterjedését jelenségi szinten, de hatásosan illusztrálja a börtönsleng, vagy börtönzsongon elterjedtsége.)

A baracskai intézetben is nagy veszélyt rejt magában a bűnöző életfelfogás terjedése. Sok olyan elítélt is a fogházba kerül, akik kisebb súlyú bűncselekmény elkövetése miatt, már többszörös visszaesők, vagy korábban fegyházban is voltak. Negatív hatásukat mutatja, hogy a viszonylag zárt közösséget alkotó és vallási normákat követő, katonai szolgálat megtagadásáért elítéltek közül is egyre többen követnek el anyagi indítékú fegyelemsértést. A korábban náluk ismeretlen tiszteletlen magatartás, munkafegyelem-sértés stb. is előfordul.

A spontán rejtve kialakuló elítéltcsoportoknak mindig megvan az a lehetséges veszélyük, hogy nevelési céljaink ellen hassanak. Ez abból a tényből adódik, hogy míg a személyi állomány – feltételezve a mindenki nevel „elvet” is – viszonylag kevés időt tölthet az elítélttel, addig a csoport vagy a csoportok rendszere állandó hatást gyakorol egymásra. Ezért jobban megismerhetik a csoportban lévő személyiség pozitív, illetve negatív vonásait, befolyásolásának módjait, lehetőségeit. Minden tevékenységét ellenőrizni tudják és ellenőrzik is. Az informális csoportok által nem megfelelőnek tartott viselkedést szankcionálják, mellyel szemben gyakran a rezsim ellenállása is kevésnek bizonyul. Ilyenek a pokrócozás; egymás úgynevezett „lebuktatása”, „feldobása” stb.

Reálisan nem törekedhetünk arra, hogy az informális szervezeteket végérvényesen felszámoljuk, mert minden ilyen kísérlet eleve kudarcra ítélt. Hadd említsem itt a leggyakoribb hibát, amit elkövetünk. Az elítéltek sorozatos szabályszegését tapasztalva, újabb szabályokkal próbáljuk kikényszeríteni a maradóktalan teljesítést. Ennek az elítéltek körében gyakran az az eredménye, hogy megnöveltük az amúgy is nehezen teljesíthető szabályok sokaságát. Majd a kör azzal zárul rövidre, hogy tovább terheltük a személyi állományt ellenőrzési feladatokkal, mely előzőleg a szabályszegések ismétlődése miatt, egyébként se volt kielégítő.

Nem szólva arról, hogy a mindent átfogó szabályozás fokozása minden esetben növeli az elítélt pszichés feszültségét, mely a tapasztalatok szerint ugyancsak további szabályszegésre befolyásolja őket.

A nevelő munka abban az esetben lehet eredményes, ha a közvetlen nevelői ráhatást a csoportok közvetett pozitív hatásával meg tudjuk sokszorozni, képesek vagyunk a csoportdinamizmusokat a nevelés szolgálatába állítani. Azt kell elérnünk, hogy ellenőrzésük és irányításunk maradéktalanul érvényesüljön. A csoportok kialakítása során olyan közösségeket kell létrehozunk, amelyek az egyén szempontjából döntő fontosságú vonatkozási csoportonként működve a kívánt irányba befolyásolják az egyén viselkedését, és a nevelési összhatás eredményeként elérjük a magatartás változását, a személyiség korrekcióját.

Erre Baracskán a legalkalmasabbnak az öntevékeny szervezetek létrehozása és működése bizonyult. Tapasztalataink szerint – a személyi állomány előzőekben vázolt, korlátozott lehetőségei miatt – csak az önkormányzat csoportjai képviselnek olyan erőt, amely ellensúlyozni képes az informális csoportok visszahúzó hatását. (Az önkormányzat és öntevékeny szervezet fogalmát, mint pedagógiai cél és feladatviszonyt értelmezem és használom.) Ugyanis a legtöbb esetben képes illegális tevékenységüket felfedni, módosítva továbbéltetni vagy káros hatásukat mérsékelni, esetleg megszüntetni.

Az informális csoportok integrálódási folyamatának – helyesebben törekvésének – részletes ismertetésére ehelyütt nem vállalkozhatom. Egyrészt a közlési lehetőség keretei ezt nem tennék lehetővé, másrészt még korántsem áll módomban ilyen összegzett, rendszerezett elemzést adni. Van azonban néhány olyan tapasztalaton alapuló módszer, amely kiállta a gyakorlat próbáját, s talán figyelmet érdemel.

Az elítélt tisztségviselők választásának kérdése nem sorolható ma még a ki-kristályosodott módszerek közé. Ennek ellenére intézetünkben a közösségvezetők közvetlen, titkos választását közel öt éven keresztül eredménnyel alkalmazzuk, lényegében a szokásos társadalmi gyakorlat idevonatkozó szabályait változtatás nélkül átvéve. Két megkötöttséget kell említenem: a nevelők, illetve bizonyos esetekben a parancsnok vétőjogát mint biztonsági szelepet. Alkalmazására eddig egy esetben került sor, valamint azt, hogy a megbízatás időtartama általában rövidebb.

Szeretnék most elvonatkoztatni az elítéltek „választójogának” propagandisztikus részletezésétől, kiemelve inkább a témakör szempontjából fontosnak ítélt pedagógiai összefüggéseket. Így mindenekelőtt azt, hogy választások útján a legtöbb az esély arra, hogy a tisztségviselő a legnagyobb „közaktivással” – egyéb más képességek mellett – rendelkező elítélt legyen. Ebből pedig „látszatra” egy egyszerű mennyiségi összefüggés következik. Nevezetesen az önkormányzat csoportjai erősödnek, mert élükre a legalkalmasabb vezetők kerülnek. Az állítás természetesen fordítva is értelmet nyer, ugyanis az informális csoportokat megfosztjuk a jó képességű, potenciálisan számításba jöhető vezéregyéniségektől.

A választás mindenképpen függőséget is jelent a csoport tagjaitól. Ez nemcsak abban jut kifejezésre, hogy a tisztségviselő méltatlanság esetén visszahívható, hanem abban is, amit némi leegyszerűsítéssel úgy szoktunk mondani:

minél ismertebb valaki, annál nagyobb közösségi kontroll alatt van. Ez a szociológiai mechanizmus a választási lehetőség megadása esetén az elítéltek körében is működik, és nem kell bizonyítani milyen pedagógiai haszonnal kamatoztatható.

Amíg az elítélt tisztségviselők esetében a tapasztalatok azt igazolják, hogy a viszonylagos instabilitásra törekvés a célszerű, addig az elítéltek formális csoportjai összetételében a viszonylagos állandóság biztosítása szolgálhatja legjobban nevelési céljainkat. A dolog lényegét számomra minden tudományos nevelési magyarázatnál meggyőzőbben érzékeltetik – ezért az analógiai – az úgynevezett „népíróink” falu társadalmáról írott regényei (elsősorban Veres Péter, Illyés Gyula, Szabó Pál regényeire gondolok). A volt falvak csoportszerkezetének állandósága, az egyén helye szinte automatikusan előírta a követendő magatartást. Ettől eltérni gyakran egyenlő volt a kegyetlen kitesztöttséggel, sőt elbukással. Ez persze végletes példa, mégis úgy vélem, hogy a téma szempontjából lényeges csoportdinamizmusok működését nem lehetne szemléletesebben érzékeltetni.

A börtönviszonyok között s ezt minden gyakorló szakember jól tudja, rendkívül nehéz a csoportok állandóságát biztosítani. Ennek sok elméleti és gyakorlati buktatója, objektív és szubjektív akadálya van. Csak a példa kedvéért ilyenekre utalok, mint a homogén és heterogén összetétel kérdése, vagy a zárka és a munkahelyi csoportok viszonya. Nem érzem magam hivatottnak, hogy bármely kérdésben mértékadó véleményt mondjak, csupán azt kívánom vázolni, amit az informális csoportok vizsgálódása kapcsán munkatársaimmal volt módunk tapasztalni.

Mindenki igazolhatja ezt az állítást – ki is próbálható! –, hogy az elítéltek részéről önkéntes egyszerű csoportösszetételre törekvés tapasztalható. Kellő ellenőrzés hiánya esetén, bizonyos idő elteltével azt vehetjük észre, hogy például a pénzügyi írnokok brigádja „tisztá” katonai szolgálatot megtagadottakból áll; vagy egy adott zárkában csak közlekedési bűncselekményért elítéltek laknak stb. Nem céлом e vonzás közvetlen pszichés okait taglalni, hanem mint intézeti szintű jelenségre, „törvényszerűsége” hívnám fel a figyelmet. Egyben arra a tényre is utalnék, hogy a homogén csoportokban a negatív tulajdonságok „összeadódása” lényegesen gyakoribb, mint a heterogén csoportokban. Az előzőek alapján már semmi meglepetéssel nem szolgál, hogy az informális csoportok összetételének vizsgálata kivétel nélkül homogéniát mutat.

Ma már többé-kevésbé megvan az egyetértés abban, hogy a munkahelyi közösség a meghatározó – úgynevezett vonatkozási csoport – az elítélt számára. Nehéz azonban az állandóságot biztosítani, ha a munka befejeztével a munkahelyi brigád ideiglenesen megszűnik, tagjai különböző zárkák „csoportjainak” tagjaivá válnak. Sajnos, börtöneink többségében – az úgynevezett csillagrendszerben építettek – ezen a helyzeten nincs mód változtatni.

Számos összetevője van még a viszonylagos csoportállandóság kialakításának, így említhető a belső fluktuáció is. Ezen az utóbbi időben sokat segített a munkába állítási bizottság eredményes működése. (Nálunk például közel 50 százalékkal csökkentette a fluktuációt.) Ennek „jótékony” hatásáról több ismertetés szólt már, melyhez csak annyit tennék hozzá, hogy nemcsak az új befogadottak csoportbesorolásában, hanem az áthelyezések lebonyolításában is jól

funkcionáltatható: nem félve attól sem, hogy e feladat végrehajtásában a nehézkesség, az esetleges bürokratikus vonások megléte – a csoportállandóság pedagógiai céljának érdekében – bocsánatos bűnnek fogható fel.

Szeretném, ha az elmondottak meggyőzőek lennének ahhoz, hogy az informális csoportok létezését ne tekintsük véletlen jelenségnek. Ha ez remélhető, akkor nagy jelentőséget kell tulajdonítanunk a szűkebb értelemben felfogott ellenőrzésnek. Létre kell hozni a személyi állomány tervszerűen és céltudatosan kidolgozott ellenőrzési rendszerét. Hadd vázoljam ennek a nálunk kialakított fő vonásait; azt is mindjárt hozzátéve, hogy ez csupán egy lehetséges változat.

Elsőként kell említenem a napi, jelentési rendszert. Ez lényegében egy rövid időt igénylő „érzékelő szonda”. Az a feladata, hogy jelezzen minden olyan dolgot, mely a napi normális életritmust zavarja vagy zavarhatja. Működése a következő: az elítélt kiscsoportvezetők (10–15 fős kiscsoportok vannak) jelentenek a nevelőjüknek, a nevelők a nevelési szolgálatvezetőnek, aki a napi operatív vezetői értekezleten – minden reggel 8 óra – rövid összegező értékelést ad. (Vezetői értekezleten részt vesz: parancsnokhelyettes, főagronómus, főkönyvelő, nevelési szolgálatvezető, őrségparancsnok, párttitkár, személyzeti vezető és parancsnok.) Ezzel a rendszerrel – az önkormányzat szükségletéből adódóan – párhuzamosan, illetve részben kiegészítőjeként van egy másik jelentési forma is. A munkák befejezése után minden brigádvezető (30–60 fős brigádok vezetői) köteles jelentést tenni az önkormányzat vezetőnek. Ugyancsak az önkormányzat-vezetőnek jelent naponként az öt épületfelelős. Majd az önkormányzat-vezető minden reggel – 7 órakor – jelentést tesz nekem. Ezt követően, az ügyeletes munkabrigád vezetővel együtt a nevelési szolgálatvezetőnek is beszámolnak.

Biztosíthatok mindenkit, hogy a rendszer csak így leírva ilyen bonyolult, a gyakorlatban nagyon olajozottan működik, bárki meggyőződhet róla. Attól sem kell tartani, hogy sok időt vesz igénybe, hiszen – az elmondottakból kitűnik – a munka zömét az elítéltek végzik, így az érintett munkatársak erre mindössze napi 5–10 percet fordítanak.

A másik ellenőrzést úgy is lehet nevezni, hogy „a fogadóórák rendszere”. Ennek az a lényege, hogy valamennyi vezető, alparancsnokig, illetve osztályvezetőig bezárólag minden hónapban fogadóórát köteles tartani, melynek helyét és idejét az elítéltek ismerik. (A körleteken kifüggesztjük, vezetékes rádió felhívjuk rá a figyelmet.) A fogadóórákra bárki, minden előzetes kérelem és engedély nélkül elmehet, és előadhatja problémáját, a szükséges intézkedés nem marad el. Az információk megfelelő értékelése pedig egyfajta – elsősorban pedagógiai jellegű – ellenőrzési lehetőséget is biztosít.

Rövid fejtegetésemben igyekeztem – meglehetősen sűrítve – közreadni azokat a tapasztalatokat, amelyeket Baracsán az elítéltek informális csoportjainak „természetrájából” megismerhetünk.

Még egyszer hangsúlyozni kívánom, hogy e bonyolult probléma egy lehetséges megközelítésére vállalkozhattam csupán, mégcsak azt se állítva, hogy következtetésem minden esetben helytállóak. De hozzájárulhatnak talán a büntetésvégrehajtásnál egyre jobban terjedő egészséges törekvéshez, hogy: ne olyanok lássuk a börtön életét, amilyenek szeretnénk, hanem olyanok, amilyen valójában.

Dr. Vörös Ferenc

A pszichológus munkájának szükségessége a megyei intézetekben

A „Gondolatok a büntetésvégrehajtási pszichológiáról” című vitacikk megjelenése nagyon aktuális és időszerű volt. A cikk kapcsán kialakuló vita várhatóan hatékonyabbá fogja tenni a bv-n belüli pszichológiai munkát azáltal is, hogy rávilágít azokra a területekre, problémákra, melyek megoldását az illetékesek a pszichológustól várják. A büntetésvégrehajtási intézetekben folyó nevelő munka jelentőségét és tekintélyét bizonyítja az a tény, hogy a bv. pszichológia differenciált alkalmazása napi feladataink között szerepel.

Intézetünkben pszichológus foglalkoztatására eddig nem volt lehetőség, illetve ilyen igénnyel az intézet nem élt. Az elítéltek és előzetes letartóztatottak viselkedési problémáit eseti jelleggel felkért pszichológus segítségével oldottuk meg. A segítséget szakmailag indokolta a krízishelyzetek nagy száma és az a körülmény, hogy az élet morális jelenségeinek felborulását az egyén egyedül nem képes visszaállítani. Ilyen állapotban elkerülhetetlen eset, hogy önmagára nézve kedvezőtlen döntést hozzon. A megoldására felkért pszichológus munkája mindig eredménnyel járt, az illetőt a kívánt irányba befolyásolta.

A beavatkozást igénylő esetek tanulmányozására megvizsgáltuk a krízisállapotok keletkezésének körülményeit és okait. A vizsgálat teljesen kezdetleges, ami a számszerű összegyűjtésből és az okok csoportosításából állt. Bizonyította, hogy az elítéltek és előzetes letartóztatottak az alábbi alkalmakkor igényelték volna a pszichológus részéről beavatkozást:

- Tárgyalás előtt és után
- beszélő előtt és után
- szállítás előtt
- hozzátartozóktól kapott levél elolvasása után
- kapcsolathány miatt
- betegség esetén
- ünnepek előtt.

Ezek hiányában többször szükségessé vált kényszerintézkedés alkalmazása, s ilyenkor követtek el öncsonkítást is.

Az okok tudatában intézkedtünk az öncsonkítások lehetőség szerinti megszüntetésére, illetve minimálisra csökkentésére.

A fentiek is bizonyítják, hogy a pszichológus foglalkoztatásának indoka részünkről, mint megyei intézet részéről speciális. Mi azt várjuk a pszichológustól, mint munkatársunktól, hogy a gyakorlatban jelentkező krízisállapotot

oldja fel, esetleg a kialakulását előzze meg. Ezzel segítse a beilleszkedésüket az intézet rendjébe, hasson oda, hogy értsék meg saját helyzetüket, kerüljék el a konfliktusokat.

Az eredményes együttműködés érdekében a pszichológus feladatai két fontos területre oszthatók.

Mintegy 50 fegyház fokozatú elítélt nőt tartunk fogva intézetünknel. Az elítéltek többszörösen visszaesők, lelkileg sérültek, jelentős számban vannak közöttük homoszexuális beállítottságúak. A velük foglalkozó nevelő naponta vár segítséget abnormális viselkedések, indulati kitörések megítélésében.

A fegyelmi eljárás lefolytatása során szakmai segítség kell annak kiszűréséhez, hogy a fogva tartottaknak az intézet rendjét sértő magatartása szándékos volt, vagy olyan állapotban követte el, amelyre környezete vagy a körülményei kényszerítették.

Természetes, hogy pszichológus nélkül is el kell döntení a fegyelmi ügyeket, meg kell ítélni eseményeket, de ezek a döntések, illetve megítélések magukban hordozzák a tévedés veszélyét és annak következményeit. A fegyelmi ügyek kivizsgálásánál véleményt adó szakember mérlegelni tudja a fegyelemsértés körülményeit, ki tudja szűrni az esetleges bánásmódban, technikai vagy szervezeti hiányosságokban rejlő negatív jelenségeket. Az ilyen vizsgálat módot ad arra, hogy a pszichológus megállapítsa az elítéltekkel foglalkozó állomány hibáit a személyiségükben rejlő negatív tulajdonságokat és ezeket jelezze a vezetés felé. Ezek a jelzések ráirányíthatják a figyelmet az állomány hibáira olyan tipikus negatív személyiségjegyeket hozhatnak felszínre, amelyek az állomány pszichikai alkalmassági vizsgálatának alapjául szolgálhatnak. Az ilyen irányú segítség megalapozottabbá teszi a döntést a fegyelmi büntetés kiszabásánál, és hatékonyabbá azt az intézkedést, amely a fegyelmi ügy kapcsán esetleg szükséges.

A pszichológus segítségével meghatározhatók azok a tipikus nem kívánatos esetek, amelyek úgy az elítéltek, mint a felügyelet részéről nem megfelelőek és alkalmat nyújtanak a napi élet megzavarására.

Fontos területe a szakmai segítségnek a munkáltatás. Ezen a területen a kiválasztás és a munkavégzés során tud a pszichológus hatékony segítséget nyújtani. Gyakran előfordul, hogy hanyag munkavégzés, nem megfelelő teljesítmény esetén meg kell állapítani az illető elítélt vétkességét a fegyelmi eljárás során, vagy más munkahelyre való áthelyezés kérelme ügyében.

Másik fontos terület, amely igényli a pszichológus hatékony segítségét, az előzetes letartóztatottak szakszerű és zavartalan fogva tartása.

Az előzetesek megismeréséhez kevés idő áll rendelkezésre a fogva tartás jellegéből adódóan. A szociális ügyintézőnek arra kell törekedni, hogy már az első találkozáskor megismerje az illető személyével kapcsolatos lényeges elemeket. Gyakran előfordul, hogy az illető megismerésében, magatartásának minősítésében pszichológus segítségére szorul. Előfordult, több esetben, hogy renitens, a szabályokkal konokul szembehelyezkedő előzetes letartóztatottak viselkedésének megítélésében pszichológus segítségét kértük. A pszichológus véleménye alapján a szükséges intézkedéseket megtettük, ezek után az előzetes letartóztatottak problémamentesen beilleszkedtek a zárkaközösségeikbe, viselkedésükkel segítették a rend fenntartását.

Az előzetes letartóztatottak körében 1982 második felében gyakori volt az öncsonkítás vagy annak kísérlete, illetve az azzal való fenyegetés. Az ada-

tok összegyűjtése után – a krízisállapot keletkezésének okaira már utaltam – segítséget kértünk illetékes szakemberektől, ezen nem kívánt esetek csökkenése, illetve megszüntetése érdekében. A javaslat alapján kikérdeztük a már öncsonkítást elkövetőket az elkövetés okát, körülményeit illetően, megkérdeztük a zárvatársakat, hogy hogyan ítélik meg ezeket az eseteket. A foglalkozás eredményének tudható be, hogy káros magatartásukat az esetek után valamennyien megbánták. A vizsgálat után öncsonkítás – egy-két esetet kivéve – nem fordult elő intézetünknel. A fentiek is bizonyítják, hogy az elítéltek viselkedésére összpontosított figyelem eredménnyel járt. Ha ezt szakmailag felkészülten, pszichológus segítségével tesszük meg, eredményesebb munkát tudunk végezni.

A fogvatartottakkal való foglalkozás szerves része a pszichológiai munka, a krízishelyzetben lévő emberben kialakul az a vélemény, ha másnak fontos az ő további sorsa, akkor neki is fontos kell, hogy legyen. A krízisek elmúlnak, lezajlanak szakmai beavatkozás nélkül is, de nem mindegy, hogy hogyan és milyen nyomokat hagynak az emberekben és mennyiben zavarják meg az intézet normális életét.

A pszichológus személye, szakmai irányultsága lényegesen befolyásolja az intézetben végzett szakmai munkájának jellegét. A felvétel során tisztázni kell az elvárásokat a konkrét munka módszereit és tartalmát. Intézetünkben az eddigi kapcsolat olyan szakemberrel alakult ki, aki munkáját a krízisterápia területére összpontosította. Szerencsés egybeesése érdekeinknek, hogy a tudományos munkája a krízisterápiával kapcsolatos, mely a büntetésvégrehajtás területén gyakran alkalmazható.

Az eddigi gyakorlatunk azt bizonyítja, hogy a pszichológus szakmai munkája nélkül nehezebb a bv. célját tartalmasan megvalósítani.

A fentiekkel a pszichológus munkájának szükségességét kívántam alátámasztani és azt, hogy a megyei intézetek rendjének zavartalan biztosításához ez a segítség nélkülözhetetlen.

Zsorda László

Örszolgálati tapasztalatok gyűjteménye

Színvonalas, érdekes, olvasmányos, de elsősorban tanulságos a kitűnően szerkesztett Örszolgálati tapasztalatok gyűjteményének a közelmúltban megjelent újabb kiadványa. A füzet mélyrehatóan elemzi az 1968-tól 1981. december 31-ig történt jelentősebb rendkívüli eseményeket, amelyek nemcsak a büntetésvégrehajtási intézetek rendjét, biztonságát, hanem azon túl a közrendet, a közbiztonságot is veszélyeztették.

Az okokat elemezve rádöbbenhünk, hogy olykor egészen kicsi figyelmetlenség, vagy mulasztás is súlyos következményekkel járhat. A pontosabb, éberebb szolgálat ellátásával szinte valamennyi rendkívüli esemény elkerülhető lett volna.

Alapvető tény, hogy a fogva tartottak biztonságos őrzése a büntetésvégrehajtási testület egyik legalapvetőbb feladata, amely nemcsak a büntetésvégrehajtás belső ügye, hanem a társadalom érdeke is. Az is ismert, hogy a szökevények céljainak eléréshez polgári ruhára, élelemre, pénzre és egyéb eszközökre van szükség, ehhez viszont csak újabb bűncselekmények elkövetése után juthatnak hozzá, ezért veszélyesek a közbiztonságra.

A tanulmány szomorú példaként említi, a Nyíregyházi Bv. Intézetből 1971. szeptember 16-án meg-

szökött elítéltet, aki két hónap alatt húsz betöréses lopást követett el, míg szökésben volt.

A Győri Bv. Intézetből 1981. május 28-án megszökött két elítélt gépkocsi feltörés és betöréses lopás után lőfegyverhez jutott. Elfogásukig rettegésben tartották több megye lakosságát.

Az egyes esetek mulasztásait elemezve a szerzők ismertetik azokat a példás intézkedéseket is, amelyek megtörték, felszámolták a rendkívüli eseményeket. Köztudott, hogy a büntetésvégrehajtás az elmúlt évek folyamán igen szoros kapcsolatot alakított ki a társszervekkel. Ez az együttműködés a napi, folyamatos szolgálat mellett a rendkívüli események bekövetkezésekor kap különös jelentőséget. A feladatokat magas szintű megállapodások rögzítik, amelyek létjogosultságát, eredményességét az élet igazolta. A bűnözés elleni küzdelem, a bűnmegelőzés társadalmi feladat. Vonatkozik ez a szökevények elfogására is. A kiadvány erre is említi példát: Keresztes József egykori elítélt sorozatban elkövetett szökéseit két ízben polgári személyek akadályozták meg. A Pálházmárról szökött elítéltek elfogásához is a lakosság értékes információi járultak hozzá.

Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy a lakossággal való jó kapcsolat kialakítása, illetve ennek erősítése milyen fontos szerepet játszik egy-egy rendkívüli esemény felszámolásában. Kár, hogy a szerzők – az ismertetett példákon kívül – erre nem térnek ki részletesebben. Pedig követendő lenne a pálhalmi példa, ahol az intézet vezetői a gazdaság környékén letelepedett lakosság részére több alkalommal felvilágosító előadásokat tartottak és

kérték segítségüket. Fáradozásuk nem is volt hiábavaló, a lakosság segítette a szökevények elfogásában. A történetet ismertették a helyi sajtóban, a közreműködőket megjutalmazták.

Mindenkinek ajánljuk az alapos átfogó, kiadványt, amely tanulságaival minden bizonnyal hozzájárul a büntetésvégrehajtási intézetek rendjének további szilárdításához.

Zimmermann Béla

Elveszett ideál, új remény

Írta: John P. Conrad

Conrad tanulmánya részletesen beszámol az „elveszett ideál”, a rehabilitációs ideológia bukásának okairól, saját gyakorlati tapasztalatairól. Kutatásait a kaliforniai büntetésvégrehajtásnál folytatta, ahol hosszú ideig szolgált. A kudarc okait kutatva felvázolja a kaliforniai büntetésvégrehajtás egész rendszerét, az ottani ideológia hagyományos téves elképzeléseit és végrehajtását. Bemutatja azokat az új kísérleteket, amelyek „új reményt” nyújthatnak a büntetésvégrehajtás számára az elítéltek társadalomba való visszavezetéséhez.

A szerző tanulmányát azzal az állítással indítja, hogy a büntető igazságszolgáltatási rendszert nem lehet felelősnek tartani a célok megvalósításáért, noha ezek egyes esetekben gyakran bekövetkezhetnek. Majd kifejti, hogy az általános meggyőződéssel ellentétben a megtorlás határozza meg a büntető igazságszolgáltatás realitását. Az állítja, hogy az Egyesült Államokban nincs más cél, mint a bűnös személy megbüntetése. Szerinte két évszázad tapasztalatainak tanulságát tagadja az az elvárás, mely szerint egyszerű büntetési eljárásokkal meg lehet akadályozni a bűnözést és meg lehet javítani a bűnő-

zöket. A szerző részletesen felvázolja a rehabilitációs eszmény, a megjavítási ideál eszmetörténetét, s gyökereit a korai civilizációra vezeti vissza. Kiemeli a zsidó és keresztény kultúra befolyását, amely a büntetésvégrehajtásban a reményt rehabilitációs ideálként fejezi ki, ami olyan célt jelent, amely felé az államnak kell vezetni a bűnözőt.

A szerző saját eretnokségét abban látja, hogy szerinte a rehabilitáció nem célja a büntetésvégrehajtásnak és sosem volt az. Ez olyan követelmény, melynek a büntetésvégrehajtás nem tud eleget tenni. A büntetésvégrehajtási rehabilitációs programok kudarca abban rejlett, hogy azt ígérték, hogy a bűnözőket nem bűnözőkké fogják átalakítani. Az ígéretet nem lehetett betartani, mert a sikert sosem tudták bebizonyítani a visszaesés, vagy a bűnözés csökkenésével.

Ezt követően a szerző felvázolja az ideál rövid történetét. Képet kapunk Bentham humánus és ésszerű büntetési célideáljáról és végrehajtási rendszeréről, melynek középpontjában az úgynevezett „panopticom” volt. Ez egy olyan építészeti újítás, ami a bűnözők javulását várta. Bentham nézetei az egész nyugati kultúrában hatottak, különös tekintettel a megjavítást szolgáló oktatásra, fegyelmezésre és kemény mun-

kára. Áttekinthetjük a XIX. századi büntetéstani újítók munkáját és eredményeit. Így például láthatjuk a „csendrendszer” kialakulását, elterjedését és kényszerítő ellenőrzésbe átfordulását. A század utolsó évtizedeiben, a rehabilitációs optimizmus talaján, új típusú intézetek épültek, megalkult az USA Országos Büntetés-végrehajtási Szövetség, mely elveit 1870-ben az első Országos Büntetés-végrehajtási Kongresszuson deklarálta. Ekkor alakult ki a fiatakorúak vonatkozásában a javítóintézeti szisztéma, amely megkülönböztetendő a visszaeső felnőttkorú elítéltek számára létrehozott büntetőintézeti rendszertől, s amelyek a legtöbb államban még ma is működnek.

Kialakult továbbá a határozatlan időtartamú büntetés intézménye, mely büntetés csak az elítélt megjavulásával nyert befejezést. A munkának és az iskolának az eredeti koncepcióját kiegészítették a szakképzéssel, a tanácsadással és a különféle sportmunkával. A büntetés-végrehajtási kezelés elemévé vált a társadalmi esetmunka és a pszichiátria.

A történeti leírás olvasása során szemtanúi lehetünk annak a folyamatnak, melyben a XX. század kezelési koncepciói az ellenőrzés fokozásának eszközeivé váltak a végrehajtás során, elsősorban a személyzet jóvoltából. Lassan kezdték felismerni, hogy a rehabilitációs ideál és a büntetéstani valóság közötti szakadékot a börtönben nem lehet áthidalni.

A büntetés-végrehajtási pszichiátria és a társadalmi esetmunka elterjedése következtében a klinikai kezelésbe vetett hit a rehabilitációs ideológia új változatát produkálta. A szakemberek azonban sem minőségben, sem mennyiségben nem kapták meg a eredményeiknek megfelelő segítséget.

Ez követően Conrad a kaliforniai tapasztalatokról számol be részletesen. A kaliforniai rendszer megteremtője Richard McGee volt, aki 1944-től volt kaliforniai büntetés-végrehajtási parancsnok. Az első újítása egy Befogadó Központ megteremtése, melynek feladata az érkező elítéltek kategorizálása volt. A Befogadó Központból az elítélteket azokba az intézetekbe irányították, amelyek a programot és az őrzési korlátozást illetően többé vagy kevésbé specializálva voltak. A nagyobb pszichiátriai problémákkal rendelkező elítélteket külön börtönben kezelték, mely a Kaliforniai Egészségügyi Intézmény nevet viselte. Itt még ma is érvényesül a pszichiátriai kezelésre helyezett hangsúly, főleg csoportos terápia formájában.

A fiatakorú elítéltek számára külön szakoktatási intézetet építettek, az idősek és a betegek számára pedig úgynevezett geriátriai börtönt. Az elítélteknek a szabad közösségbe való visszavezetésének leghatékonyabb eszköze a feltételes szabadon bocsátás kísérleteinek sorozata volt. A feltételes szabadon bocsátott elítélteket pártfogó tisztekre bízták, akiknek az esetszámait a korábbi 90-ről 15-re csökkentették. Feladatuk a feltételezett igényeknek megfelelően az ellenőrzés és a támogatás kombinatív alkalmazása volt. A feltételes szabadon bocsátottakból alakítottak egy kísérleti csoportot, amellyel a pártfogó heti csoportos tanácsadást folytattott. A feltételes szabadon bocsátással kapcsolatos kísérletek 1954-ben indultak és Különleges Intenzív Feltételes Szabadonbocsátási Egységnek nevezték el az ezzel foglalkozó szervet. A kísérlet során nem sikerült meghatározni a visszaesés fogalmát. A visszaesés függvényében a statisztikusok rö-

vid idő alatt kimutatták a kísérlet kudarcát.

A tanulmány beszámol még egy másik kísérletről a PICO-ról, amely a börtönben folytatott különleges tanácsadástól várt eredményeket. Az a vélemény alakult ki, hogy a csoportos tanácsadás következtében csökkennek az intézetben belüli feszültségek és nagyobb az esély a szabadulás utáni rehabilitációra. A kísérletet a kaliforniai férfitelepen folytatták, ahol az elítéltek minimum egy évet töltöttek és a kísérlet érdekében az intézetből való elszállításokat erősen korlátozták. Az intézetet négy négyszögbe osztották, amelyekből az egymásba való áthelyezés tilos volt. A csoportmunkát a tanácsadást büntetésvégrehajtási tisztek végezték, akik társadalmimunkás-szakemberek segítségével dolgoztak. A csoportos ülésekre heti egy alkalommal került sor, egy órás időtartamban. Ez volt a normál programban, amely egy négyszögbe vonatkozott.

A második program a fokozott program szerint csoportos munkáról külön kiképző tanfolyamot tartottak a büntetésvégrehajtási tiszteknek. A tanfolyamot egyetemi klinikai szakemberek vezették. A harmadik négyszögben kontrollcsoportot hoztak létre, akik nem részesültek tanácsadásban. Statisztikailag jelentős eredményeket nem állapítottak meg a visszaesés függvényében.

A szerző ezt követően elemzi a kísérlet hiányosságait és rámutat annak felületességére. Ennek kapcsán megállapítja, hogy minden kísérlet előtt egy jól kidolgozott elméletnek kell rendelkezésre állnia, mellyel nem rendelkeztek a kísérletezők.

Beszámolót kapunk a tanulmányban egyéb oktatási, szakoktatási és pszichiátriai kísérletről is.

A szerzőnek a kísérletekkel kapcsolatos következtetése az, hogy sok esetben csak a tudományosság látszatát sikerült elérniük. Ennek okait részletesen kifejtve megállapítja, hogy még bizonytalanok az ismereteink a büntetésvégrehajtás „pácienseinek” kezelésére vonatkozóan. Még nincs olyan modell, amely részletesen megjelöli azt, hogy ki milyen kezelésre szorul, mennyi ideig és mi várható akkor, ha a kezelés véget ér. A rehabilitációs beavatkozás értékelése szempontjából érdekesnek tűnik a szerző azon megközelítése, mely szerint az elítéltet bármi ösztökélheti arra, hogy iskolába járjon, hogy a börtönműhelyben jól dolgozzon, vagy a tanácsadóval találkozzon, de legkevésbé sem az, hogy ne váljon visszaesővé.

A fejtegetések végeredményeként a szerző megállapítja, hogy nincs és nem is lehet egyes összefüggés a börtönben folytatott kezelés, a pártfogó tiszt munkája és a visszaesés között. Bár nagyon hízelgő lenne ezek egyes következményeként kimutatni a bűnözés csökkenését, a visszaesés ritkulását. A visszaesést azonban nem lehet, csak ezen tényezők eredménytelenségéből levezetni, hiszen sokkal komplexebb jelenség. A szerző ezt követően vázlatosan elemzi a visszaesés társadalmi okait, bázisát. Világosan megállapítja, hogy a rehabilitációs ideológia sikerének vagy kudarcának meghatározói a rendelkezésre álló kezelések körén kívül esnek, s igazi meghatározói elsősorban nem abban keresendők.

A szerző ismerteti a legújabb kísérleteket, amelyekhez a rehabilitáció tekintetében nagy reményeket fűz.

Az eredményeket mutató és reményt keltő kísérlet a börtönközösség józan felfogására épül. A közösségi gondolat Maconochie kapitány XIX. századi újítása volt. Ezt követően több

kísérletben is remélték, hogy a közösségi szolidaritás felválthatja az elnyomást. Ezek a kísérletek rövid ideig virágoztak, majd megszűntek mindig, amikor a börtön kényszerítő ereje és a közösség törekvései közötti konfliktus nyílttá vált.

Kaliforniában a kísérlet céljából az egyik intézetben létrehoztak egy C egységet, ahol az elítéltek és a személyzet egymás mellett állampolgárszerű szerepekben létezhetett. Az egységen belül a választáson alapuló szabadságot növelték. Ez nem jutott túl a küszöbökön, az intézet falain kívülre. A hangsúly a közösségen volt, amelyben a személyzet és az elítéltek osztoztak az egymásért érzett felelősségben. Különös figyelmet fordítottak arra, hogy az egységgel kapcsolatos minden döntést megmagyarázzanak. Vita alakulhatott ki az adminisztráció és az elítéltek között, így a kilátásba helyezett változásra való reagálást előre fel lehetett mérni. Ennek következtében az egységen belül a rendzavarások és a súlyos fegyelmi vétségek lényegében megszűntek. Az elképzelésnek három fő pillére van, az egymással és a személyzettel való szabad érintkezés, a választáson alapuló szabadság, és a külső közösségekhez vezető hidak.

A munkához szükséges, elítélten lévő motivációt úgy tudják megteremteni, hogy 90 nap időtartamban próbaidőszakkal indul a végrehajtás. Aki nem akar maradni az intézetben, az más intézetbe kérheti magát. Aki marad, azzal szerződést kötnek, amelyben megállapítást nyer a szabadulási dátum, a távozási kedvezmény, a munkafeltételek, a biztosítható pozitív juttatások. Az elítélt megválaszthatja saját programját, amíg kijelölt munkahelyén dolgozik, részt vesz a mindennapos kiscsoportos üléseken, és nem

követ el súlyos fegyelemszegést. Ebben az esetben az önként választható tevékenységek széles skálája van számára biztosítva. Például: levegőigényes torna, testmozgás, üzleti, kereskedelmi elemzés, elektronikai tanórák... stb.

A kontrollcsoporttal összehasonlítva statisztikailag a következő eredmények állapíthatók meg a kísérlet nyomán: — a kísérleti intézetben a fegyelemszegések gyakorisága töredéke a kontrollcsoporténak.

A visszaesést, mint a siker kritériumát ugyan már elméletileg elvetette a szerző, de itt megállapította, hogy a kísérleti intézetből szabadultak könnyebben illeszkednek vissza a szabad közösségekbe.

A kísérlet lényegét megfogalmazva a szerző a következőket mondja: a felelősséget az intézet átruházza az elítéltra, sorsáért ő felel, e tekintetben a börtön körülményei autonómiát biztosítsanak számára. Ezáltal a büntetésvégrehajtás éppen attól a hátrányos következményétől szabadul meg, hogy az elítéltek elszoknak az önálló életvezetéstől, a dolgaiért való felelősségvállalástól, mintegy gyermekszerepbe kényszeríti őket a totális intézet. Tehát a megoldás az, hogy a börtönben töltött éveikért is felelősséget vállalhassanak, eldönthessék, hogy mit kívánnak tenni a végrehajtás éve alatt. Ezt persze magatartásukkal kell kiérdemelniük.

Conrad tanulmányát azzal a gondolattal fejezi be, hogy az elveszett rehabilitációs ideált új reménnyel lehet pótolni, hogy minél többet tudjon tenni a büntetésvégrehajtás a bűnözés és a visszaesés megelőzésének érdekében. Az új reményt új gondolatokkal és soha meg nem szűnő kísérletekkel kell bizonyítani és igazolni.

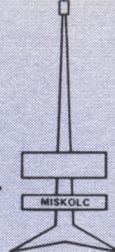
Dr. Kövér Ágnes

Tartalom

Dr. MARKÓJA IMRE igazságügyminiszter: Az MSZMP XII. kongresszusa határozataiból az igazságügyi szervekre háruló feladatok időarányos végrehajtásáról	3
Dr. KORSÓS LÁSZLÓ bv. ezredes, az Országos Parancsnokság személyzeti és oktatási osztályának vezetője: (Előszó)	20
FOK PÉTER bv. főhadnagy, az Országos Parancsnokság személyzeti és oktatási osztályának főelőadója: A felvételi munka gyakorlata, az utánpótlás nevelése az állományon belül	21
BALOGH LÁSZLÓ bv. ezredes, a Rendőrtiszti Főiskola tanszékvezetője: A személyi állomány tanulási és továbbképzési lehetőségei	27
Dr. KONCZ ISTVÁN bv. százados, az Országos Parancsnokság fegyelmi tisztje: A testület mércéje a fegyelem	33
FOK PÉTER bv. főhadnagy, az Országos Parancsnokság személyzeti és oktatási osztályának főelőadója: A személyi állomány szociális ellátása	37
Dr. HEYLMANN KATALIN bv. o. főhadnagy az Országos Parancsnokság személyzeti állományt ellátó főorvosa: Az egészség védelmében	42
HEVÉNYI ATTILA bv. főhadnagy, az Országos Parancsnokság személyzeti és oktatási osztályának főelőadója: Nődolgozóink lehetőségei	46
Dr. LANGÓ KATALIN szepa. az Országos Parancsnokság személyzeti és oktatási osztályának főelőadója: Fiatalok a büntetésvégrehajtásnál	49
UNGVÁRINÉ PAPP MÁRIA bv. főhadnagy, az Országos Parancsnokság személyzeti és oktatási osztályának főelőadója: Nyugdíjasaink helyzete	54
TUSJÁK JÁNOS bv. ezredes, az Országos Parancsnokság őrszolgálati osztályának vezetője: A terrorcselekményekről általában Törzsgyakorlat a Szegedi Fegyház és Börtönben	56

Dr. VÖRÖS FERENC bv. őrnagy, a Barancskai Fogház és Börtön parancsnoka:	
Az informális csoportok működése és az elítéltek hatása társaikra	61
ZSORDA LÁSZLÓ bv. őrnagy, a Pécsi Bv. Intézet parancsnoka:	
Hozzászólás	
A pszichológus munkájának szükségessége a megyei intézetekben	67
ZIMMERMANN BÉLA bv. őrnagy, az Országos Parancsnokság sajtóosztályának főelőadója:	
Szemle	
Őrszolgálati tapasztalatok gyűjteménye	70
Dr. KÖVÉR ÁGNES bv. hadnagy, az Országos Parancsnokság nevelési osztályának főelőadója:	
Szemle	
Elvesztett ideál új remény	72

Avas Kupa '83

Az értékes díjak mind gazdára találtak

Elszánt küzdelem

A kupát a sátoraljaújhelyiek nyerték

Veszélyhelyzet a kapu előtt

Ara: 10,— Ft

Ara: 10,- Ft

B

MC